

ŁOMŻA

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

CZĘŚĆ A – ANALIZA W ZAKRESIE UWARUNKOWAŃ ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr .....
Rady Miejskiej Łomży z dnia .....

Opracowanie zostało wykonane na zlecenie Prezydenta Miasta Łomża. Podstawę formalną opracowania stanowi umowa zawarta pomiędzy Prezydentem Miasta Łomży a Konsorcjum Inplus Sp. z o.o. i BDK s.c.

Celem opracowania jest określenie polityki przestrzennej miasta, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego. Powyższe opracowanie obejmuje obszar miasta Łomża, zgodnie z zakresem studium będącego załącznikiem do Uchwały Nr 198/XXXI/08 Rady Miejskiej Łomży z dnia 25 czerwca 2008 r.

Opracowanie wykonał zespół w składzie:

Projektanci:

- mgr inż. arch. Marian Koplński (upr. urbanistyczne POIU Nr G – 083/2002) – do 31.12.2011r.;
- mgr inż. Piotr Gromelski (upr. urbanistyczne POIU Nr G – 280/2011);

Zespół projektowy:

- mgr inż. Arkadiusz Świder (zagadnienia funkcjonalno – przestrzenne, kierunki zagospodarowania przestrzennego, analiza i diagnoza stanu istniejącego, opracowanie graficzne, inwentaryzacja terenu);
- mgr inż. Paweł Góra (inwentaryzacja terenu, opracowanie graficzne);
- mgr inż. Katarzyna Deptuła (inwentaryzacja terenu, uwarunkowania ekofizjograficzne, opracowanie graficzne);
- mgr inż. Izabela Myrcha (zagadnienia ochrony środowiska, opracowanie graficzne);
- mgr inż. Łukasz Szymański (zagadnienia infrastruktury technicznej i komunikacji);
- mgr inż. Michał Sobieraj (analiza danych statystycznych);
- mgr Marzena Belowska (analiza społeczno – demograficzna);
- mgr Łukasz Złakowski (zagadnienia formalno - prawne).

INPLUS Doradztwo Inwestycyjne
10-683 Olsztyn
ul. Wilczyńskiego 25e/220
biuro@inplus.pl
www.inplus.pl

Spis treści:

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska przyrody i krajobrazu kulturowego.....	6
1.1 Struktura przyrodnicza oraz stan i funkcjonowanie środowiska naturalnego miasta	6
1.1.1 Położenie.....	6
1.1.2 Budowa geologiczna i rzeźba terenu	7
1.1.3 Gleby.....	9
1.1.4 Klimat	9
1.1.5 Wody powierzchniowe	10
1.1.6 Fauna i flora miasta.....	11
1.2 Zasoby przyrodnicze oraz ich ochrona	12
1.2.1. Obszary objęte prawną ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody.....	12
1.2.2. Inne obszary o wysokich walorach przyrodniczych, zieleń miejska.....	15
1.3 Uwarunkowania ekofizjograficzne.....	16
2. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów	19
3. Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych.....	20
3.1 Kopaliny	20
3.2 Wody podziemne	20
4. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i obszarów chronionych na podstawie przepisów odrębnych, w tym terenów górniczych	21
5. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	22
5.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków.....	24
5.2 Obiekty nie wpisane do rejestru zabytków, znajdujące się w miejskiej ewidencji zabytków.....	28
5.3 Strefy ochrony konserwatorskiej.....	31
5.4 Zabytki archeologiczne.....	33
6. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców	34
6.1 Statystyka ludności	34
6.1.1 Struktura wieku i płci.....	41
6.1.2 Poziom wykształcenia ludności.....	46
6.2 Zatrudnienie.....	48
6.2.1 Bezrobocie	49
6.3 Mieszkalnictwo	53
6.4 Usługi publiczne.....	56
6.4.1 Placówki samorządowe w zakresie oświaty	56
6.4.2 Opieka zdrowotna.....	60
6.4.3 Placówki kultury, sportu i turystyki.....	62
6.5 Struktura podmiotów gospodarczych.....	67
6.6 Struktura budżetu miasta.....	69
6.7 Potencjał społeczno – gospodarczy Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych... 75	75

7. Uwarunkowania wynikające ze stanu systemu komunikacji i infrastruktury technicznej	80
7.1 Transport drogowy	80
7.1.1 Sieć drogowa	80
7.1.2 Sieć kolejowa.....	82
7.1.3 Ścieżki rowerowe.....	82
7.2 Zaopatrzenie w wodę.....	82
7.3 Odprowadzanie ścieków komunalnych i wód opadowych.....	83
7.3.1 Odprowadzanie ścieków komunalnych.....	83
7.3.2 Wody opadowe.....	85
7.4 Gospodarka odpadami	85
7.4.1 Gospodarka odpadami komunalnymi	85
7.4.2 Gospodarka odpadami z sektora przemysłowego i różnego pochodzenia odpadami niebezpiecznymi.....	86
7.5 Elektroenergetyka.....	86
7.6 Gazownictwo	87
7.7 System ciepłowniczy	88
7.8 Urządzenia melioracji wodnych	89
8. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu. Ocena istniejącego zagospodarowania terenu.	89
9. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju miasta	93
9.1 Mocne strony	93
9.2 Słabe strony.....	95
9.3 Szanse.....	96
9.4 Zagrożenia.....	96
10. Uwarunkowania wynikające ze stanu zagospodarowania i ładu przestrzennego oraz wymogów jego ochrony	97
11. Uwarunkowania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	103
12. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, w tym wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej i występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.....	105
13. Diagnoza stanu istniejącego – podsumowanie	108

Wstęp

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Łomży jest dokumentem planistycznym sporządzonym dla obszaru całego miasta, wykonanym zgodnie z zapisami ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.).

Studium określa politykę przestrzenną gminy, w tym lokalne zasady zagospodarowania przestrzennego, a zawartość jest zgodna z zakresem przedmiotowym wskazanym w art. 10 ust. 1 i 2 powołanej ustawy oraz Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233).

Prace nad studium prowadzono na podstawie Uchwały z dnia 25 czerwca 2008 r. 198/XXXI/08 Rady Miejskiej Łomży w sprawie przystąpienia do sporządzenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łomża.

Zawartość studium

Na studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łomża składają się następujące elementy:

Część A – Uwarunkowania stanowiące diagnozę stanu istniejącego, stanowiące załącznik nr 1 do uchwały wraz z załącznikiem graficznym nr 1a.

Część B – Kierunki zagospodarowania przestrzennego określające podstawowe cele i zadania służące kształtowaniu polityki przestrzennej miasta, stanowiące załącznik nr 2 do uchwały wraz z załącznikiem graficznym nr 2a.

1. Uwarunkowania wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska przyrody i krajobrazu kulturowego

1.1 Struktura przyrodnicza oraz stan i funkcjonowanie środowiska naturalnego miasta

1.1.1 Położenie

Miasto Łomża położone jest w zachodniej części województwa podlaskiego. Jest siedzibą powiatu ziemskiego (powiat łomżyński) oraz stolicą powiatu grodzkiego. Miasto leży w środkowym biegu Narwi na Nizinie Mazowieckiej na wysokości ok. 125 m n.p.m. w północnej części Międzyrzecza Łomżyńskiego, na wzgórzach morenowych, obejmujących wysoką, lewobrzeżną skarpe pradoliny Narwi. Łomża położona jest na ziemi łomżyńskiej, stanowiącej część historycznego Mazowsza.

Łomża stanowi ważny węzeł transportowy, ze względu na niewielką odległość od przejść granicznych w Kuźnicy i Ogrodnikach. Łomża leży na

skrzyżowaniu dróg krajowych nr 61 i 63, co zapewnia dostępność komunikacyjną z innymi miastami regionu i kraju.

1.1.2 Budowa geologiczna i rzeźba terenu

Łomża jest położona na wysokiej skarpie doliny rzeki Narew. Według podziału fizyczno – geograficznego Kondrackiego¹ miasto leży w obrębie makroregionów: Pojezierza Mazurskiego i Niziny Północnopodlaskiej, pomiędzy mezoregionami Wysoczyzny Kolneńskiej, Równiny Kurpiowskiej i Kotliny Biebrzańskiej, w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski”, uznanym za obszar o wysokich walorach ekologicznych zarówno w skali krajowej jak i europejskiej.

Rzeźba terenu miasta jest wynikiem działalności akumulacyjnej najpóźniejszego stadiału zlodowacenia środkowopolskiego oraz działalności akumulacyjno – erozyjnej wód zlodowacenia bałtyckiego. Procesy geologiczne klimatu peryglacjalnego spowodowały pewne złagodzenie rzeźby terenu, objawiające się obniżeniem wzniesień i złagodzeniem stoków. Na obszarze miasta dominującą formą rzeźby terenu jest wysoczyzna morenowa falista, wznosząca się na wysokość około 110 – 145 m n.p.m. W północno – wschodniej części miasta wysoczyzna morenowa opada stromą krawędzią w stronę doliny Narwi, a na zachodzie i południowym – zachodzie opada (łagodnym stokiem) do doliny Narwi i do doliny Łomżyczki.

Procesy geologiczne (denudacja, soliflukcja) epoki zlodowacenia, silnie przekształciły zbocza doliny. Większe nachylenia zboczy występują w górnych partiach doliny, natomiast jej dolne partie charakteryzują się łagodniejszym nachyleniem, i nie przekraczają 5%. Naturalna rzeźba terenu w granicach miasta uległa silnym przeobrażeniom, które spowodowane zostały procesami urbanizacyjnymi. W wyniku tych przeobrażeń obok naturalnych form ukształtowania powierzchni istnieją formy pochodzenia antropogenicznego: groble, wykopy i nasypy drogowe.

Analizując ukształtowanie terenu miasta Łomża w aspekcie uwarunkowań lokalizacji zabudowy, można stwierdzić, iż na znacznych obszarach jest ono przyczyną powstania ograniczeń w zakresie kształtowania zabudowy. Ograniczenia te najbardziej

---

¹ Jerzy Kondracki, „Geografia Regionalna Polski”, 2002, Warszawa

uwidaczniają się w obrębie strefy krawędziowej oraz w partii dolin najintensywniej narażonych na procesy erozyjne. Na cele budowlane najbardziej przydatne są tereny płaskich lub falistych obszarów (o spadkach nieprzekraczających 5%), zlokalizowane w obrębie wysoczyzny i starszych tarasów Narwi i Łomżyczki.

Struktura geologiczna miasta opiera się na utworach pochodzących z kredy i trzeciorzędu, stanowiących podłoże dla utworów czwartorzędowych. Miasto zlokalizowane jest w obrębie prekambryjskiej platformy wschodnioeuropejskiej, na obszarze antekliny mazursko – białoruskiej. Czwartorzędowe osady zalegające na najstarszych utworach (pochodzących z kredy i trzeciorzędu) charakteryzują się miąższością dochodzącą do 190m, a reprezentowane są przez osady plejstoceniowe (gliny zwałowe, piaski wodnolodowcowe) oraz utwory zastoiskowe zlodowaceń. W granicach miasta najszerzej rozpowszechnionym utworem jest glina zwałowa. Występuje ona głównie w rejonie wysoczyzny polodowcowej (na wschód od doliny Łomżyczki). Miąższość gliny zwałowej przekracza zazwyczaj 4,5m i wykształcona jest najczęściej jako glina piaszczysta i pylasta. Obszary na zachód od doliny Łomżyczki zbudowane są przede wszystkim z piasków wodnolodowcowych, charakteryzujących się brakiem frakcji grubszych (żwirów i kamieni). Stoki wysoczyzny polodowcowej zbudowane są z utworów o różnym wieku. W głównej mierze są to piaski wodnolodowcowe, gliny zwałowe oraz pyły. Ze względu na położenie na obszarach o dużych spadkach, osady budujące wysoczyznę polodowcową charakteryzują się małą statecznością i nie stanowią obszarów korzystnych dla rozwoju budownictwa. U podnóża stoków wysoczyzny zalegają utwory deluwialne, reprezentowane przez pyły, piaski pylaste i gliny piaszczyste. Dna dolin i obniżeń bezodpływowych położone są na utworach o charakterze aluwialno – deluwialnym (piaski). Dna tarasów zalewowych rzek przepływających przez miasto zbudowane są z utworów o charakterze rzeczno – bagiennym. Głównie są to grunty organiczne i mineralne, ukształtowane na piaskach drobnoziarnistych luźnych, namulach i mulach. Obszary te charakteryzują się dużym nawodnieniem i miąższością dochodzącą do 10m. Na potrzeby budownictwa najkorzystniejsze podłoże stanowią gliny zwałowe oraz piaski. Grunty ukształtowane na pozostałych utworach są niekorzystne (lub niewskazane) pod zabudowę.

1.1.3 Gleby

Gleby występujące na obszarze miasta wykształciły się na piaskach i glinach pochodzących z plejstocenu oraz na utworach rzecznych i bagiennych pochodzących z holocenu.

Gleby w granicach miasta charakteryzują się silnym zróżnicowaniem, spowodowanym różnicami w składzie mechanicznym oraz zmiennymi stosunkami wodnymi. W obrębie wysoczyzny lodowcowej najbardziej rozprzestrzenione są gleby bielcowe i brunatne, a w niższych partiach zboczy wysoczyzny zaobserwować można występowanie czarnych ziemi. W obrębie dolin rzecznych występują mady piaszczyste, gleby torfowe oraz murszowe.

Południowo – wschodnia część miasta charakteryzuje się najkorzystniejszymi warunkami glebowymi. Na obszarach tych występują zwarte i dość rozległe kompleksy gleb, z przewagą klas IIIb, IVa i IVb gruntów ornych, zlokalizowane z bezpośrednim sąsiedztwie istniejącej zabudowy miasta. Tereny o nieco słabszych warunkach glebowych zlokalizowane są fragmentarycznie w zachodniej i w południowo – zachodniej części. Na terenach tych występują przede wszystkim gleby klasy IVb gruntów ornych. Niekorzystne warunki glebowe charakteryzują zachodnią część miasta (obszar wysoczyzny oraz starsze partie tarasów Narwi i Łomżyczki). Przeważają tu gleby klas V, ubogie w składniki pokarmowe, o nieuregulowanych stosunkach wodnych.

1.1.4 Klimat

Podział klimatyczny Polski, wskazuje na położenie miasta na granicy dwóch dzielnic klimatycznych. Na zachodzie oddziałuje dzielnica środkowa (liczba dni z przymrozkami 100 – 110, czas zalegania pokrywy śnieżnej 50 – 80 dni, opad roczny poniżej 500 mm, czas trwania okresu wegetacyjnego 210 – 220 dni), zaś na wschodzie chłodniejsza dzielnica podlaska (liczba dni mroźnych 50 – 60, liczba dni z przymrozkami 110 – 138, czas zalegania pokrywy śnieżnej 90 – 110 dni, opad roczny poniżej 550 - 650 mm, czas trwania okresu wegetacyjnego 200 – 210 dni).

Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 5 - 6°. Najcieplejszymi miesiącami są czerwiec i lipiec.

Średnia roczna suma opadów oscyluje w granicach 550 mm, z czego 370 mm przypada na okres wegetacyjny. W skali miesiąca największe sumy opadów przypadają na lipiec i sierpień, a najmniejsze na luty i marzec.

Miasto charakteryzuje się średnią roczną wilgotnością powietrza na poziomie 80 – 82%. Zachmurzenie jest typowe dla tej części kraju i zostało uznane za dość niskie (określone na poziomie 6,5 stopnia w 11 - stopniowej skali). Nasłonecznienie silnie uzależnione jest od ukształtowania terenu i najkorzystniejsze zaobserwować można na zboczach południowych, wschodnich i zachodnich o największym stopniu nachylenia. Najmniejszym nasłonecznieniem charakteryzują się zbocza o ekspozycji północnej.

W okolicach Łomży w przewadze występują wiatry zachodnie i południowo – zachodnie (średnia roczna prędkość wiatru wynosi od 3 – 3,5m/s).

1.1.5 Wody powierzchniowe

Łomża w całości położona jest w obrębie zlewni Narwi. Obszar w granicach miasta odwadniany jest przez Narew oraz jej dopływy: Łomżyczkę i Strugę Lepacką. Są to rzeki o reżimie umiarkowanym z wezbrzeniami wiosennymi, zimowymi i letnimi.

Największą rzeką na omawianym obszarze jest Narew - I – rzędowy, prawobrzeżny dopływ Wisły. Dolina Narwi w tym rejonie ma charakter przelomowy, a jej szerokość waha się od 1 – 2 km. Koryto rzeki nie jest uregulowane i wcina się w dno tarasu zalewowego do głębokości 2m. Roczne wahania stanu wód wynoszą 3 – 4 m. Powoduje to, w okresie wezbrań powódzie, obejmujące swoim zasięgiem taras zalewowy. Wody Narwi, według badań WIOŚ prowadzonych w 2007 r. prowadziły wody IV klasy (niezadowalającej jakości). Stan ekologiczny Narwi w 2008r. uznano już za umiarkowany (III klasa.). Na podstawie badań przeprowadzonych w 2011r. stan chemiczny wód Narwi w punkcie pomiarowym Narew – Nowogród (powyżej ujścia Pisy) wykazywał wartości poniżej stanu dobrego (PSD).

Głównym dopływem Narwi (w granicach opracowania) jest Łomżyczka. Rzeka przebiega południkowo przez zachodnią część miasta. Płyń w szerokiej dolinie, a jej bieg został częściowo uregulowany (odcinek od ul. Poznańskiej do Narwi). Wody w rzece uznano za zagrożone w zakresie zanieczyszczeń chemicznych, podatności na eutrofizację

oraz podatności i potencjału chemicznego. Według badań WIOŚ (stan na 30 czerwca 2011r.) Łomżyczka przy ujściu do Narwi charakteryzowała się słabym stanem ekologicznym. Wskaźniki: BZT5, tlenu rozpuszczonego, azotu azotanowego, azotu ogólnego odznaczały się klasą II. Fosfor organiczny i azot Kjeldahla odznaczały się wartościami poniżej stanu dobrego. Stanu chemicznego rzeki również nie osiągnął stanu dobrego.

W zachodniej części miasta, wzdłuż granicy administracyjnej Łomży przepływa Struga Lepecka, stanowiąca bezpośredni dopływ Narwi, charakteryzująca się zbliżonymi właściwościami fizyczno – chemicznymi do Łomżyczki. Stan chemiczny Strugi Lepackiej wg badań WIOŚ był dobry, jednak ogólny stan wód cieku uznano za zły.

W północnej części Łomży, na terenach między Łomżyczką a Narwią, znajdują się duże obszary (ok. 500ha) terenów podmokłych, użytkowanych obecnie jako łąki i pastwiska (tzw. Pulwy).

1.1.6 Fauna i flora miasta

Flora miasta reprezentowana jest głównie przez trzy zasadnicze grupy roślinności. Niewielkie powierzchnie na terenie miasta zajmowane są przez roślinność leśną. W głównej mierze są to lasy na wilgotnym siedlisku olsu z przewagą olchy w zróżnicowanych klasach wieku. Występują głównie wzdłuż środkowego biegu Łomżyczki i Strugi Lepackiej i nie mają praktycznie żadnego znaczenia dla rekreacji, lecz pozytywnie oddziałują na warunki mikroklimatyczne i podnoszą atrakcyjność krajobrazową. Pełnią również funkcje ekologiczne (glebochronne, wodochronne i klimatyczne). Północne partie miasta graniczą (od strony zachodniej) z dużym kompleksem leśnym, nazwanym Lasem Jednaczewskim, którego część stanowi jednocześnie rezerwat leśny Rycerski Kierz.

Roślinność łąkowa i bagienna nierozzerwalnie związana jest z dolinami rzecznyymi, charakteryzującymi się specyficznymi warunkami gruntowo-wodnymi. Przeprowadzone prace melioracyjne na znacznej części obszarów dolin rzecznych Narwi i Łomżyczki, spowodowały daleko idące procesy odwodnień dokonując degradacji tych terenów. To w konsekwencji doprowadziło do wyginięcia lub ograniczenia zasięgu występowania roślinności cennych przyrodniczo naturalnych ekosystemów łąkowych. Tereny łąkowe

stanowią 15% ogólnej powierzchni miasta. Roślinność łąkową uzupełnia roślinność bagienna, głównie trzcinowo-szuwarowa, porastająca starorzecza w niezmeliorowanej części doliny Narwi.

Zieleń miejska stanowi ważny element struktury przestrzennej miasta. Pełni ona bowiem wiele funkcji o charakterze klimatyczno-zdrowotnym, wypoczynkowym, krajobrazowym i ochronnym. Zieleń miejską tworzą przede wszystkim tereny parków, zieleńców i skwerów o charakterze ogólnym, zieleń osiedlowa przy placach zabaw i gier oraz wzdłuż ciągów spacerowych, zieleń ogródków działkowych i cmentarna, zieleń izolacyjna wokół zakładów przemysłowych oraz zieleń towarzysząca obiektom użyteczności publicznej.

1.2 Zasoby przyrodnicze oraz ich ochrona

Na zasoby i walory przyrodnicze miasta składają się obszary, które są objęte ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody oraz przepisów odrębnych. Ponadto na terenie miasta występują obiekty i obszary, które stanowią cenny zasób przyrodniczy i środowiskowy miasta, przez co również kształtują strukturę Łomży.

1.2.1. Obszary objęte prawną ochroną na podstawie przepisów o ochronie przyrody

Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi

Został utworzony w 1994r. Podstawą działania Parku jest rozporządzenie Nr 3/06 Wojewody Podlaskiego dnia 23 maja 2006r. w sprawie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi (Dz. Urz. Woj. Podlaskiego Nr 152, poz. 1406 z 2.06.2006r.). W granicach miasta powierzchnia parku wynosi 20,6 ha i zgodnie z rejestrem gruntów stanowi jedynie wody płynące. Celem powołania parku jest ochrona zalewowych terenów doliny Narwi, która wyróżnia się występowaniem wielu rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt oraz unikatowych wartości krajobrazowych. Na obszarze parku występuje 735 gatunków roślin naczyniowych, w tym 25 gatunków objętych ścisłą ochroną, 10 ochroną częściową i 94 gatunki uznane jako rzadkie. Ponadto na terenie parku występuje 41 gatunków ssaków, 180 gatunków ptaków,

4 gatunki gadów i 12 gatunków płazów. Spośród wszystkich gatunków ptaków 8 podlega ochronie. Park bezpośrednio graniczy z Łomżą, a granica przebiega Narwią.

Park posiada plan ochrony zatwierdzony uchwałą Nr III/20/11 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dn. 10.01.2001r.

Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi

W północnej części miasta znajduje się Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi. Ustanowiony został uchwałą nr X/46/82 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Łomży z dnia 27.04.1982 r., a następnie zmienioną rozporządzeniem nr 14/98 Wojewody Łomżyńskiego z dnia 19.05.1998 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa łomżyńskiego, rozporządzeniem Nr 17/04 Woj. Podlaskiego z 16.09.2004r, rozporządzeniem Nr 11/05Woj. Podlaskiego z 25.02.2005r. Został utworzony w celu zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów o różnych typach ekosystemów z licznymi meandrami i starorzeczami. W granicach administracyjnych miasta OChK zajmuje powierzchnię 675,5 ha (ok. 2% powierzchni miasta).

Powyższe podstawy prawne określają zasady zagospodarowania na przedmiotowym obszarze.

Obszary Natura 2000

Na terenie miasta znajdują się następujące obszary sieci Natura 2000:

- Przelomowa Dolina Narwi (PLB 200008) – obszar specjalnej ochrony ptaków, którego granica przebiega północną granicą miasta, na rzece Narew;
- Dolina Dolnej Narwi (PLB 140014) – obszar specjalnej ochrony ptaków, w granicach miasta obejmuje obszar łąk potocznie zwany Pulwy, położony między ulicą Zjazd, Groblą do Lasu Jednaczewskiego i zajmuje obszar 624,5 ha;
- Ostoja Narwiańska (PLH 200024) – specjalny obszar ochrony siedlisk, obszar o znaczeniu wspólnotowym, obejmujący kilka płatów: w graniach administracyjnych miasta obejmuje obszar łąk potocznie zwany Pulwy, odcinek rzeki Narew i jej dopływu – rzekę Łomżyczka, oraz odcinek rzeki Narew wzdłuż granicy Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Dolina Narwi. Ponadto do Ostoi zaliczono

obszar Lasu Jednaczewskiego wraz z rezerwatem „Rycerski Kierz” zlokalizowane w gminie Łomża oraz trzy mniejsze obszary położone w gminie Piątница.

Pomniki przyrody

Na terenie miasta znajduje się 12 pomników przyrody wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody. Wykaz pomników przyrody przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody na terenie miasta Łomża

Lp.	Lp. (nr ew.)	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew [cm]	Ilość drzew/głazów	Data uznania	Lokalizacja
1	136	drzewo	buk zwyczajny	240	1	12.03.1993 r.	Park im. Jakuba Wagi
2	137	drzewo	lipa drobnolistna	240	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
3	138	drzewo	lipa drobnolistna	250	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
4	139	drzewo	lipa drobnolistna	273	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
5	140	drzewo	lipa drobnolistna	265	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
6	141	drzewo	lipa drobnolistna	252	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
7	142	drzewo	lipa drobnolistna	252	1	12.03.1992 r.	Park im. Jakuba Wagi
8	135	drzewo	wiąz polny	275	1	12.03.1992 r.	ul. Wesoła
9	78	drzewo	jesion wyniosły	280	1	26.10.1982 r.	Park przy ul. Wojska Polskiego
10	84	drzewo	buk zwyczajny	280	1	26.10.1982 r.	Park Ludowy przy al. Legionów
11	85	drzewo	dąb szypułkowy	365	1	26.10.1982 r.	Park Ludowy przy al. Legionów
12	131	aleja lipowa	12 lip	101-240	13	31.12.1985 r.	teren przy ul. Kopernika

Źródło: wykaz RDOŚ (stan na 16.01.2013r.)

1.2.2. Inne obszary o wysokich walorach przyrodniczych, zielen miejska

Sieć ekologiczna ECONET

Łomża jest położona w obrębie korytarza ekologicznego łączącego dwa obszary węzłowe o znaczeniu międzynarodowym:

- Obszar 22 M – obszar Puszczy Kurpiowskiej, obejmuje resztki Puszczy Kurpiowskiej, tereny ekstensywnych łąk i torfowisk niskich, w lasach dominują bory i bory mieszane
- Obszar 25 M – obszar Doliny Górnej Narwi, obejmuje szeroką dolinę nieuregulowanej rzeki z licznymi dopływami, znajdują się ostoje ptaków.

Lasy

Ogólna powierzchnia lasów w Łomży wynosi 30,7 ha, co stanowi 0,94 % powierzchni miasta. W analizowanym obszarze lasy występują głównie wzdłuż koryta Łomżyczki i Strugi Lepackiej. Miasto od północy graniczy z dużym kompleksem leśnym – Lasem Jednaczewskim, charakteryzującym się bardzo dobrymi warunkami rekreacyjnymi. Na terenie miasta lasy spełniają funkcje glebochronne, wodochronne i klimatyczne oraz podnoszą walory krajobrazowe. Ich funkcja gospodarcza jest znikoma.

Tereny zieleni urządzonej

Zielenią urządzoną tworzą parki, skwery, zielen wzdłuż ciągów spacerowych, zielen osiedlowa itp. Łomża jest niedostatecznie wyposażona w tereny zieleni urządzonej. Ich ogólna powierzchnia wynosi ponad 82 ha, co stanowi niecałe 3% całkowitej powierzchni miasta. Tereny zieleni urządzonej podnoszą walory krajobrazowe, tworzą klimat miasta, pełnią funkcje wypoczynkowe i rekreacyjne.. Wykształcone są 3 parki: im. Jakuba Wagi, Park Ludowy, Park im. Jana Pawła II. Istniejąca zielen osiedlowa jest w młodym wieku, ale nie zawsze w odpowiedniej kondycji.

Niewielki odsetek terenów zieleni w mieście jest rekompensowany łatwym dostępem do okolicznych terenów otwartych, które posiadają wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe. Jednak należy mieć na uwadze fakt, że to właśnie śródmiejskie tereny zieleni odpowiednio urządzone i pielęgnowane, podkreślają

atrakcyjność krajobrazu miejskiego, tworzą klimat miasta i w zasadniczy sposób kształtują jego wizerunek.

Roślinność ruderalna

To roślinność towarzysząca zmianom antropogenicznym, terenom przekształconym działalnością człowieka. W Łomży ten typ roślinności występuje powszechnie, głównie na terenach przemysłowych, kolejowych i związanych z infrastrukturą drogową, ale również na terenach otwartych towarzyszących zabudowie mieszkaniowej i usługowej.

1.3 Uwarunkowania ekofizjograficzne

Ocena stanu istniejących zasobów przyrodniczych miasta Łomża pozwoliła na wskazanie obszarów, które ze względu na uwarunkowania przyrodnicze są wskazane do pełnienia określonych funkcji. Analiza aktualnych uwarunkowań przyrodniczych pozwoliła na wyodrębnienie dwóch zasadniczych grup obszarów: obszarów nieograniczających rozwoju zabudowy oraz obszarów ograniczających ten rozwój.

1. Obszary nieograniczające rozwoju zabudowy - obszary występowania gleb V i VI klasy gruntów ornych (mających niewielkie znaczenie dla produkcji rolnej) oraz tereny zainwestowania miejskiego, gdzie gleby są już częściowo lub całkowicie zdegradowane. W ramach obszarów nie ograniczających rozwoju zabudowy wyróżnia się:
  - obszary o warunkach ekofizjograficznych sprzyjających rozwojowi zabudowy, do których zaliczono:
    - tereny wysoczyzny oraz tarasów Narwi i Łomżyczki, o korzystnym ukształtowaniu rzeźby terenu, ze stokami o nachyleniu nie przekraczającym 5% oraz korzystnych warunkach gruntowo – wodnych;
    - tereny wysoczyzny ze zboczami o nachyleniu od 5 do 10% (częściowo na zboczach o nachyleniu przekraczających 10%), o korzystnych warunkach gruntowo – wodnych i najkorzystniejszych warunkach nasłonecznienia.
  - obszary o warunkach fizjograficznych mało sprzyjających rozwojowi zabudowy, w których wskazano obszary:

- tarasów Narwi i Łomżyczki oraz niższych partii wysoczyzny, o nachyleniu zboczy nie przekraczającym 5%, mało korzystnych (pod rozwój zabudowy) warunkach gruntowych i o stosunkach wodnych średnio korzystnych w aspekcie lokalizacji nowej zabudowy. Wskazane jest, aby przed podjęciem jakichkolwiek prac przeprowadzić szczegółowe badania geotechniczne;
- o ukształtowaniu rzeźby terenu, warunkach gruntowo – wodnych mało korzystnych pod rozwój zabudowy, a dodatkowo mało korzystnych warunkach klimatycznych ze względu na zwiększone wartości wilgotności względnej. Obszary te są niewskazane dla lokalizacji zabudowy mieszkaniowej;
- w obrębie zboczy o nachyleniu przekraczającym 5% i północnej ekspozycji stoków. Obszary te występują lokalnie.

Obszary nieograniczające rozwoju zabudowy zlokalizowane są przede wszystkim w środkowej i zachodniej części Łomży. Obszary o warunkach ekofizjograficznych sprzyjających rozwojowi zabudowy położone są głównie w obrębie wysoczyzny i jej zboczy, a obszary o warunkach mało sprzyjających rozwojowi zabudowy położone są na tarasach Narwi i Łomżyczki. Obszary te w większości (poza częścią zachodnią miasta) są obszarami zainwestowanymi.

2. Obszary, które ze względu na uwarunkowania przyrodnicze, znacznie ograniczają lub całkowicie wykluczają lokalizację zabudowy. Do obszarów tych zalicza się przede wszystkim obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody, obszary wskazane do ochrony oraz obszary wyróżniające się wysokimi walorami przyrodniczymi, wymagające specyficznego zagospodarowania. Wśród obszarów ograniczających rozwój zabudowy wyróżnia się:
  - Obszary występowania gleb najwyższych klas w skali całego miasta (III, IVa, IVb). Gleby te charakteryzują się najkorzystniejszymi warunkami do prowadzenia upraw polowych. Zlokalizowane są w zwartych kompleksach w południowej i południowo – wschodniej części miasta. Lokalizacja kompleksów gleb wysokich klas znacznie ogranicza rozwój przestrzenny miasta w miejscach ich występowania. W ostatnim czasie nastąpiła nieodwracalna dewastacja gleb występujących na tych obszarach przez lokalizację nowych osiedli;
  - Obszary zlokalizowane w obrębie dolin rzecznych oraz zagłębień terenu spełniających funkcje ciągów ekologicznych. Obszary te charakteryzują się wysokim poziomem wód

gruntowych, położeniem na kompleksach użytków zielonych oraz występowaniem gleb o wysokiej wartości produkcyjnej. Obszary te powinny być bezwzględnie chronione ze względu na funkcje jakie pełnią;

- Obszary lasów, ze względu na niewielkie powierzchnie, jakie zajmują te obszary w ogólnej powierzchni miasta oraz ze względu na funkcje jakie pełnią (retencyjne, krajobrazowe).

Szczegółowe uwarunkowania ekofizjograficzne opisane zostały w sporządzonym na potrzeby zmiany studium opracowaniu ekofizjograficznym.

2. Uwarunkowania wynikające ze stanu prawnego gruntów

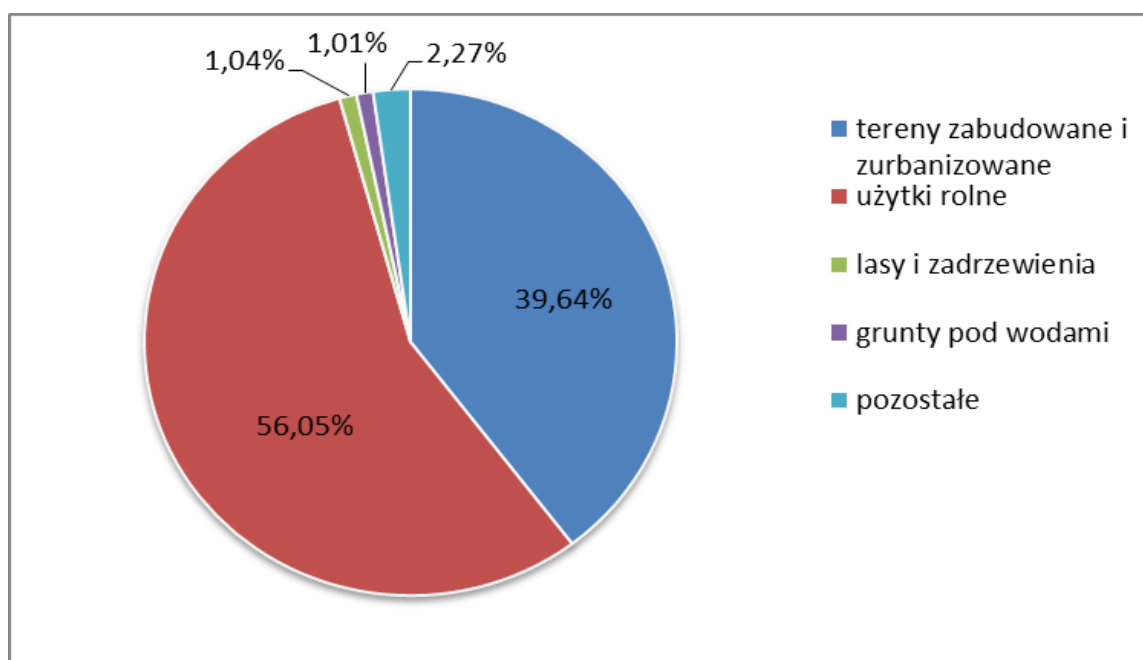
Tabela 2. Struktura własnościowa gruntów miasta Łomża

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	Udział %
Grunty Skarbu Państwa	131,00	4,01
Grunty gminy	460,00	14,08
Grunty osób fizycznych	1 789,00	54,76
Grunty spółdzielni	9,00	0,28
Grunty kościołów	29,00	0,89
Grunty powiatów i wojewódzkie	133,00	4,07
Grunty przekazane w użytkowanie wieczyste	403,00	12,34
Pozostałe	313,00	9,58
Razem	3 267,00	100,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Łomża na dzień 1.01.2012

Z powyższego zestawienia wynika, że ponad połowa (54%) gruntów miasta należy do osób fizycznych, wobec 14% gruntów stanowiących własność gminy. Najmniejszy odsetek stanowią grunty spółdzielni – jedynie 0,28 %.

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów miasta Łomża

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UM Łomża na dzień 1.01.2012

3. Uwarunkowania wynikające z występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych

3.1 Kopaliny

Lokalizacja miasta w przykrawędziowej (chronionej) części wysoczyzny, spowodowała niemożność przeprowadzenia prac związanych z rozpoznaniem surowców mineralnych, brak jest zatem w granicach miasta udokumentowanych złóż kopalin.

3.2 Wody podziemne

Podział Polski na jednostki hydrologiczne określa położenie miasta w regionie mazowieckim, na obszarze dwóch mniejszych jednostek. Jedna z nich, o przebiegu południkowym, związana jest z doliną Łomżyczki, druga z jednostek związana jest z ujęciem wód podziemnych „Rybaki”.

Pierwsza z jednostek stanowi dolinę erozyjno – akumulacyjną o szerokości od 1 do 1,5km, przecinającą osady czwartorzędowe (częściowo również osady trzeciorzędowe). Na obszarze tej jednostki główny, użytkowy poziom wodonośny występuje na głębokości 67 – 110 m p.p.t.

Druga jednostka (z ujęciem wody „Rybaki”) zajmuje powierzchnię 7,4 km². Poziom wodonośny na tym obszarze zbudowany jest z piasków i żwirów interglacjału mazowieckiego, a jego średnia miąższość wynosi 26 m.

Według klasyfikacji Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, Łomża położona jest na obszarze GZWP nr 215 – zbiornika warszawskiego i GZWP nr 215a – subniecki warszawskiej. Wielkość zasobów dyspozycyjnych zbiornika warszawskiego określona została na poziomie 250 tys. m³/d, a średnia głębokość ujęć wód podziemnych wynosi 160 m. Dla subniecki warszawskiej jest to odpowiednio: 145 tys. m³/d i 180 m.

4. Uwarunkowania wynikające z występowania obiektów i obszarów chronionych na podstawie przepisów odrębnych, w tym terenów górniczych

Strefy ochronne ujęć wody

Dla ochrony ujęcia wody „Rybaki” zlokalizowanego w granicach administracyjnych miasta powołano strefę ochronny bezpośredniej i pośredniej (decyzja Wojewody Łomżyńskiego 05-6226 – 2/95 z 22.05.1995r.). Strefa ochrony bezpośredniej wyznaczona jest w promieniu 10 metrów od studni. Strefa ochrony pośredniej (zgodnie z przywołaną decyzją) wygasła z końcem 2012r. Wyznaczenie nowych granic strefy wraz z zasadami zagospodarowania może uwzględniać ograniczenia związane między innymi z wprowadzaniem ścieków do ziemi, stosowania środków ochrony roślin, składowania nieczystości i odpadów, lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i chemicznych.

Strefy zagrożenia powodziowego

W granicach miasta wyznaczone są obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi dla rzeki Narew. Zagrożenie powodziowe dotyczy również Łomżyczki – wyznaczone na podstawie granicy zalewu powodziowego z 1996r.. Uwarunkowania związane z tym zagadnieniem omówiono w pkt. 12.

Tereny i obszary górnicze

W granicach miasta nie zostały wyznaczone tereny i obszary górnicze na podstawie właściwych przepisów górniczych.

5. Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Obiektami i obszarami świadczącymi o dziedzictwie kulturowym Łomży są przede wszystkim:

- zabytkowe elementy i układy świadczące o tożsamości miasta, takie jak:
  - zespół grodziska w Starej Łomży- zachowany jest czytelny układ pięciu wałów, fosy, wgłębionego majdanu na szczycie w formie zbliżonej do kręgu, podgrodzia oraz wzgórze Św. Wawrzyńca;
  - teren założenia średniowiecznego miasta wyróżniający się prostokątnym układem ulic i bloków zabudowy, do dziś czytelny jest w całości układ przestrzenny zamknięty w granicach ulic: Krótkiej, Dwornej, Krzywe Koło, Szkolna;
  - teren Nowego Rynku - poważnie zniekształcony na pocz. XX w. przeprowadzeniem po przekątnej placu Traktu Petersburskiego i lokalizacji w jego bezpośrednim sąsiedztwie nowej dzielnicy administracyjnej; teren czytelny jest w zasadniczych granicach planu podkreślonych przez pierzeję wschodnią i zachodnią oraz przebieg ul. Długiej i Pięknej wskazującej na pierzeję północną i południową;
  - historyczne place targowe- poza dwoma Rynkami: Starym i Nowym zachowane są jeszcze inne place posiadające charakter handlowy tj. Plac Niepodległości oraz częściowo zatarty układ dawnego Rynku Wołowego usytuowanego przed zespołem klasztornym Benedyktynek;
  - przebieg historycznych traktów: droga św. Wawrzyńca ze Starej Łomży, przez ul. Rybaki prowadząca do przeprawy do Piątnicy, przebieg ul Nowogrodzkiej dawniej tzw. „Różańcowej Grodzi”, droga do Gielczyna zachowana dość czytelnie wzdłuż pi. Niepodległości i dalej w kierunku pld. wpadająca w ul. Zawadzką, trakt do Zambrowa tzw. gościniec zambrowski, ulica Sikorskiego tzw. Szosa Obwodowa zachowana oryginalnie prawie na całym odcinku, dawny trakt petersburski - ob. ul. Wojska Polskiego - oraz historyczna droga do Śniadowa (ul. Legionów); drogi mające duże znaczenie w rozwoju przestrzennym miasta, tworzące dzielnice podmiejskie Łomży, historyczna wieś Stara Łomża - ulicówka biegnąca na

- przestrzeni kilku kilometrów z zachowaną częściowo zabudową o charakterze wiejskim (w ostatnich latach nabierająca charakteru dzielnicy podmiejskiej);
- dominujące zespoły obiektów sakralnych i użyteczności publicznej;
    - zespół katedry i pałacu biskupiego - ul. Dworna, Gielczyńska, Polowa, Sadowa; w skład zespołu wchodzi: kościół p.w. św. Michała i św. Jana Chrzciciela, dawna plebania z XVIII w., przebudowana w XX w., pałac biskupi z 1925 r.- siedziba biskupów łomżyńskich w formie osiowego neobarokowego założenia oraz budynki należące do dawnego folwarku plebańskiego;
    - zespół Kapucynów- usytuowany na wzniesieniu między ul. Krzywe Koło a ul. Kapucyńską; w skład zespołu wchodzi kościół i klasztor wzniesiony w latach 1731-84 oraz zabudowania gospodarcze usytuowane wzdłuż ul. Kapucyńskiej ; w.w. zespół stanowi kontynuację wcześniejszej lokalizacji: pierwotnego kościoła p.w. NMP i śś. Rozesłańców, od 1627 r. użytkowanego przez Benedyktynki ; w XVIII w. poniżej kościoła założono regularny ogród kwaterowy;
    - zespół Benedyktynek - położony między ul. Dworną a ul. Kierzkową; w skład zespołu z II poł. XIX w. wchodzi murowany kościół, budynek klasztoru, ogrody; w 1763 r. na tym terenie znajdował się folwark klasztorny oraz drewniane obiekty sakralne użytkowane przez Benedyktynki, kościół i klasztor zniszczony w 1939 r., odbudowany po 1945 r.;
    - zespół d. cerkwi- położony w granicach ul. Dwornej i Sienkiewicza; obejmuje obszar placu Sienkiewicz z usytuowaną centralnie d. cerkwią wzniesioną w 1877 r. (ob. kościół rektoralny); wschodnią pierzeję placu tworzy fasada d. siedziby gubernatora łomżyńskiego z 1845 r., pierzeję płn. i zach. tworzą kamienice z przełomu XIX i XX w.;
    - zespół poczty i kamienic mieszczańskich obejmujący budynki poczty wybudowane w latach 1843-44 oraz zespół kamienic z II poł. XIX w. tworzące fragmenty pierzei ul. 3 Maja i ul Polowej;
  - historyczne zasoby zieleni chronionej i walory krajobrazowe, takie jak:
    - ogród spacerowy o pow. ok. 4 ha założony w 1842 r. przy trakcie warszawsko-petersburskim; w 1863 r. ogród rozbudowano, ogrodzono, poszerzono aleje,

- zagospodarowano małą architekturą. Istniejący w parku drzewostan ma duże wartości dendrologiczne;
- Park Ludowy przy ul. Legionów założony w 1904 r. o pow. ok. 1 ha, rozbudowany w 1923 r.; dobrze zachowany i utrzymywany podobnie jak park miejski (j.w.);
  - zespół cmentarzy wyznaniowych: rzymskokatolickiego, ewangelickiego, prawosławnego założony w 1801 r. przy ul. Kopernika o pow. ok. 7 ha. Oprócz bezsprzecznych wartości architektonicznych, historycznych i artystycznych nekropolia posiada wartościowy starodrzew o charakterze parkowym;
  - fragment historycznej alei prowadzącej na cmentarz, na osi bramy głównej;
  - skarpa nadnarwiańska jako element historycznej panoramy Łomży (lokalizacja średniowiecznego grodu książęcego na skarpie sprawiła, że panorama miasta stała się znakiem rozpoznawczym i wizytówką miasta);
  - niematerialne wartości kulturowe: stołeczność Łomży (stolica ziemi, guberni, województwa), siedziba biskupstwa diecezji, postaci historyczne i miejsca z nimi związane, cmentarze jako miejsca pamięci, miejsca pamięci narodowej, miejsca związane z historycznymi wydarzeniami, wielokulturowość i wielowyznaniowość miasta, historyczne nazwy ulic i dzielnic miasta.

Stan techniczny większości obiektów zabytkowych należy uznać za dobry.

5.1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

- teren części miasta (jako zabytek urbanistyki), nr rej.: 80 z 15.01.1957,
- katedra p.w. św. Michała Archanioła., mur., 1504-25, ul. Dworna 22a, nr rej.: 39 z 28.02.1953,
- cerkiew prawosławna, ob. kościół rzym.-kat. p.w. Wniebowzięcia NMP, mur., 1877, pl. Sienkiewicza 1, ob. Jana Pawła II, nr rej.: 208 z 5.11.1985,
- cerkiew prawosławna, ob. kaplica rzym.-kat. na d. cmentarzu wojskowym, ul. Wyszńskiego 11, mur., pocz. XIX, nr rej.: 171 z 5.06.1980,
- klasztor Benedyktynek z ogrodem klasztornym, mur., 1760-64, odbud. 1946-53, ul. Dworna 32, 2 poł. XIX, nr rej.: 515 z 29.12.1993,
- kościół Benedyktynek p.w. św. Trójcy i NMP, mur., 1857-63, odbud. 1946-53, nr rej.: 515 z 29.12.1993,

- zespół klasztorny Kapucynów, ul. Krzywe Koło 3, XVIII:
  - kościół MB Bolesnej, mur., nr rej.: 80 z 5.03.1980,
  - klasztor, nr rej.: 81 z 5.03.1980,
  - budynki gospodarcze (przy kościele),
  - ogrodzenie zespołu w zespole klasztornym Kapucynów,
- kolegium św. Fidelisa, ob. WSZiP im. B. Jańskiego, mur., 1925, nr rej.: 547 z 30.10.1996,
- kaplica cmentarna Śmiarowskich (p.w. św. Krzyża), ul. Kopernika, mur., 1838, nr rej.: 282 z 19.03.1987,
- zespół cmentarzy, ul. Kopernika, 1801, nr rej.: 211 z 26.11.1985:
  - cmentarz rzym.-kat.,
  - dzwonnica, mur., 1866,
  - kaplica ewangelicka cmentarna, mur., 1844-48,
  - d. cerkiew cmentarna prawosławna, ob. kaplica rzym.-kat. p.w. Grobu Pańskiego, mur., 1866,
  - ogrodzenie z bramami cmentarza, mur., 2 ćw. XIX,
- dom grabarza, ul. Kopernika 3, mur., 1853, nr rej.: 285 z 14.05.1987 cmentarz żydowski “nowy” z aleją dojazdową, ul. Wąska 2, poł. XIX, nr rej.: 241 z 10.02.1987,
- dom przedpogrzebowy, ul. Wąska 69, mur., 1920, nr rej.: 242 z 23.02.1987,
- cmentarz żydowski “stary”, ul. Wozniowska - Rybaki - pl. Zielony, 1 poł. XIX, nr rej.: 240 z 10.02.1987,
- cmentarz - mogiła powstańców 1863, ul. Szosa Zambrowska, nr rej.: 440 z 30.12.1991,
- park miejski im. Jakuba Wagi, ul. Wojska Polskiego, 1842, nr rej.: 221 z 17.12.1985,
- park Ludowy, al. Legionów, 1904, nr rej.: 220 z 16.12.1985,
- relikty ratusza (podziemne), ul. Stary Rynek, XVI, rozebrany 1824, nr rej.: 214 z 26.11.1985,
- ratusz, pl. Żeglickiego 14, ob. Stary Rynek, mur., 1822-23, nr rej.: 214 z 26.11.1985,
- d. przytułek dziecięcy, ul. Bernatowicza 3, mur., 1892, nr rej.: 546 z 30.09.1996,
- gimnazjum męskie, ul. Bernatowicza 4, mur., 1912, nr rej.: 206 z 5.11.1985,

- dom, ul. Buczka 13, ob. Długa, mur., XIX, nr rej.: 52 z 15.02.1980,
- dom z oficynami, ul. Długa 6, mur., 1892, nr rej.: 496 z 15.09.1993,
- dom, ul. Dworna 3, mur., 2 poł. XIX, nr rej.: 550 z 23.07.1998,
- dom z oficyną, ul. Dworna 5, mur., 3 ćw. XIX, nr rej.: 496 z 15.09.1993,
- dom, ul. Dworna 8, mur., po 1910, nr rej.: 413 z 12.12.1990,
- dom, ul. Dworna 10, mur., k. XIX, nr rej.: 455 z 4.05.1991,
- kamienica, ul. Dworna 19, mur., pocz. XX, nr rej.: 103 z 3.09.2004,
- szkoła im. Królowej Jadwigi, ob. Muzeum Północno – Mazowieckie w Łomży, ul. Dworna 22c, mur., 1910, nr rej.: 479 z 10.06.1992,
- d. hotel “Metropol”, ul. Gielczyńska 11, mur., pocz. XX, nr rej.: 475 z 30.04.1992,
- willa z ogrodem, ul. Kopernika 36, mur., 1926, nr rej.: 199 z 11.10.1985,
- gimnazjum żeńskie, ob. II Liceum Ogólnokształcące, pl. Kościuszki 3, mur., 1906, nr rej.: 463 z 16.11.1991,
- dom pastora, ul. Krzywe Koło 1, mur., 3 ćw. XIX, nr rej.: 238 z 4.11.1986,
- wartownia z bramą (d. koszary), al. Legionów 50, mur., k. XIX, nr rej.: 415 z 12.12.1990,
- zespół dwóch budynków koszarowych oraz koszary klub i hotel garnizonowy, al. Legionów 133, 1889-1890, nr rej. A-136 z 17.05.2005,
- d. dom ludowy, al. Legionów 9, mur., 1900-04, nr rej.: 544 z 27.06.1996,
- d. budynek administracyjny więzienia, ob. szkoła muzyczna, al. Legionów 36, mur., 1892, nr rej.: 476 z 30.04.1992,
- łaźnia więzienna, al. Legionów 36b, mur., k. XIX, nr rej.: 460 z 11.10.1991,
- dom, ul. Dworna 12, mur., 1890, nr rej.: 212 z 26.11.1985,
- bank, ul. Dworna 14, mur., 1886, nr rej.: 213 z 26.11.1985,
- d. Kasa Przemysłowców, ob. sąd, ul. Dworna 16, mur., 1888, nr rej.: 205 z 5.11.1985,
- dom, ul. 1 Maja, ob. 3 Maja 11, mur., po 1870, nr rej.: 485 z 25.08.1992,
- kamienica, pl. Niepodległości 3, mur., XIX/XX, nr rej.: 531 z 15.12.1994,
- dom, ul. Nowogrodzka 5, mur., lata 20 – 30 XX w., nr rej.: A-575 z 22.01.2014,
- dom, ul. Nowogrodzka 7, mur., 1936, nr rej.: 469 z 30.12.1991,

- budynek gł. Poczty z 2 pawilonami poczty (oficynami), pl. Pocztowy 1, mur., 1838, nr rej.: 215 z 26.11.1985,
- budynek koszarowy, ul. Polowa 13, mur., 1890, nr rej.: 552 z 4.12.1998,
- d. szpital wojskowy, ob. budynek administracyjny, ul. Polowa 22, mur., k. XIX, nr rej.: 462 z 16.11.1991,
- budynek administracji wojskowej, ul. Polowa 53, mur., XIX/XX, nr rej.: 543 z 27.05.1996,
- dom, ul. Polowa 55, mur., 1927, nr rej.: 549 z 10.06.1997,
- dom, ul. Rządowa 8, mur., 4 ćw. XIX, nr rej.: 464 z 16.11.1991,
- pałac biskupi, ul. Sadowa 3, mur., 1925, nr rej.: 289 z 17.06.1987,
- dom, ul. Sadowa 2, mur., 1909, nr rej.: 229 z 20.10.1986,
- d. dom katolicki, ob. LO, ul. Sadowa 12, mur., 1933-35, nr rej.: A-10 z 31.12.1999,
- d. pałac gubernatora, ob. Wyższe Seminarium Duchowne, ul. Dworna/pl. Jana Pawła II, mur., 1866, 1925, nr rej.: 203 z 5.11.1985,
- dom, ul. Sienkiewicza 6, mur., 4 ćw. XIX w. nr rej. A-154 z 31.10.2006,
- dom, ul. Sienkiewicza 10, mur., pocz. XX, nr rej.: 403 z 15.09.1990,
- dom z oficyną, pl. Stary Rynek 13, mur., 1850, nr rej.: 493 z 13.05.1993,
- szpital św. Ducha, ob. szkoła policealna, ul. Wiejska 16, mur., 1886, nr rej.: 491 z 1992,
- dom, ul. Wojska Polskiego 4, mur., po 1920, nr rej.: 456 z 4.05.1991,
- dom, ul. Wojska Polskiego 19, mur., pocz. XX, nr rej.: 389 z 15.06.1989,
- dom, ul. Wojska Polskiego 23, mur., pocz. XX, nr rej.: A-388 z 15.06.1989,
- d. magazyn wojskowy, ul. Polowa 1, mur., pocz. XIX, nr rej.: 409 z 30.06.1990,
- zespół budynków rzeźni miejskiej, ul. Nowogrodzka 17, 1906, nr rej.: 388 z 1.04.1993:
  - budynek główny, mur.
  - budynek administracyjny, mur.,
- fort nr 4 kompleks 526, ul. Wojska Polskiego, 1887-89, nr rej. A-24 z 30.07.2001,
- kompleks osadniczy, ul. Zdrojowa, nr rej.: C-92 z 23.06.2006.

5.2 Obiekty nie wpisane do rejestru zabytków, znajdujące się w miejskiej ewidencji zabytków

- d. szpital żydowski, ob. liceum, ul. Senatorska 13, mur., pocz. XX w.,
- d. dom starców, ob. dom pomocy społecznej, ul. Polowa 39, mur., 1882 r.,
- szkoła, ul. Rybaki 28, mur., lata 30 – te XX w.,
- d. żeńska szkoła handlowa, ob. budynek mieszkalny, ul. Wiejska 5a, mur., 1905 r.,
- hala targowa, Pl. Stary Rynek 6, mur., 1925 r.,
- hale biskupie /jarki/ ob. sklepy, Pl. Niepodległości 1, mur., lata 20 – te XX w.,
- pomnik 10.IX.1939, ul. Wyszyńskiego ,
- d. fabryka waty, ob. magazyn, ul. Nowogrodzka 58,
- pałac „Chodźki”, ob. Internat, ul. Zjazd 3, mur., pocz.. XX w., ogrodzenie od ul. Zjazd,
- wodociągowa wieża ciśnień, mur./żelb., 1954 r., ul. Sikorskiego 333,
- zespół schronów bojowych odcinka „Łomża” – przedmoście „Łomża”, II linia obrony, 1939 r.
  - lekki żelbetowy schron bojowy na ckm jednostronny tradytorowy, ul. Kanarkowa 18,
  - lekki żelbetowy schron bojowy na ckm czołowy., ul. Zamiejska 18,
  - żelbetowy schron bojowy do ognia czołowego dla 1 ckm., ul. Stacha Konwy 17,
  - lekki żelbetowy schron bojowy na ckm jednostronny tradytorowy., ul. Nowogrodzka 116,
- kamienica, ul. Bernatowicza nr 9, mur., pocz. XX w.,
- kamienica, ul. Długa nr 4, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Długa nr 10, mur., ok. 1900 r.,
- dom, ul. Dworna nr 2/4, mur., 4 ćw. XIX w.,
- kamienica, ul. Dworna nr 13, mur., lata 20 – te XX w.,
- dom i oficyna w zespole banku, ul. Dworna nr 14,
- dom, ul. Dworna nr 15, mur., lata 20 – te XX w.,

- kamienica, ul. Dworna nr 17, mur., 1912 r.,
- kamienica, ul. Dworna nr 17/2,
- dom Kapitulny, ul. Dworna nr 20, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Dworna nr 21, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Dworna nr 25, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Dworna nr 37, mur., poł. XIX w.,
- dom, ul. Dworna nr 41, mur., pocz. XIX w.,
- dom, ul. Dworna nr 54, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Dworna nr 56, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Farna nr 4, mur., pocz. XX w.,
- dom, ul. Farna nr 8, mur., pocz. XX w.,
- dom, ul. Kierzkowa nr 50,
- dom, ul. Kolegialna nr 1, mur., lata 20 – te XX w./Wiejska 14 – d. Poliklinika,
- dom, ul. Kopernika nr 13, mur., lata 20 – te XX w.,
- dom, ul. Kopernika nr 17/19, pocz. XX w.,
- dom, ul. Kopernika nr 25,
- kamienica, ul. Krótka nr 3, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Krótka nr 14, mur., lata 30 – te XX w.,
- budynek gospodarczy, ul. Krzywe Koło nr 3,
- dom, ul. Krzywe Koło nr 9, mur., XIX/XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 7, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 16, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 27, mur., 1929 r.,
- dom, Al. Legionów nr 31, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 54, mur., lata 20 - 30 – te XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 57, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, Al. Legionów nr 75, mur., lata 20 – te XX w.,
- dom, ul. 3-go Maja nr 3, mur., 3 ćw. XIX w.,
- dom, ul. 3-go Maja nr 5, mur., 3 ćw. XIX w.,
- dom, ul. 3-go Maja nr 10, mur., 3 ćw. XIX w.,

- kamienica, ul. 3-go Maja nr 12, mur., XIX/XX w.,
- dom, d. młyn, Pl. Niepodległości nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, Pl. Niepodległości nr 9, mur., 1958 r.,
- dom, Pl. Niepodległości nr 10, mur., XIX/XX w.,
- dom, Pl. Niepodległości nr 11, mur., XIX/XX w.,
- dom, Pl. Niepodległości nr 13, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Nowa nr 5, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, ul. Nowa nr 11, mur., lata 30 – te XX w.,
- dom, ul. Nowogrodzka nr 50, mur., lata 30 – te XX w.,
- d. dom fabrykanta, ul. Nowogrodzka nr 58,
- dom, ul. Nowogrodzka nr 66, mur., 1 ćw. XX w.,
- kamienica, ul. Polowa nr 19, mur., k. XIX w.,
- dom, ul. Polowa nr 59, mur., k. XIX w.,
- kamienica, ul. Polowa nr 61, mur., k. XIX w.,
- dom, ul. Polowa nr 65, mur., 1912 r.,
- kamienica, ul. Rządowa nr 4a, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Senatorska nr 9, mur., pocz. XX w.,
- dom, ul. Sienkiewicza nr 2, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Sienkiewicza nr 8, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Sikorskiego nr 261/263, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 8, mur., 4 ćw. XIX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 16, mur., 1862 r., przebud. k. XIX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 19, mur., poł. XIX w., odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 20, mur., poł. XIX w. odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 21, mur., poł. XIX w. odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 22, mur., poł. XIX w. odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 23, mur., poł. XIX w. odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Stary Rynek nr 24, mur., poł. XIX w. odbud. lata 50-te XX w.,
- dom, ul. Wojska Polskiego nr 2, mur., poł. XIX w., nadbud. lata 80 – te XX w.,
- dom, ul. Wojska Polskiego nr 8, mur., pocz. XX w.,

- dom, ul. Wojska Polskiego nr 13, mur., XIX/XX w.,
- kamienica, ul. Wojska Polskiego nr 15, mur., 1860 r.,
- kamienica, ul. Wojska Polskiego nr 17, mur., XIX/XX w.,
- kamienica, ul. Wojska Polskiego nr 21, mur., XIX/XX w.,
- dom, ul. Wesola nr 119, warsztaty ślusarsko – tokarskie, mur., pocz. XX w.,
- dom, ul. Zawadzka nr 10, mur., lata 30 – te XX w.

Część zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków jest chroniona na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zawierają w ustaleniach zasady ich ochrony.

5.3 Strefy ochrony konserwatorskiej

W granicach miasta wyznaczone zostały strefy ochrony konserwatorskiej (oznaczone na załączniku nr 1a), na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

- Strefa ochrony konserwatorskiej zabytkowego cmentarza żydowskiego.
Granice ochrony: nowy cmentarz żydowski przy ul. Wąskiej,
Przedmiot ochrony: historyczne rozplanowanie zespołów, układ komunikacyjny, osie kompozycyjne i widokowe, ukształtowanie terenu, kompozycja zieleni, starodrzew.
Strefa wyznaczona na podstawie mpzp miasta Łomża terenów os. Wschód położonych w rejonie ul. Wąskiej – obszar P11 (uchwała Nr 353/XLIX/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 30.09.2009r.);
- Strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji zabytkowego układu urbanistycznego Łomży:
Granice ochrony: teren pomiędzy nowym cmentarzem żydowskim przy ul. Wąskiej, a ulicą Wąską; obejmują wybrane kierunki i punkty widokowe, rejon skarpy miejskiej i podskarpia,
Przedmiot ochrony: powiązania widokowe z obszarem staromiejskim.

Strefa wyznaczona na podstawie mpzp miasta Łomża terenów os. Wschód położonych w rejonie ul. Wąskiej – obszar P11 (uchwała Nr 353/XLIX/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 30.09.2009r.);

- Strefa ochrony konserwatorskiej fortu Nr 4:

Granice ochrony: obejmują działkę nr 30383.

Przedmiot ochrony: wały i trawersy, rów forteczny, dziedziniec.

Strefa wyznaczona na podstawie mpzp miasta Łomża - rejon ulic: Wojska Polskiego, Poznańskiej i projektowanej ulicy stanowiącej przedłużenie ul. Meblowej (uchwała Nr 3332/XLVI/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 24.06.2009r.);

- Strefa ochrony konserwatorskiej otoczenia i ekspozycji fortu Nr 4:

Granice ochrony: otoczenie fortu o szerokości ok. 100 m oraz teren od strony drogi do Ostrołęki (ul. Wojska Polskiego).

Przedmiot ochrony: dawna droga forteczna, widok na zbytek, w tym wgląd od ul. Wojska Polskiego.

Strefa wyznaczona na podstawie mpzp miasta Łomża - rejon ulic: Wojska Polskiego, Poznańskiej i projektowanej ulicy stanowiącej przedłużenie ul. Meblowej (uchwała Nr 3332/XLVI/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 24.06.2009r.).

Ponadto, decyzjami Konserwatora Zabytków ustanowiono następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- Strefa „W” archeologicznej ochrony konserwatorskiej reliktyw ratusza (nr rej.: 489 z 8.10.1922).

Granice ochrony: określone w decyzji o wpisaniu reliktyw ratusza do rejestru zabytków, obejmują część działki nr 10392 na Starym Rynku – zbytek (stanowisko) archeologiczne nr 4 na obszarze 37 – 76.

Przedmiot ochrony: relikty ratusza.

- Strefa „OW” archeologicznej ochrony konserwatorskiej reliktyw ratusza:

Granice ochrony: określone w decyzji o wpisaniu reliktyw ratusza do rejestru zabytków (nr rej.: 489 z 8.10.1922), obejmują wnętrze Starego Rynku, w tym zbytek (stanowisko) archeologiczne nr 5 na obszarze AZP 37 – 76.

Przedmiot ochrony: znajdujące się w strefie domniemane relikty archeologiczne oraz inne ślady osadnicze.

5.4 Zabytki archeologiczne

Tabela 3. Wykaz zabytków (stanowisk) archeologicznych na terenie miasta Łomża.

L.p.	Nr obszaru AZP (Archeologicznego Zdjęcia Polski)	Nr zabytku na obszarze AZP	Funkcja i datowanie zabytku
1	36 – 76	3	1) ślad osadniczy, wczesne średniowiecze 2) ślad osadniczy, nowożytność
2	36 – 76	7	1) ślad osadniczy, wczesne średniowiecze 2) ślad osadniczy, średniowiecze
3	37 – 76	1	Zespół staromiejski, późne średniowiecze – nowożytność
4	37 – 76	4	1) osada, wczesne średniowiecze 2) stare miasto, późne średniowiecze – nowożytność
5	37 – 76	2	1) ślad osadniczy, epoka kamienia 2) ślad osadniczy, mezolit – epoka żelaza 3) ślad osadniczy, nieokreślona 4) osada, wczesne średniowiecze 5) osada, późne średniowiecze – nowożytność 6) cmentarz, późne średniowiecze – nowożytność
6	37 – 76	5	Studnia drewniana, XIV – XV w.
7	37 – 76	6	1) Zespół dworski, późne średniowiecze – nowożytność 2) znaleziska luźne
8	37 – 76	7	znaleziska luźne, krąg kultur sznurowych, neolit – wczesna epoka brązu
9	37 – 76	8	stare miasto, późne średniowiecze – nowożytność
10	37 – 76	9	stare miasto, późne średniowiecze
11	37 – 76	10	znaleziska luźne, krąg kultur sznurowych, neolit – wczesna epoka brązu
12	37 – 76	24	1) obozowisko, epoka kamienia 2) ślad osadniczy, wczesne średniowiecze 3) ślad osadniczy, późne średniowiecze
13	37 – 76	25	1) obozowisko, mezolit 2) ślad osadniczy, nieokreślona
14	37 – 76	30	Ślad osadniczy, epoka kamienia
15	37 – 76	31	Ślad osadniczy, mezolit – epoka żelaza
16	37 – 76	35	1) ślad osadniczy, epoka kamienia 2) osada, okres rzymski 3) ślad osadniczy, wczesne średniowiecze
17	37 – 76	45	Ślad osadniczy, kultura pradziejowa, nieokreślona
18	37 – 76	46	1) ślad osadniczy, wczesne średniowiecze 2) osada, późne średniowiecze - nowożytność
19	37 – 76	47	1) ślad osadniczy, mezolit – epoka żelaza 2) osada, późne średniowiecze - nowożytność
20	37 – 76	50	1) ślad osadniczy, epoka kamienia – epoka żelaza 2) osada, nowożytność

21	37 – 76	51	Osada, późne średniowiecze - nowożytność
----	---------	----	--

Zródło: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku.

6. Uwarunkowania wynikające z warunków i jakości życia mieszkańców

W wyniku reformy administracyjnej kraju, z dniem 1 stycznia 1999r. miasto Łomża znalazło się w granicach powiatu łomżyńskiego województwa podlaskiego i otrzymało status powiatu grodzkiego. W latach 1975-1998 Łomża była stolicą województwa łomżyńskiego.

Dla lepszego zilustrowania zjawisk społeczno – gospodarczych w niniejszym opracowaniu posłużono się danymi statystycznymi dla miasta Łomży za lata 2000-2008, porównując je do danych 36 miast województwa oraz do całego województwa podlaskiego* lub do danych miast województwa podlaskiego na prawach powiatu: Białegostoku i Suwałk.

Analiza zmian rozwoju ludności jak również uchwycenie zmian w strukturze wieku i płci ludności, procesach migracyjnych, źródłach utrzymania, aktywności zawodowej, ocena bezrobocia i kształcenia młodzieży stanowi podstawę, na której można budować koncepcję rozwoju społeczno – gospodarczego miasta. Procesy demograficzne wiążą się ściśle z wieloma dziedzinami życia. Wpływają na sytuację w zakresie szkolnictwa, rynku pracy, warunków mieszkaniowych, pomocy społecznej oraz kształtują rozmiary i kierunki inwestycji determinowanych sytuacją demograficzną (przedszkola, miejsca pracy, opieka społeczna itd.).

6.1 Statystyka ludności

Łomża jest jednym z 3 miast na prawach powiatów województwa podlaskiego (obok Białegostoku i Suwałk). Ludność Łomży wynosiła w 2010r. 63 211 osób (GUS, faktyczne miejsce zamieszkania), co stanowiło 5,3% mieszkańców województwa.

* z powodu braku porównywalnych danych za 2000r. w niektórych analizach posłużono się danymi za inne lata.

Wskaźnik gęstości zaludnienia w Łomży w 2010r. wynosił 1921 osób/1 km² i był znacznie wyższy w porównaniu z innymi miastami województwa podlaskiego, gdzie wynosił średnio 777 osób/1 km². Na Podlasiu wyższą gęstość zaludnienia odnotowano jedynie w Białymstoku - 2891 osób/1 km².

Sytuację demograficzną Łomży na tle miast oraz województwa w latach 2000-2010 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Stan, ruch naturalny i migracje ludności w latach 2000-2010

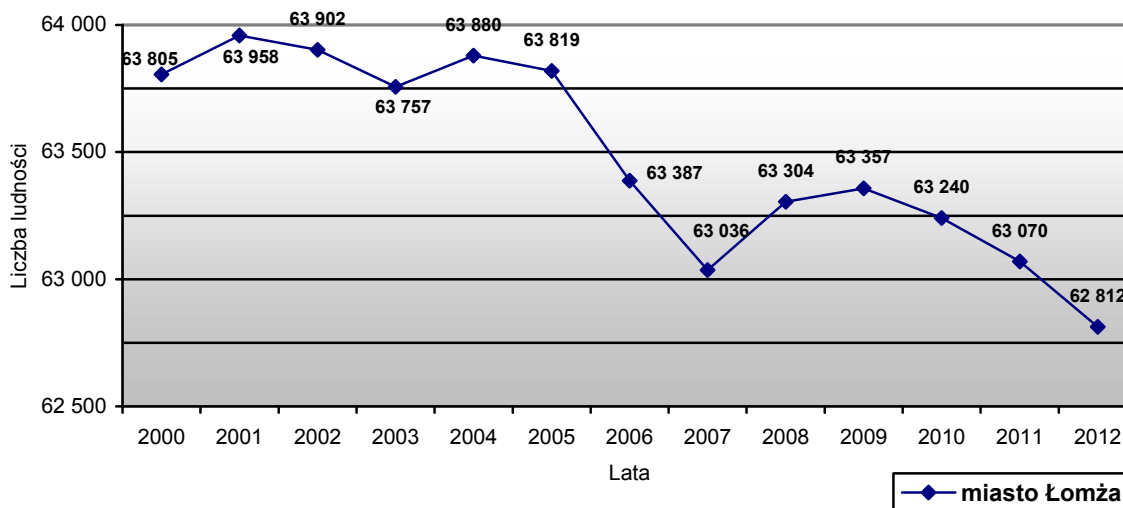
Wyszczególnienie	Ludność stan w dniu 31.XII			Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost naturalny	Saldo migracji
	ogółem	województwo =100	w tym kobiety				
na 1000 ludności							
Województwo Podlaskie							
2000	1 210 688	100	618 017	10,0	9,7	0,2	-1,3
2001	1 209 439	100	617 684	9,6	9,6	-0,03	-1,2
2002	1 207 704	100	617 115	9,3	9,4	-0,1	-1,5
2003	1 205 117	100	616 036	8,9	9,7	-0,8	-1,6
2004	1 202 425	100	615 142	8,9	9,7	-0,9	-1,4
2005	1 199 689	100	614 093	9,1	9,8	-0,7	-1,6
2006	1 196 101	100	612 834	9,2	9,9	-0,7	-2,4
2007	1 192 660	100	611 419	9,3	9,8	-0,5	-2,1
2008	1 191 470	100	611 157	10,0	9,7	0,3	-1,4
2009	1 189 731	100	610 489	10,2	10,2	0,0	-1,4
2010	1 188 329	100	609 642	10,0	9,9	0,1	-2,0
2011							
2012							
Miasta woj. podlaskiego							
2000	709 976	58,6	370 652	9,1	7,6	1,5	+0,9
2001	710 394	58,7	370 990	8,9	7,6	1,3	+0,6
2002	711 300	58,9	371 553	8,7	7,5	1,2	-0,3
2003	710 759	59,0	371 589	8,3	7,6	0,7	-1,4
2004	710 828	59,1	372 019	8,4	7,7	0,7	-2,0
2005	709 950	59,2	371 698	9,0	7,8	1,1	-2,2
2006	711 597	59,5	372 923	8,9	7,8	1,1	-2,7
2007	710 098	59,5	372 376	9,2	7,7	1,4	-2,8
2008	710 073	59,6	372 757	9,8	7,8	1,9	-2,4
2009	715 761	60,2	375 878	11,0	9,0	2,1	-2,0
2010	717 781	60,4	376 932	10,0	8,0	2,0	-2,3
Miasto Łomża							
2000	63 805	5,3	32 924	10,0	5,9	4,1	+0,9
2001	63 958	5,3	33 055	8,9	5,9	3,0	-0,7
2002	63 902	5,3	33 083	8,7	5,6	3,1	-4,2
2003	63 757	5,3	33 068	8,6	6,4	2,2	-3,3
2004	63 880	5,3	33 090	8,6	6,2	2,3	-4,4
2005	63 819	5,3	33 044	9,1	6,8	2,3	-5,1
2006	63 387	5,3	32 790	8,5	7,1	1,3	-8,2
2007	63 036	5,3	32 652	9,6	7,0	2,6	-6,0
2008	63 304	5,3	32 822	9,5	7,4	2,0	-2,3
2009	63 357	5,3	32 918	10,3	7,0	3,3	-2,0

2010	63 221	5,3	32 833	10,1	7,3	2,8	-5,0
------	--------	-----	--------	------	-----	-----	------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011.

Wykres 2. Liczba ludności Łomży w latach 2000-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

W latach 2000-2010 liczba ludności miasta zmalała o 584 mieszkańców, czyli o 0,9%, podczas gdy w miastach województwa podlaskiego wzrosła w tym samym czasie o 1,1%, a w województwie spadła aż o 1,85%. Największy spadek liczby ludności zanotowano w latach 2006 i 2007 i wyniósł on 783 osoby. Kolejny rok przyniósł natomiast wzrost liczby ludności o 268 osób. Według prognoz GUS od 2010 roku liczba ludności miasta będzie systematycznie malała.

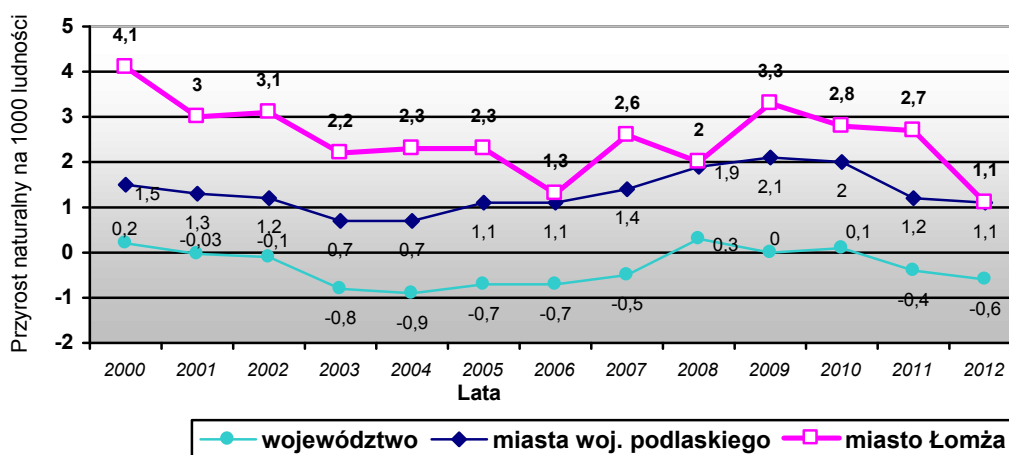
W analizowanym okresie poziom przyrostu naturalnego w Łomży uległ znacznemu obniżeniu, jednak był znacznie wyższy w porównaniu zarówno do miast jak i do województwa^{*)}. Na tę sytuację głównie miała wpływ wysoka liczba urodzeń. Proces spadku przyrostu naturalnego rozpoczął się w latach 90-tych i spowodowany był drastycznym zmniejszeniem liczby urodzeń (z 730 urodzeń w 1995r. do 593 w 2008r.).

Sytuację w Łomży na tle miast oraz województwa w latach 2000-2010 przedstawia poniższy wykres.

^{*)} 2008 rok był na Podlasiu pierwszym po siedmiu latach, w którym odnotowano dodatni przyrost naturalny.

Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 ludności 2000 - 2012

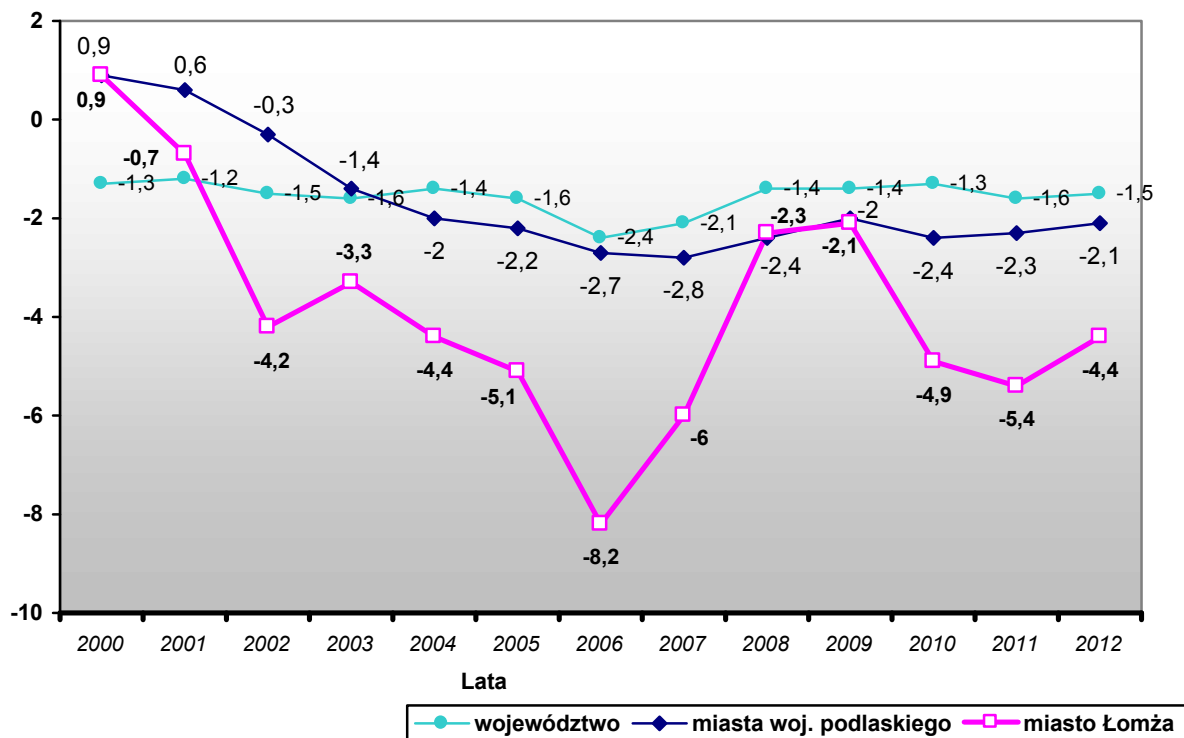
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Wskaźnikiem obrazującym bieżące tendencje mieszkańców jest ilość zawieranych małżeństw. W roku 2012 na terenie miasta zawarto 343 małżeństwa (5,5 na 1000 mieszkańców) i jest to wartość wyższa od średniej w miastach (5,2) oraz w województwie (5,3). Liczba zawieranych małżeństw spada, co zauważalne jest nie tylko w Łomży, ale również w przypadku miast województwa i danych dla całego regionu podlaskiego. Spadek liczby małżeństw w Łomży nie jest tak duży jak w pozostałych analizowanych jednostkach. Potwierdzeniem tego może być analiza liczby zawieranych małżeństw w ostatnich 10 latach. W Łomży, w porównaniu do roku 2000 liczba zawartych małżeństw jest prawie na takim samym poziomie. Wskaźnik ten może mieć wpływ na poziom przyrostu naturalnego w latach następnych.

Czynnikami w znacznym stopniu hamującym rozwój demograficzny jest ujemne saldo migracji, wskazujące na odpływ ludności. W badanym okresie przyjmuje ono coraz większe rozmiary. Największy odpływ ludności zanotowano w latach 2004 – 2007 oraz w latach 2010 - 2012. W porównaniu z miastami województwa podlaskiego saldo migracji w Łomży było w 2012r. ponad dwukrotnie wyższe, co stwarza w przyszłości niekorzystny obraz demograficzny miasta. Czynniki, które utrzymują umiarkowanie stabilną liczbę ludności miasta jest przyrost naturalny, który jednak również będzie hamowany w najbliższych latach.

Wykres 4. Saldo migracji na 1000 ludności w latach 2000 - 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

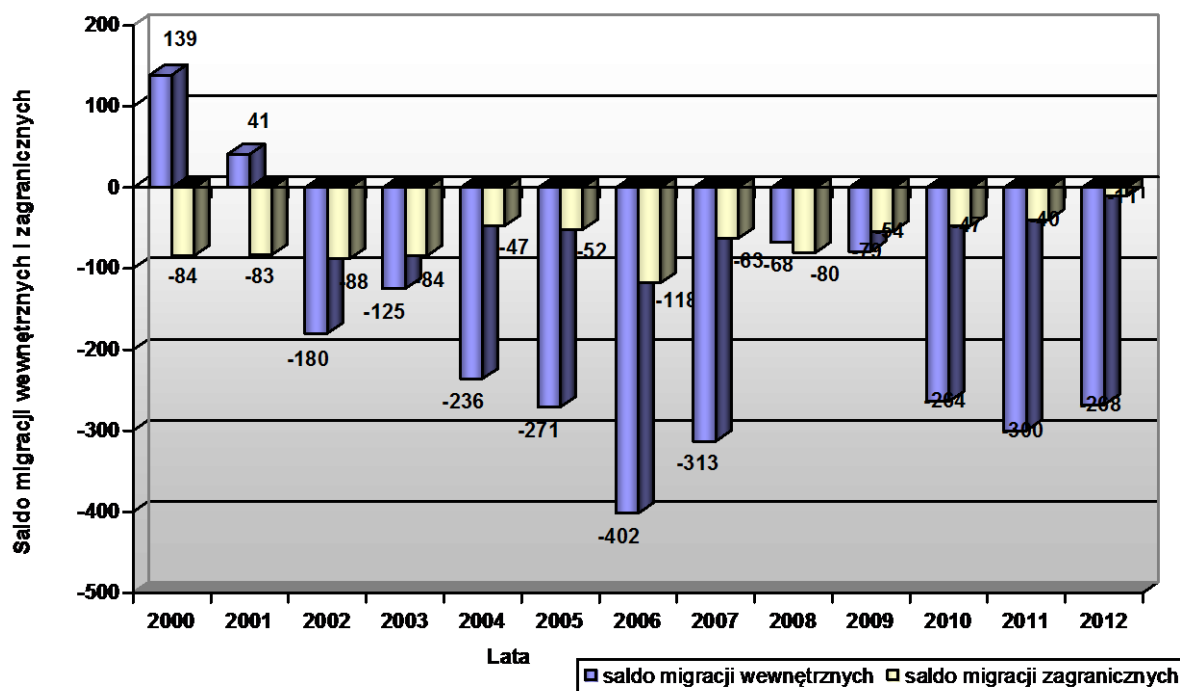
Przyczyną tego zjawiska była recesja gospodarcza oraz regres w budownictwie.

Ujemne migracje są bardzo niepokojącym zjawiskiem, wpływającym niekorzystnie na sytuację demograficzną, gdyż dotyczą zazwyczaj odpływu ludzi młodych i dobrze wykształconych.

W analizowanym okresie migracje zagraniczne miały istotne znaczenie, jednak na spadek liczby ludności Łomży zasadniczo wpłynęło ujemne saldo migracji wewnętrznych. Migracje ludności spowodowane były głównie motywami zarobkowymi oraz edukacyjnymi.

Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w mieście Łomża w latach 2000 - 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Prognoza ludności GUS na lata 2011 – 2035* zakłada dalszy wzrost współczynnika dzietności (nie gwarantującego jednak prostej zastępowalności pokoleń), spadek umieralności i systematyczny wzrost przeciętnego trwania życia, a także malejące ujemne saldo migracji krajowych i zagranicznych na pobyt stały. Mimo to, w najbliższych latach należy spodziewać się systematycznego zmniejszania się liczby ludności Łomży, przy czym tempo spadku będzie coraz większe.

W latach objętych prognozą liczba ludności miasta spadnie o 15,8%. Przewidywane są niekorzystne zmiany w strukturze wieku ludności praktycznie w całym prognozowanym okresie, a będą one dotyczyły głównie:

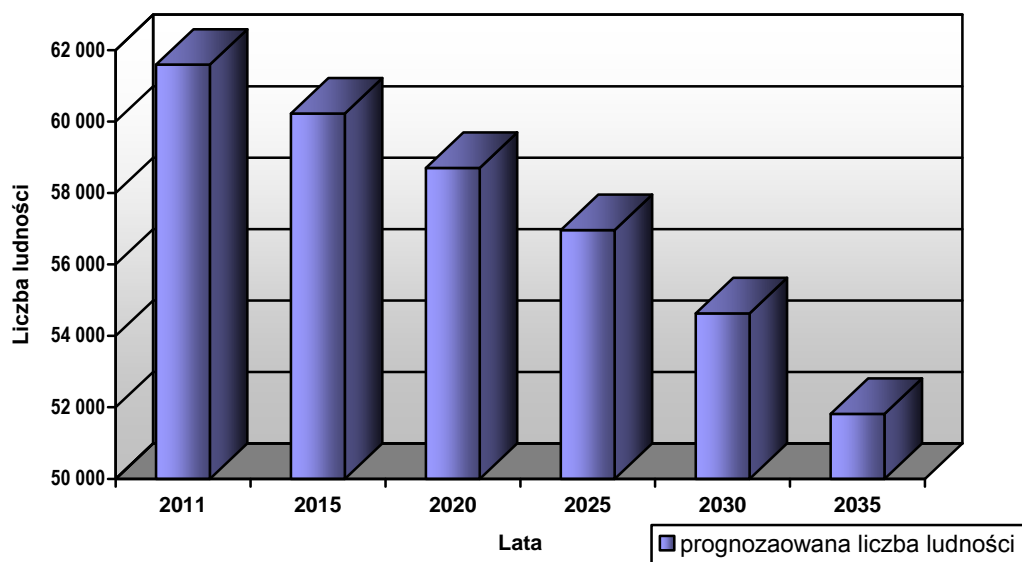
- starzenia się całego społeczeństwa,
- starzenia się zasobów siły roboczej,
- zmniejszania się liczby i udziału osób w wieku produkcyjnym w ogólnej populacji ludności,

* Prognoza ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011, podstawę obliczeń stanowi stan ludności w dniu 31.12.2009r.

- wzrostu współczynnika obciążenia demograficznego, zwłaszcza grupą wieku poprodukcyjnego.

Wykres 6. Prognoza liczby ludności Łomży w latach 2011 - 2035

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Prognozy dla powiatów i miast na lata 2011 – 2035, GUS.

Liczba mieszkańców miasta w wieku:

- 0-17 (wiek przedprodukcyjny) - z prognozowanego poziomu 11 333 osób w 2011r. zmaleje do 7 646 w 2035r., czyli o 32,5%;
- 18-59/65 (wiek produkcyjny) - z prognozowanego poziomu 41 367 osób w 2011r. zmaleje do 28 071 w 2035r., czyli o 32%;
- 60/65+ (wiek poprodukcyjny) - z prognozowanego poziomu 8 895 osób w 2011r. wzrośnie do 16 100 w 2035r., czyli o 81%.

Starzenie się społeczeństwa spowoduje znaczące ubytki ludności w wieku mobilnym, a także jej przesunięcia w kierunku niemobilnych grup wieku. Prognoza wskazuje ponadto na zmniejszanie się współczynnika przyrostu naturalnego. Do 2019r. przyrost naturalny będzie jeszcze dodatni, jednak po tym okresie, aż do końca prognozy (2035r.) przyrost naturalny będzie przyjmował wartości ujemne – w 2035r. -0,36/1000 mieszk.

6.1.1 Struktura wieku i płci

W badanym okresie (2000 – 2012) w Łomży nastąpił spadek roczników przedprodukcyjnych o 38,7%, wzrosła natomiast liczba ludności w wieku produkcyjnym o 7,6% i liczba ludności w wieku poprodukcyjnym o 47,8%. Taka struktura wieku jest efektem większej liczby urodzeń w latach minionych, jak również z drugiej strony bardzo wyraźnie pokazuje tendencje starzenia się społeczeństwa. Wiąże się to ze zwiększonym popytem na miejsca pracy i zwiększoną potrzebą opieki nad ludźmi starszymi. Struktura wieku ludności w mieście Łomży jest jednak podobna w porównaniu zarówno z miastami województwa jak i z województwem.

Sytuację tę obrazuje wykres liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2012r.

Tabela 5. Ludność w wieku produkcyjnym* i nieprodukcyjnym w 2000 i 2012r.

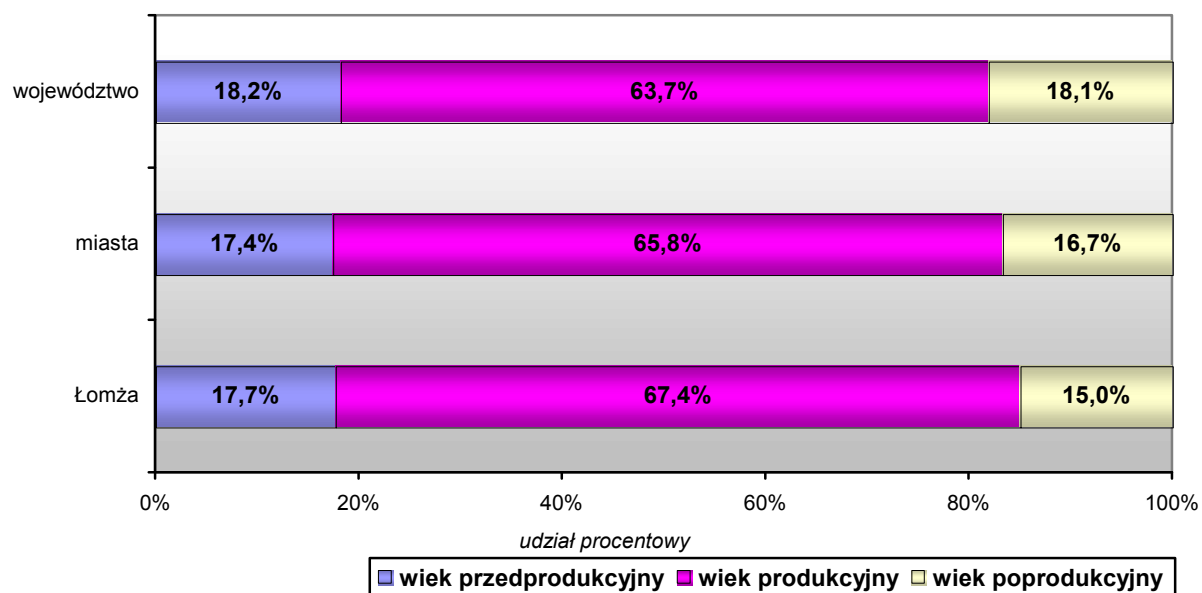
Wyszczególnienie	Ogółem	W tym kobiety	W wieku						Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
			przedprodukcyjnym		produkcyjnym		poprodukcyjnym		
			razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	razem	w tym kobiety	
Województwo Podlaskie									
2000	1 210 688	618 017	314 899	153 385	702 035	336 538	193 754	128 094	72,5
2012	1 198 690	613 849	218 452	106 378	763 271	359 336	216 967	148 135	57,0
Struktura w %									
2000	100	51,0	26,0	x	58,0	x	16,0	x	x
2012	100	51,2	18,2	x	63,7	x	18,1	x	x
Miasta woj. podlaskiego									
2000	709 976	370 652	184 249	89 955	437 320	219 722	88 407	60 975	62,3
2012	723 303	378 531	126 238	61 699	476 152	231 864	120 913	84 986	52,0
Struktura w %									
2000	100	52,2	26,0	x	61,6	x	12,4	x	x
2012	100	52,3	17,4	x	65,8	x	16,7	x	x
Miasto Łomża									
2000	63 805	32 924	18 108	8 890	39 335	19 660	6 362	4 374	62,2
2012	62 812	32 606	11 096	5 403	42 312	20 660	9 404	6 543	48,4
Struktura w %									
2000	100	51,6	28,4	x	61,6	x	10,0	x	x
2012	100	51,9	17,7	x	67,4	x	15,0	x	x

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013

* Wiek produkcyjny: mężczyźni 18-64 lata, kobiety 18-59 lat.

Wykres 7. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2012r.

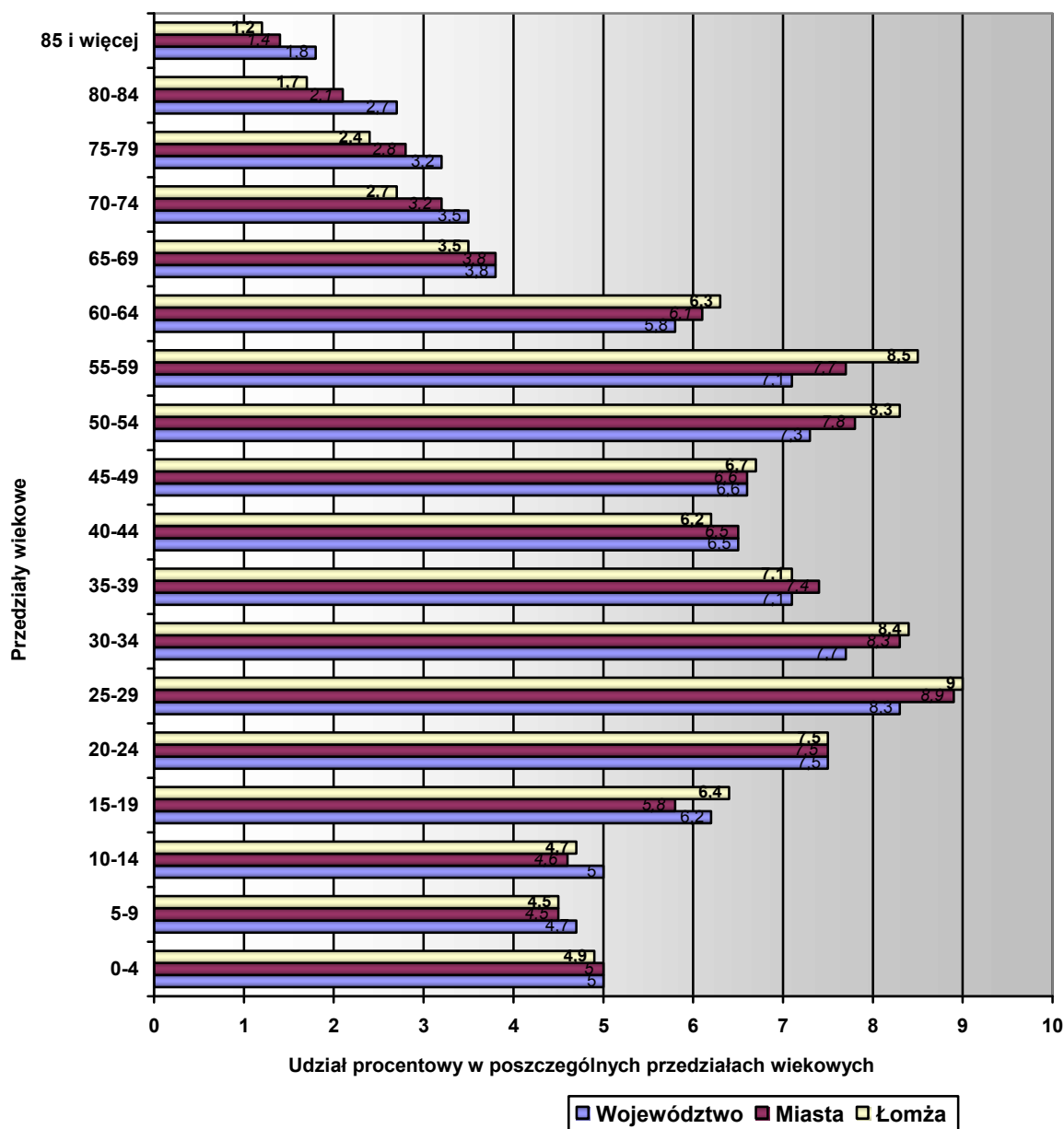

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego (ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) Łódź korzystnie odbiega od średnich dla województwa. W 2012r. wskaźnik ten wyniósł 48,4 (miasta - 52,0; województwo - 57,0).

Wykres 8. Struktura wiekowa ludności w 2012r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Proces utrzymującego się niskiego przyrostu naturalnego, wskazany już wcześniej, wpłynął zasadniczo na ukształtowanie się takiej struktury wieku. Przedstawione na wykresie szczegółowe wielkości ilustrują, iż struktura wieku w Łomży, biorąc pod uwagę ludność w najstarszej grupie wiekowej w porównaniu ze średnimi dla miast województwa, jak i w samym województwie jest korzystna. Z zestawienia wynika również, iż:

- udział liczby dzieci w przedziale wiekowym 0-9 lat w Łomży wynosi 9,4% (województwo 9,7%, miasta 9,5%);

- udział liczby ludności w przedziale wiekowym 0-19 lat wynosi 20,5% (województwo 20,9%, miasta 19,9%);
- udział liczby ludności w przedziale wiekowym powyżej 65 lat i wynosi 11,5% (województwo 15,0%, miasta 13,3%).

Udział dzieci i młodzieży (0-19lat) w ogólnej liczbie ludności drastycznie spada. W 1995 r. wynosił 37%, w 2000 r. – 31,9%, w 2010 r. – 22,3%, zaś w 2012r. – 20,5%. Zmniejszanie się liczby dzieci i młodzieży jest efektem przemian w procesach demograficznych spowodowanych depresją urodzeniową lat dziewięćdziesiątych ubiegłego oraz początku obecnego stulecia. Zmiany te będą rzutować na infrastrukturę oświatową, w tym na ukształtowanie sieci przedszkolnej, szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Tabela 6. Struktura płci w 2012r.

Wiek	Ludność ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Liczba kobiet na 100 mężczyzn
WOJEWÓDZTWO				
wiek przedprodukcyjny	218 452	112 074	106 378	95
wiek produkcyjny	763 271	403 935	359 336	89
wiek poprodukcyjny	216 967	68 832	148 135	215
Ogółem:	1 198 690	584 841	613 849	105
Struktura w % :	100	48,8	51,2	x
Miasta woj. podlaskiego				
wiek przedprodukcyjny	126 238	64 539	61 699	96
wiek produkcyjny	476 152	244 288	231 864	95
wiek poprodukcyjny	120 913	35 945	84 968	236
Ogółem:	723 303	344 772	378 531	110
Struktura w %:	100	47,7	52,3	x
Miasto Łomża				
wiek przedprodukcyjny	11 096	5 693	5 403	95
wiek produkcyjny	42 312	21 652	20 660	95
wiek poprodukcyjny	9 404	2 861	6 543	229
Ogółem:	62 812	30 206	33 606	111
Struktura w % :	100	48,1	51,9	x

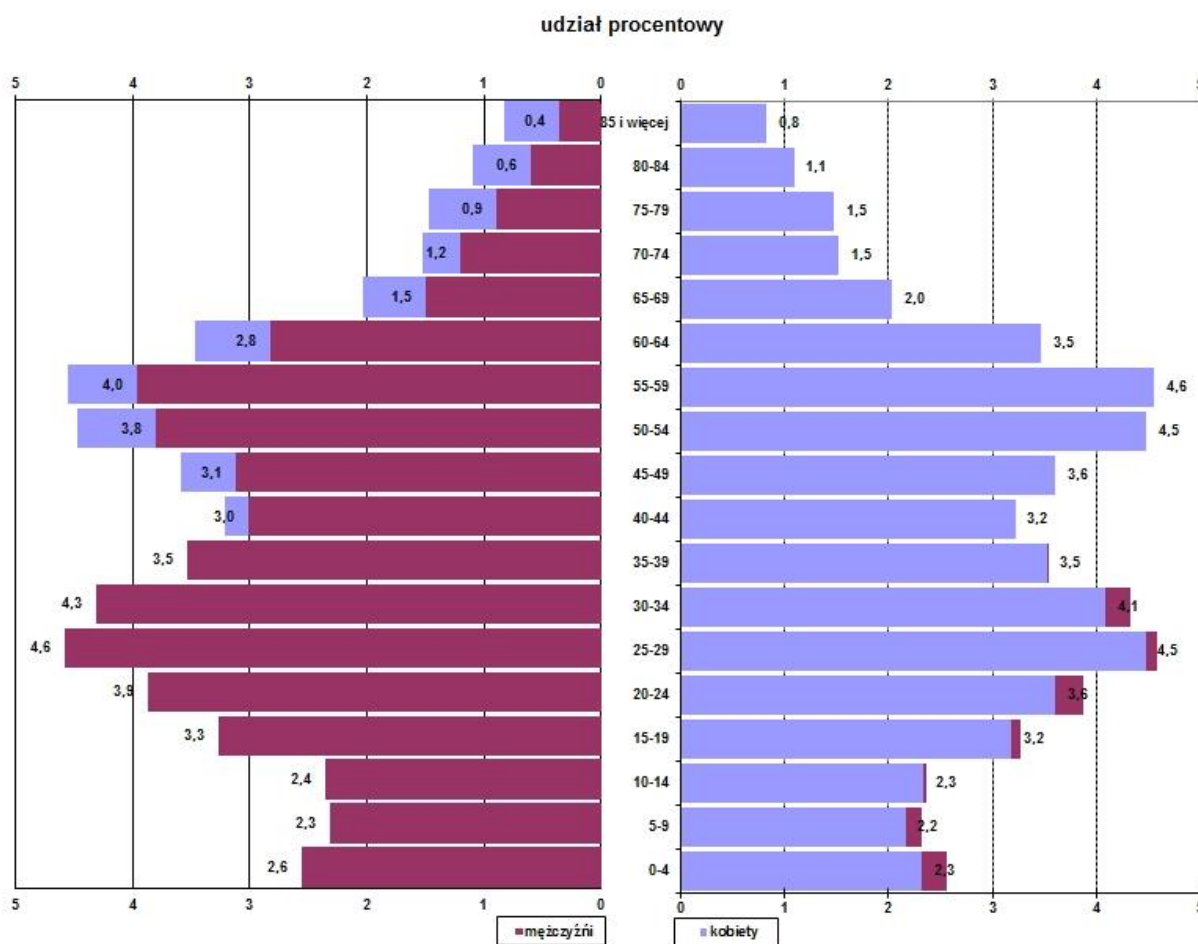
Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Z powyższego zestawienia wynika, iż struktura płci w Łomży jest zbliżona do średnich w miastach woj. podlaskiego. W ogólnej liczbie ludności w Łomży w 2012r. kobiety stanowiły 51,9% populacji. Ogółem na 100 mężczyzn przypadło 111 kobiet, a w miastach woj. podlaskiego wskaźnik ten był nieco niższy i wynosił 110 kobiet. Zdecydowana przewaga liczby mężczyzn występowała w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym i wynosiła 95 kobiet/100 mężczyzn. Zjawisko to (deformacja w strukturze

plci) wpływa niekorzystnie na rozwój demograficzny miasta, jednak nie odbiega od średnich wartości w województwie. Dominacja kobiet wystąpiła jedynie w wieku poprodukcyjnym i wynosiła 229 kobiet/100 mężczyzn. Dla przyszłego rozwoju demograficznego miasta najistotniejsza jest struktura płci w grupie wieku 20-34 lata, tj. w wieku najczęstszego zawierania małżeństw. W Łomży wskaźnik ten wynosił 95 kobiet/100 mężczyzn. Taka struktura płci w oznaczonej grupie wieku może wywrzeć negatywny wpływ na rozwój demograficzny miasta w okresie perspektywicznym. Prognoza demograficzna dla Łomży przedstawia wzrost współczynnika feminizacji do poziomu 112 kobiet/100 mężczyzn w 2035r.

Wykres 9. Struktura wieku i płci w 2012r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych, GUS, 2013.

6.1.2 Poziom wykształcenia ludności

Tabela 7. Poziom wykształcenia ludności w 2002r.

Poziom wykształcenia ^{*)}	Wyższe	Policealne	Średnie			Zasadnicze zawodowe	Podstawowe ukończone	Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia
			Średnie razem	Średnie ogólnokształcące	Średnie zawodowe			
Województwo	92 772	35 023	277 739	83 985	193 754	184 226	344 079	66 257
<i>% udział w ogólnej liczbie ludności w 2001r.</i>	7,7	2,9	23,0	6,9	16,0	15,2	28,4	5,5
Łomża	7140	2166	17730	4144	13586	10316	14278	1771
<i>% udział w ogólnej liczbie ludności w 2001r.</i>	11,2	3,4	27,7	6,5	21,2	16,1	22,3	2,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie NSP GUS 2002.

Biorąc pod uwagę dane pochodzące z Narodowego Spisu Powszechnego GUS z 2002r. można stwierdzić, iż poziom wykształcenia w Łomży był znacznie wyższy w porównaniu z województwem, a w szczególności:

- najliczniejszą grupę stanowiły osoby z wykształceniem średnim (ogólnokształcącym i zawodowym), tj. ok. 18 tys. osób (27,7%);
- udział osób z wykształceniem wyższym wynosił aż 11,2%, a z wykształceniem policealnym 3,4%;
- udział osób z wykształceniem podstawowym ukończonym oraz podstawowym nieukończonym i bez wykształcenia był znacznie niższy - wynosił odpowiednio 22,3% i 2,8%.

Wysoki poziom wykształcenia z pewnością pozytywnie wpłynie na rozwój gospodarczy miasta.

Reasumując, miasto Łomża charakteryzuje się w ostatnim dziesięcioleciu względnie stałą liczbą ludności. W zależności od poszczególnych lat ludność miasta wahała się w przedziale 1,5%. I tak, w analizowanym okresie (2000 – 2012r.) liczba mieszkańców

^{*)} Przyjęta w spisie 2002 r. klasyfikacja poziomu wykształcenia obejmuje osoby w wieku 13 lat i więcej (reforma szkolnictwa z 1999 r. wprowadziła 6-letnią szkołę podstawową i 3-letnie gimnazjum). Należy również zaznaczyć, że dane spisu 2002 roku - ze względu na termin jego przeprowadzenia (maj 2002 r.) - nie w pełni obrazują sytuację. W momencie przeprowadzenia spisu uczniowie ostatnich klas, we wszystkich typach szkół, nie posiadali jeszcze świadectwa ukończenia szkoły, tym samym został im określony niższy poziom wykształcenia. Dane spisowe dotyczą zatem raczej sytuacji z początku roku szkolnego (lub z końca roku kalendarzowego 2001).

miasta spadła o ok. 1000 osób z 63 805 do 62 812, czyli o 1,5%. W porównaniu z innymi miastami, podobnej wielkości i ze zbliżonym potencjałem społeczno – gospodarczym, zmiany liczby ludności Łomży nie charakteryzują się znaczącymi odchyleniami. Dla porównania ludność Ostrołęki spadła o 1,1%, Zamościa o 1,3%, a Ciechanowa aż o 3,4%. Były również miasta, które zwiększyły liczbę mieszkańców: Siedlce o 1,2%, Suwałki o 1%, a Białystok i Olsztyn o ponad 2%. Z analizowanych miast najbardziej zyskał Elk, w którym mieszkało o 5% mieszkańców więcej.

Mając na uwadze inne czynniki, takie jak poziom przyrostu naturalnego, który jest w Łomży wyższy niż w innych miastach województwa podlaskiego oraz znacznie wyższy niż średnia dla województwa, a także wzrost liczby małżeństw można sądzić, że liczba ludności miasta ma szansę utrzymać się na poziomie zbliżonym do obecnego (nie uwzględniając prognozy demograficznej GUS). Niekorzystnym wskaźnikiem jest jednak saldo migracji. W Łomży, w latach 2000 – 2010 było ujemne i wyniosło -2558 osób, co było wysokim wskaźnikiem. Dla porównania w Ostrołęce saldo migracji wyniosło w tym samym czasie -3181 osób, Zamościu -2964 osoby, Ciechanowie -1905 osób. Siedlce i Suwałki charakteryzowały się również ujemnym saldem wynoszącym ok. -1300 osób. Niektóre miasta miały saldo migracji dodatnie: Białystok +71, Elk +848, a Olsztyn +1805 osób.

Powyższe czynniki wraz z określeniem prognozy demograficznej dla miasta, która zakłada spadek liczby ludności miasta do 60 226 mieszkańców w 2015r., 58 700 w 2020r., 54 600 w 2030r. wskazują, że Łomża wymaga wzmocnienia potencjału jako ośrodka o znaczeniu ponadlokalnym, lokalizacji inwestycji celu publicznego dla mieszkańców regionu. Najważniejszą rolę gospodarczą i osadniczą będą stanowiły w najbliższej okolicy Warszawa, Białystok i Olsztyn. Łomża, ze względu na centralne względem tych ośrodków położenie może stać się punktem węzłowym, skupiającym oddziaływanie wskazanych większych miast. Dodatkowym impulsem rozwojowym może stać się przebieg w pobliżu Łomży trasy Via Baltica, łączącej kraje nadbałtyckie z południową częścią Europy.

6.2 Zatrudnienie

Liczba pracujących (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób i duchownych; łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie) w Łomży w 2009r. wynosiła 14 447 osób i w porównaniu z 2005 r. wzrosła o 5%. Udział kobiet w ogólnej liczbie pracujących w 2009r. wyniósł 52,1% i był wyższy w porównaniu z województwem (47,8%).

Tabela 8. Pracujący^{*)} wg rodzaju działalności w 2005 i 2009r.

Wyszczególnienie	Ogółem	kobiety	Z liczby ogółem					
			Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	Pozostałe usługi	
Województwo Podlaskie								
2005	325390	153483	138412	58393	40765	8846	78974	
2009	343491	164037	137663	63971	49046	8439	84372	
			struktura w %					
2005	100	47,2	42,5	17,9	12,2	2,7	24,3	
2009	100	47,8	40,1	18,6	14,3	2,5	24,6	
Miasto Łomża								
2005	13741	7345	651	3185	3147	946	5812	
2009	14447	7699	614	3129	3783	713	6208	
			struktura w %					
2005	100	53,5	4,7	23,2	22,9	6,9	42,3	
2009	100	52,1	4,3	21,7	26,2	4,9	43	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013

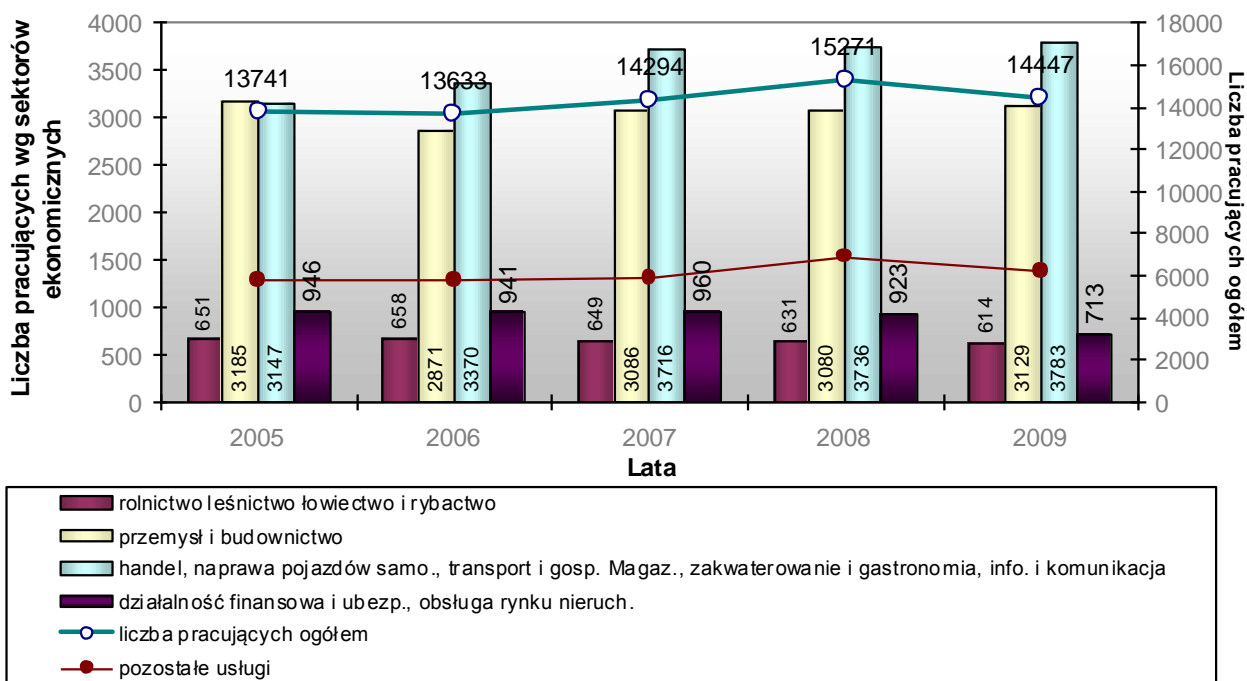
Liczba pracujących^{*)} na 100 osób w wieku produkcyjnym na terenie miasta z 32 osób w 2005r. wzrosła do 34 w 2009r. Wskaźnik ten był jednak niższy zarówno w porównaniu z województwem, gdzie wynosił 46 osób, jak i z miastami woj. podlaskiego - 37 osób. W badanym okresie, w Łomży, najwięcej pracujących przybyło w sektorze usług handlu, napraw, gastronomii (wzrost o 20,2%) i pozostałych usług (wzrost o 6,8%).

^{*)} według faktycznego miejsca pracy i według faktycznego rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób i duchownych; łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe).

Zmniejszyła się natomiast liczba pracujących w sektorze działalności finansowej (spadek o 25%), rolniczym (o 5,7%) oraz nieznacznie przemysłowym (o 1,8%).

Wykres 10. Liczba pracujących^{*)} w Łomży wg sektorów ekonomicznych w latach 2005-2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Przeciętne wynagrodzenie brutto w Łomży w 2008r. wynosiło 2608,55zł i było nieco niższe od średniego wynagrodzenia w województwie, gdzie wynosiło 2781,21zł (m. Białystok– 2994,05zł, m. Suwałki – 2584,35zł). Przedstawione dane o pracujących dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Nie ujmują pracujących w zakładach osób fizycznych i spółek cywilnych zatrudniających do 9 osób. Zakłady produkcyjne powstałe w ostatnich latach, to zakłady małe, zatrudniające od kilku do kilkunastu osób. Brak jest danych na ten temat.

6.2.1 Bezrobocie

Przemiany ustrojowe i gospodarcze w kraju w okresie 1990-99 spowodowały w efekcie również powstanie bezrobocia. Na koniec 2012r. stopa bezrobocia w Łomży

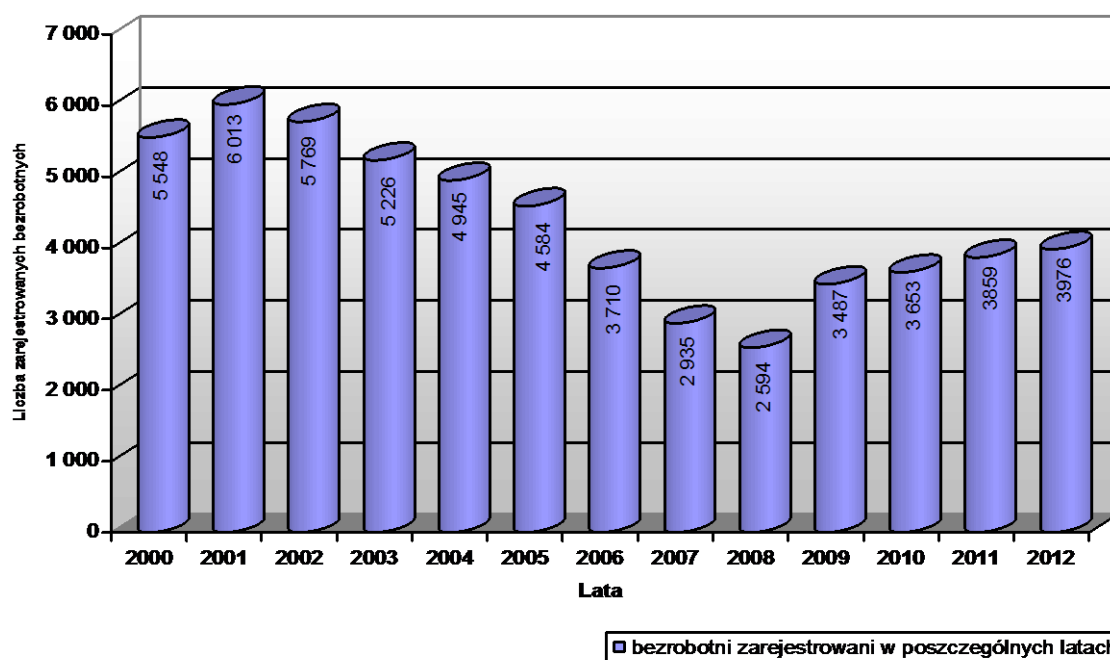
^{*)} według faktycznego miejsca pracy i według faktycznego rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób i duchownych; łącznie z pracującymi w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie (dane szacunkowe).

wynosiła 16,8%, wobec średniej dla województwa na poziomie 14,6%. Wśród miast na prawach powiatu Łomża należy do tych o najwyższym wskaźniku bezrobocia (dla porównania: Ostrołęka 15,5%, Białystok 13,1%, Suwałki 13,0%, Siedlce 11,2%, Olsztyn 8,3%). Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w roku 2012 wyniosła 3976 osoby, z czego 49% stanowiły kobiety. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Łomży w 2012r. wynosił 9,4 %, i był wyższy od wskaźnika dla województwa (8,6%). W ostatnich latach – do roku 2011 liczba bezrobotnych stopniowo ulegała zmniejszeniu. W porównaniu z 2001r. (w którym liczba bezrobotnych była najwyższa) do 2010r. odnotowano spadek liczby bezrobotnych o 39%. Sytuacja taka została jednak odnotowana w całym kraju. Obecnie zauważalny jest znaczny wzrost liczby bezrobotnych.

Należy założyć stopniowe zmniejszenie bezrobocia w wyniku inicjatyw inwestycyjnych i przystosowanie się do nowych warunków ekonomicznych.

Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2000-2012

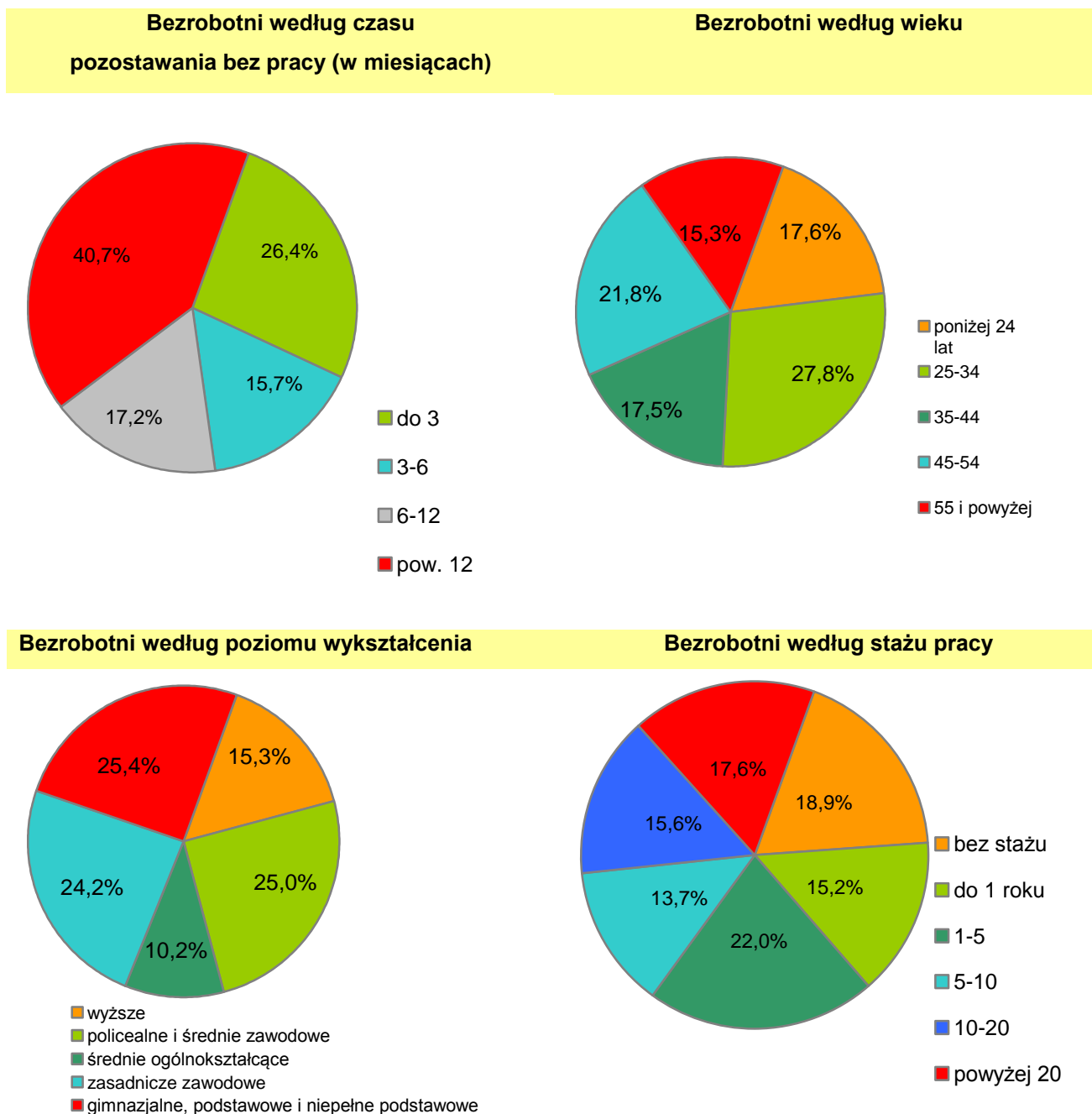

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Charakterystykę zarejestrowanych bezrobotnych na terenie miasta przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres 12. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych w 2010r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Wśród bezrobotnych według wieku dominowały osoby pomiędzy 25 a 34 rokiem życia, stanowiące 27,8% ogółu bezrobotnych oraz osoby pomiędzy 45 a 54 rokiem życia (21,8%). Z powyższych zestawień wynika, iż bezrobocie dotyka również roczniki w pełni sił produkcyjnych. Należy zwrócić uwagę na wysokie wskaźniki bezrobocia wśród

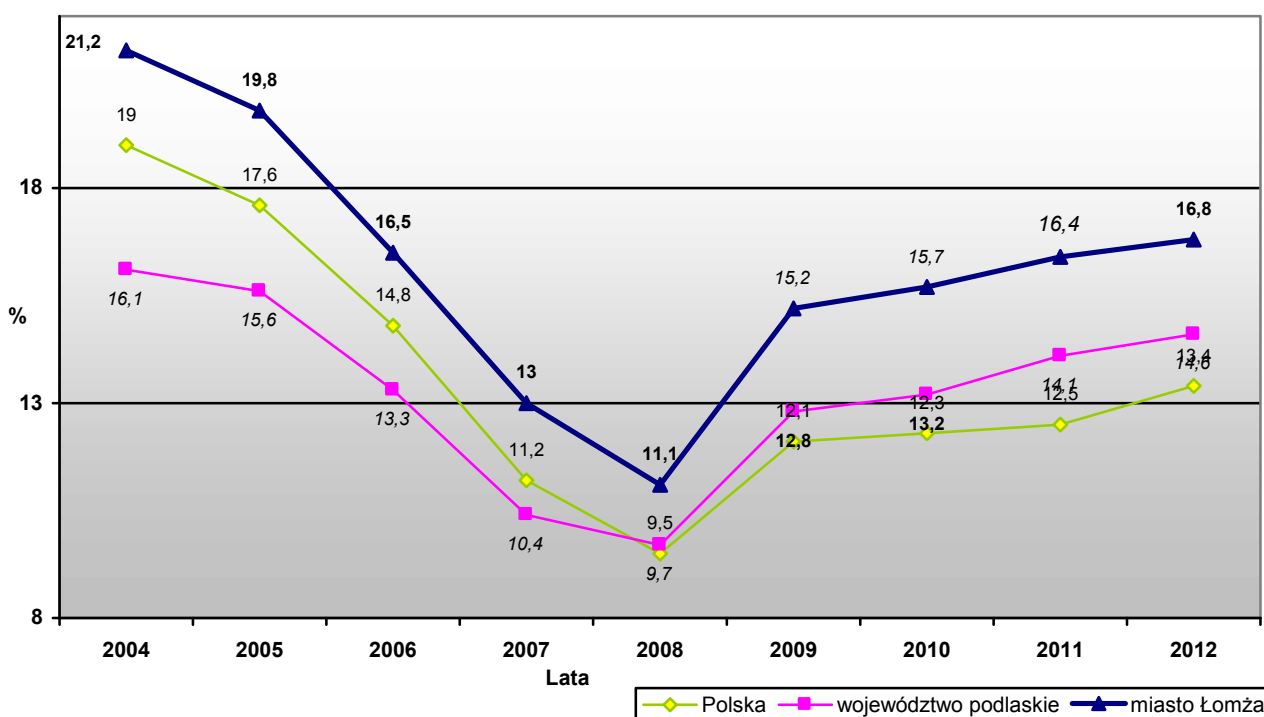

roczników zaczynających dopiero pracę (24 lata i mniej – 17,6% ogółu bezrobotnych), jak i na niski poziom wykształcenia (25,4% ogółu bezrobotnych stanowią osoby bez kwalifikacji zawodowych). Niepokojący również jest udział pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy (40,7%), jak również udział najbardziej doświadczonej grupy zawodowej - powyżej 20 lat stażu pracy (17,6%).

Stopa bezrobocia, obliczana jako procentowy udział bezrobotnych zarejestrowanych w ogólnej liczbie ludności aktywnej zawodowo, jest miernikiem określającym sytuację na rynku pracy. Łomża charakteryzuje się wysoką stopą bezrobocia, znacznie wyższą od średniej w województwie.

Powyższe zjawisko w latach 2004 – 2012 zostało przedstawione na wykresie.

Wykres 13. Stopa bezrobocia w latach 2004 - 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2012.

Od roku 2004 stopa bezrobocia gwałtownie zaczęła się obniżać i w 2008r. wynosiła 11,1%. Jednak po tym okresie nastąpił ponowny wzrost do 16,8% – równie dynamiczny jak wcześniejszy spadek. Niezmienną pozostała znaczna różnica i tendencje panujące w mieście jak i całym województwie.

6.3 Mieszkalnictwo

Zasoby mieszkaniowe miasta Łomży w 2009 r. wynosiły 21976 mieszkań. W porównaniu z 2000r. liczba mieszkań wzrosła o 2193, tj. o 11%. Dane o zasobach mieszkaniowych przedstawionych w poniższej tabeli dotyczą budynków spółdzielni mieszkaniowych, zakładów pracy, komunalnych i prywatnych.

Tabela 9. Zasoby mieszkaniowe*) w 2000 i 2009r.

Wyszczególnienie	Mieszkania		Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	Przeciętna				
					liczba izb w mieszkaniu	liczba osób na		powierzchnia użytkowa w m ²	
	ogółem	na 1000 ludności				1 mieszkanie	na 1 izbę	1 mieszkanie	na 1 osobę
Województwo 2000	384233	317	1428685	24875434	3,7	3,2	0,85	64,7	20,5
2009	413999	348	1634432	30542814	3,9	2,9	0,73	73,8	25,7
Miasta woj. podlaskiego 2000	232740	328	852825	13439068	3,7	3,1	0,83	57,7	18,9
2009	262387	367	997608	16968695	3,8	2,7	0,72	64,7	23,7
Miasto Łomża 2000	19783	310	74206	1207684	3,8	3,2	0,86	61,0	18,9
2009	21976	347	85201	1436415	3,9	2,9	0,74	65,4	22,7

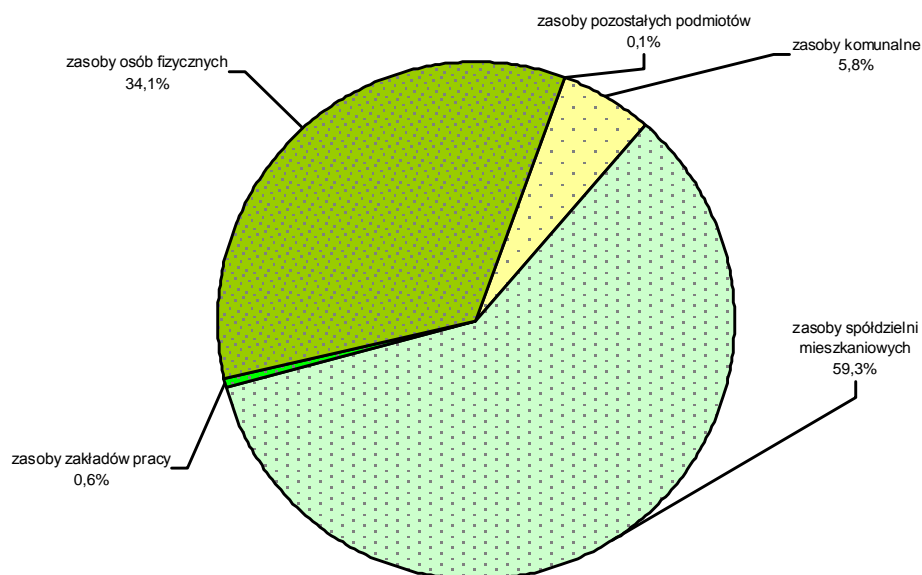
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011, (brak danych aktualnych).

Z powyższych danych wynika, iż liczba mieszkań na 1000 ludności w Łomży wynosiła w 2009r. 347 i kształtowała się znacznie poniżej średnich w miastach woj. podlaskiego, gdzie wskaźnik ten wynosi 367 (województwo – 348). Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w mieście wynosiła 65,4m² (miasta - 64,7m²; województwo - 73,8m²), natomiast przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 osobę to 22,7m² (miasta - 23,7m²; województwo - 25,7m²). Udział mieszkań komunalnych w zasobach mieszkaniowych z 7,5% w 2000r. zmalał do 5,8% w 2007r. W badanym okresie (lata 2000 – 2007) liczba mieszkań komunalnych w liczbach bezwzględnych spadła z 1482 w 2000r. do 1228 w 2007r., tj. o 17%. W świetle tych zestawień stan posiadania własności komunalnej w strukturze ilościowej zasobów mieszkaniowych miasta w 2007r. wynosił 5,8%, co jest sytuacją korzystniejszą w porównaniu do miast województwa podlaskiego, gdzie wynosił średnio 7,9% (województwo 5,5%).

*) Na podstawie bilansów.

Wykres 14. Zasoby mieszkaniowe Łomży wg form własności w 2007r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak danych aktualnych).

Spadek udziału własności komunalnej w ciągu ostatnich lat korzystnie wpłynie na kształtowanie budżetu miasta, w mniejszym stopniu obciążonego wydatkami na utrzymanie komunalnej substancji mieszkaniowej.

W roku 2008, w Łomży oddano do użytku łącznie 359 mieszkań o średniej powierzchni użytkowej 75,7m², jednak stan i tempo rozwoju budownictwa mieszkaniowego w obecnych uwarunkowaniach zależeć będzie od inicjatyw i kondycji finansowej mieszkańców miasta.

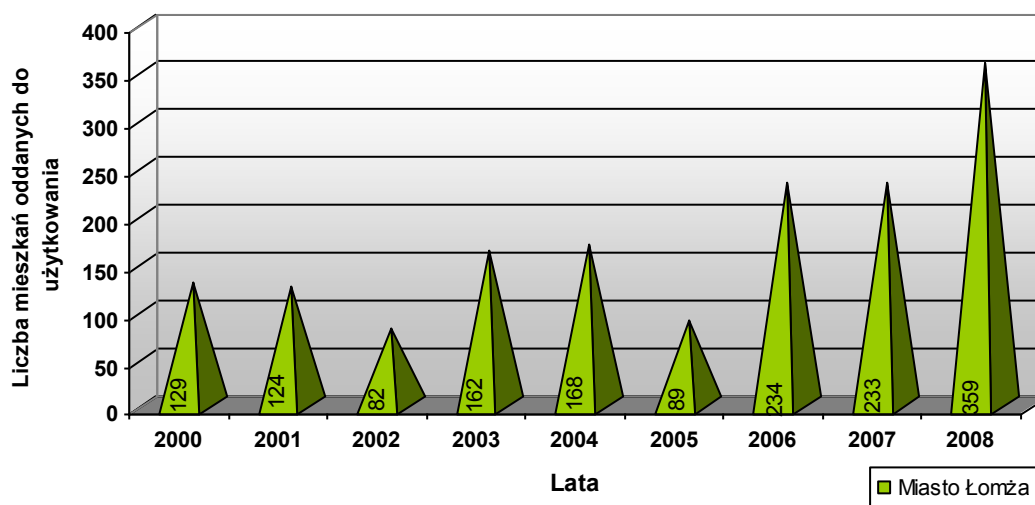
Tabela 10. Mieszkania oddane do użytku w 2008r.

Wyszczególnienie	Ogółem				W tym w budynkach indywidualnych			
	Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa w m ²		Mieszkania	Izby	Powierzchnia użytkowa w m ²	
			mieszkań	przeciętna 1 mieszkania			mieszkań	przeciętna 1 mieszkania
Województwo	4973	22881	552254	111,1	2615	15474	412639	157,8
Miasta woj. podlaskiego	3279	13223	304609	92,9	1054	6162	172352	163,5
Miasto Łomża	359	1293	27175	75,7	69	429	11934	173,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak danych aktualnych).

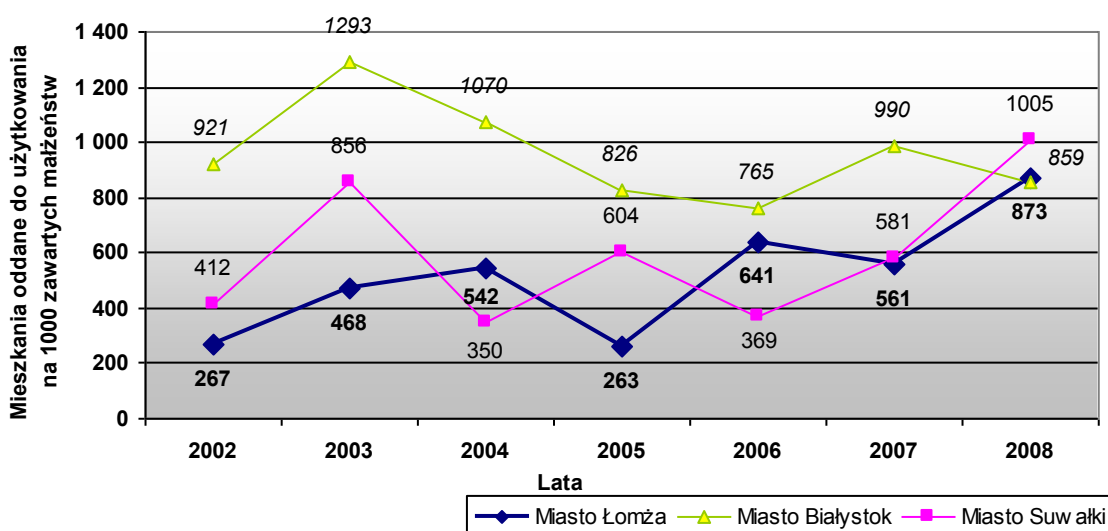
Wykres 15. Mieszkania oddane do użytku w latach 2002-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak danych aktualnych).

Poniżej przedstawiono wykresy dot. współczynników mieszkań oddanych do użytkowania w przeliczeniu na: 1000 zawartych małżeństw oraz 10 tys. ludności, które na przestrzeni ostatnich lat kształtują się znacznie mniej korzystnie w porównaniu do Suwałk i Białegostoku, jednak w ostatnim roku są zbliżone.

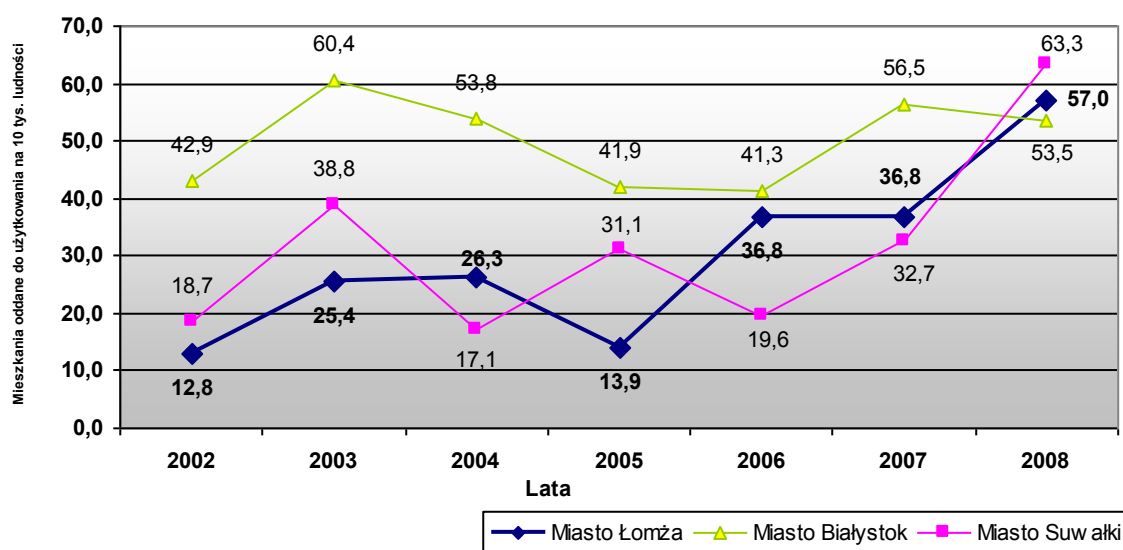
Wykres 16. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw w latach 2002-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011, (brak danych aktualnych).

**Wykres 17. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności
w latach 2002-2008**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011, (brak danych aktualnych).

6.4 Usługi publiczne

6.4.1 Placówki samorządowe w zakresie oświaty

Placówki wychowania przedszkolnego

Na terenie miasta funkcjonowało w 2011 i 2012r. ogółem 13 placówek wychowania przedszkolnego, w tym 9 podporządkowanych władzom samorządowym. Wychowaniem przedszkolnym w 2011r. objętych było łącznie w 76 oddziałach 1960 dzieci.

Dane dotyczące wychowania przedszkolnego przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 11. Wychowanie przedszkolne w 2000 i 2011r.

Wyszczególnienie	Placówki ^{*)}	Miejsca w przedszkolach	Oddziały	Dzieci	Liczba dzieci na 1 oddział
Województwo 2000	174	19 060	812	18 988	23
2011	189	21 722	952	22 544	24
Miasta woj. podlaskiego	148	17 638	752	17 773	24

^{*)} bez specjalnych.

2000					
2011	161	19 913	867	20 777	24
Miasto Łomża 2000	15	1 655	71	1 761	25
2011	13	1 909	76	1 960	26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013, (stan z początku roku szkolnego).

Z danych dotyczących funkcjonowania placówek oświatowych w zakresie wychowania przedszkolnego z roku 2011 wynika, iż w placówkach przedszkolnych przegęszczenie nie występuje, na 1 oddział w przedszkolu przypada 26 wychowanków. W najbliższych latach prognozuje się wzrost tego wskaźnika z uwagi na zwiększającą się liczbę dzieci w przedszkolnych grupach wiekowych. Wg prognozy demograficznej**) liczba dzieci w Łomży w przedszkolnych grupach wiekowych (3-6lat) do 2016r. wzrośnie o ok. 6% (kulminacja). Po tym roku liczba dzieci w wieku przedszkolnym będzie maleć i spadnie do 2035r. o 37%.

Szkoły podstawowe i gimnazja.

Miasto Łomża obsługiwane było w 2011r. przez 8 szkół podstawowych (w tym 2 specjalne) oraz 9 gimnazjów (w tym 5 publicznych). Dane zawarte w poniższych tabelach, pochodzące z publikacji statystycznych wskazują na korzystną sytuację w szkolnictwie, będącym w gestii samorządu lokalnego i podporządkowane organizacjom społecznym i stowarzyszeniom.

Tabela 12. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w 2000 i 2011r.

Wyszczególnienie	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie	Absolwenci*	Liczba uczniów na		
						1 szkołę	1 pom. do nauki	1 oddział
Województwo								
2000	610	5909	5305	108798	.	178	18	21
2011	419	5484	3607	65483	11783	156	12	18
Miasta woj. podlaskiego								
2000	140	2294	2741	68165	.	487	30	25
2011	119	2553	1921	42318	7574	356	17	22
Miasto Łomża								
2000	10	164	242	6153	.	615	38	25
2011	6	158	142	3474	629	579	22	24

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013, (stan z początku roku szkolnego).

**) Prognoza ludności dla powiatów i miast na prawach powiatu oraz podregionów na lata 2011-2035, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011, podstawę obliczeń stanowi stan ludności w dniu 31.12.2009r.

* z poprzedniego roku szkolnego.

Tabela 13. Gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w 2000 i 2011r.

Wyszczególnienie	Szkoły	Pomieszczenia szkolne	Oddziały	Uczniowie	Absolwenci**	Liczba uczniów na		
						1 szkołę	1 pom. do nauki	1 oddział
Województwo								
2000	180	1512	1597	40043	.	222	26	25
2011	203	2462	1693	38428	13474	189	16	23
Miasta woj. podlaskiego								
2000	93	1060	1108	28397	.	305	27	26
2011	113	1658	1145	26850	9344	238	16	23
Miasto Łomża								
2000	9	176	108	2768	.	308	16	26
2011	9	196	95	2371	844	263	12	25

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013, (stan z początku roku szkolnego).

Z danych dotyczących funkcjonowania placówek oświatowych za rok 2011 wynika, iż w 6 szkołach podstawowych liczba uczniów wynosiła 3562, natomiast łącznie w 9 gimnazjach 2371 uczniów. W szkołach podstawowych przegęszczenie nie występuje, na 1 oddział przypadło 25 wychowanków. W gimnazjach wskaźnik ten był taki sam. Wskaźnik uczniów przypadających na 1 pomieszczenie do nauki w szkołach podstawowych wynosił 22, a w gimnazjach 12 uczniów, przy normatywnych 23.

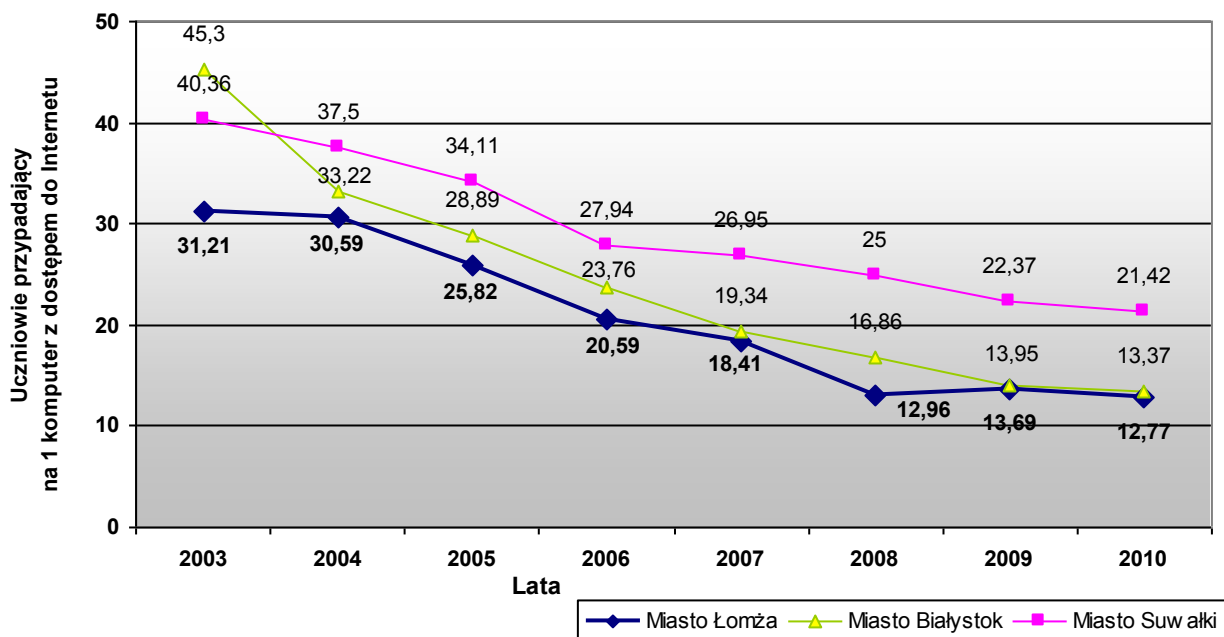
Trendy demograficzne nie wskazują na wzrost liczby ludności w wieku szkolnym, a więc istniejąca sieć szkół jest wystarczająca również na okres perspektywiczny. Wymagać będzie jednak remontów i modernizacji.

Poniżej przedstawiono wskaźniki dot. ilości uczniów przypadających na 1 komputer w szkołach podstawowych i w gimnazjach. Na przestrzeni ostatnich lat wskaźnik ten w szkołach podstawowych kształtował się znacznie mniej korzystnie w porównaniu do Suwałk i Białegostoku, jednak w ostatnim roku osiągnął zbliżone wartości. W gimnazjach wskaźnik ten wypadł znacznie korzystniej.

** z poprzedniego roku szkolnego.

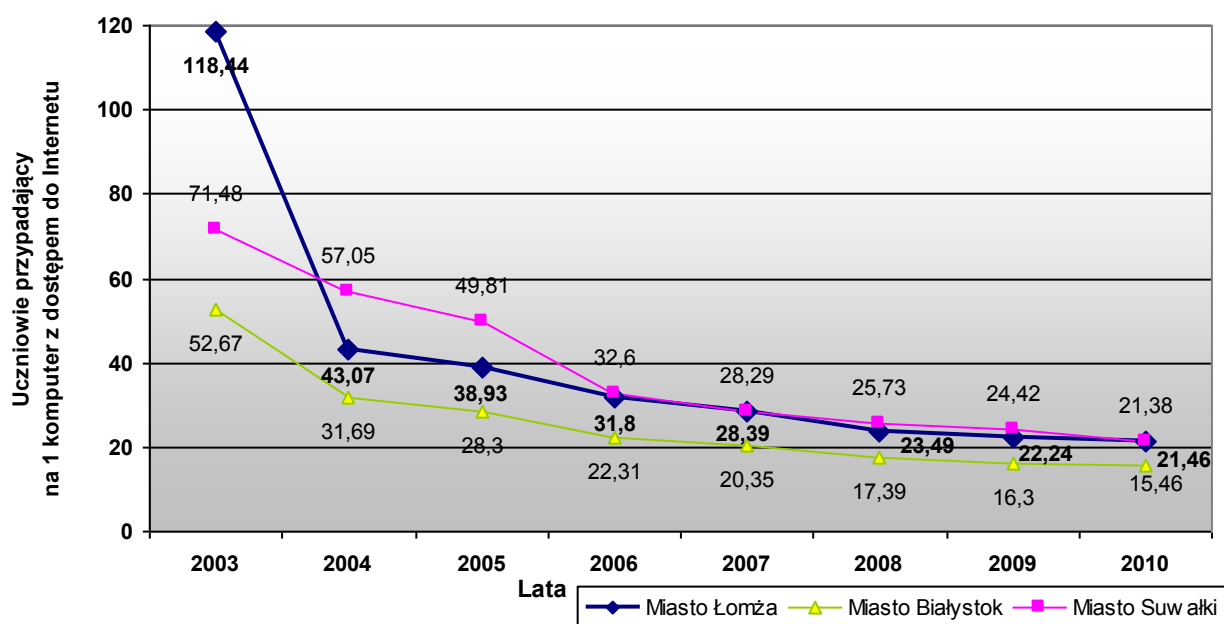

Wykres 18. Uczniowie szkół podstawowych (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013 (brak nowszych danych).

Wykres 19. Uczniowie gimnazjów (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013 (brak nowszych danych).

Szkoły średnie i ponadgimnazjalne

Na terenie miasta funkcjonuje 10 publicznych szkół ponadgimnazjalnych – liceów ogólnokształcących, zespołów szkół ogólnokształcących, zespołów szkół z profilowanym kierunkiem nauki (mechanicznych, technicznych, weterynaryjnych, ekonomicznych, drzewnych). Funkcjonują ponadto szkoły ponadgimnazjalne należące do innych podmiotów prawnych (organów prowadzących) oraz szkoły prowadzone przez uczelnie wyższe. Placówek tego typu działało w mieście w roku 2012 ponad 25.

Szkoły wyższe

Na terenie miasta funkcjonuje szkolnictwo wyższe publiczne i prywatne, w tym: Państwowa Wyższa Szkoła Informatyki i Przedsiębiorczości (publiczna uczelnia zawodowa, kształci w 12 kierunkach, funkcjonuje od 2004r.), Wyższa Szkoła Agrobiznesu (uczelnia niepaństwowa, funkcjonuje od 1996r., kształci w 7 kierunkach), Wyższa Szkoła Zawodowa Ochrony Zdrowia TWP (kształci na 1 kierunku), Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych (kształci na 2 kierunkach), Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości im. B. Jańskiego (uczelnia niepaństwowa, funkcjonuje od 1997r., kształci na 4 kierunkach). W szkołach wyższych kształci się ok. 3 tysięcy studentów. Głównymi profilami wskazanych szkół jest zarządzanie i informatyka.

W Łomży obecna sieć szkół publicznych i niepublicznych na wszystkich szczeblach jest dobrze rozwinięta i pozwala na kształcenie studentów studiów dziennych i zaocznych na najbardziej popularnych kierunkach nauczania.

6.4.2 Opieka zdrowotna

Za ochronę zdrowia w Łomży oraz w powiecie łomżyńskim odpowiada prowadzony przez powiat i finansowany przez NFZ – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Łomży. W ramach ZOZ działają również cztery przychodnie rejonowe. W Łomży leczenie szpitalne prowadzone jest przez Szpital Wojewódzki im. Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Uzupełnieniem publicznej służby zdrowia jest osiem Niepublicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej oraz placówka terenowa służby zdrowia MSWiA. Ponadto na terenie miasta działały w 2010r. 33 niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

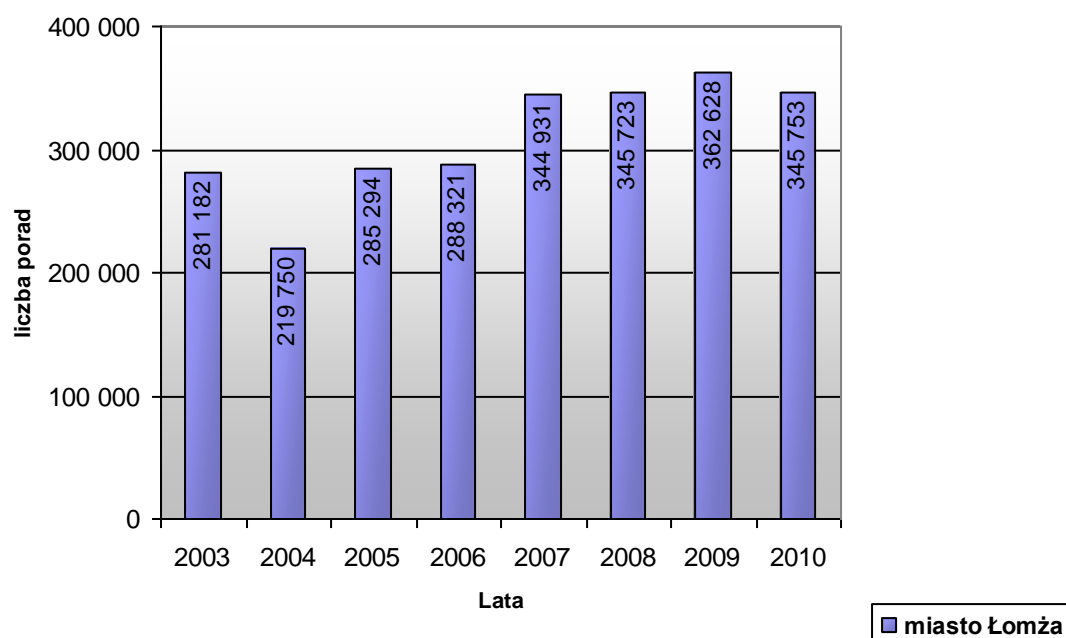

Poza tym na terenie miasta działają: Caritas, przychodnie specjalistyczne oraz 29 aptek. Usługi z zakresu rehabilitacji świadczy Centrum Rehabilitacji Caritas Diecezji Łomżyńskiej pw. św. Rocha.

W 2008 r. na 10 tys. ludności przypadają 99 łóżek w szpitalach, dla porównania w Białymstoku wskaźnik ten wynosił 87 łóżek a w Suwałkach 78 łóżek.

Poniższy wykres ilustruje wzrost dostępu do świadczeń usług medycznych dla ludności miasta.

Wykres 20. Liczba porad udzielonych w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2003 - 2010

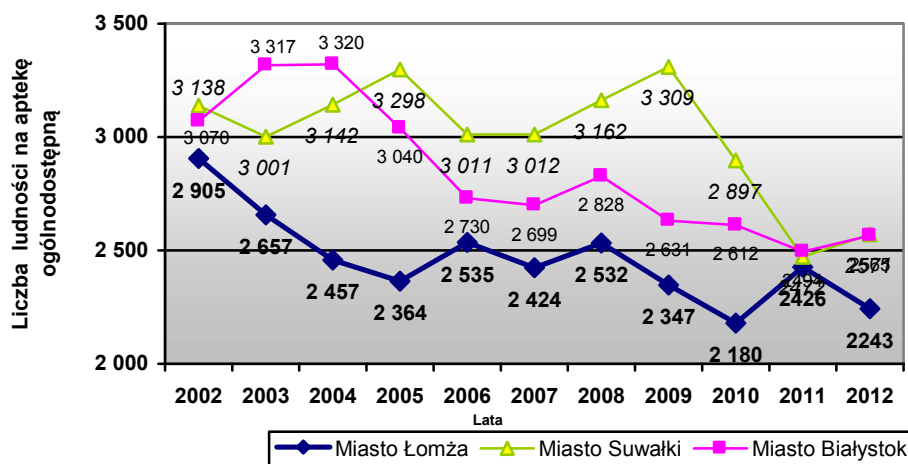

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

Na 1 aptekę w Łomży w 2012r. przypadają 2243 osoby, podczas gdy w województwie 3405 osób. Wskaźnik ten kształtuje się znacznie korzystniej również w porównaniu do Suwałk i Białegostoku.

Wykres 21. Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną w latach 2002 - 2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2012.

6.4.3 Placówki kultury, sportu i turystyki

Działalność kulturalna na terenie miasta prowadzona jest przez Miejski Dom Kultury – Dom Środowisk Twórczych, zlokalizowany na terenie miasta przy ul. Wojska Polskiego, podporządkowany władzom samorządowym. W MDK-DŚT działają* między innymi teatr, studio piosenki, grupy taneczne, kluby muzyczne, fotograficzne, literackie itp.

MDK jest inicjatorem i organizatorem wielu imprez cyklicznych i masowych oraz imprez okolicznościowych i komercyjnych. Oferta kulturalna MDK jest skierowana głównie do dzieci i młodzieży, pomagając im rozwijać zdolności taneczne, muzyczne i plastyczne. W mieście organizowane są cyklicznie wydarzenia kulturalne, jak również odbywają się imprezy plenerowe – do czego przygotowana jest muszla koncertowa przy ul. Zjazd i Rybaki.

Pozostałymi instytucjami kulturalnymi działającymi na terenie miasta są: Galeria Sztuki Współczesnej, Filharmonia Kameralna im. Witolda Lutosławskiego, Miejska Biblioteka Publiczna, Muzeum Północno-Mazowieckie, Centrum Katolickie im. Jana Pawła II, Regionalny Ośrodek Kultury, Teatr Lalki i Aktora oraz kino Millenium.

Biblioteki publiczne odgrywają ważną rolę w upowszechnianiu literatury. Obecnie na terenie miasta funkcjonuje Miejska Biblioteka Publiczna, która od maja

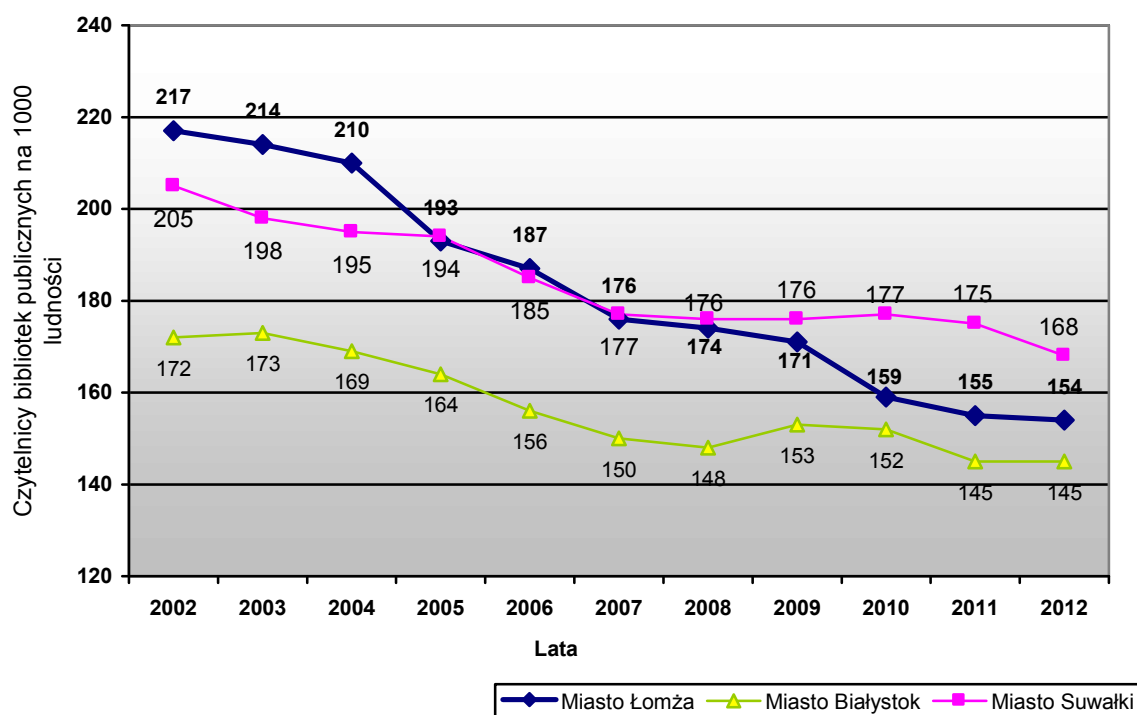
*) Źródło: strona internetowa MDK DŚT.

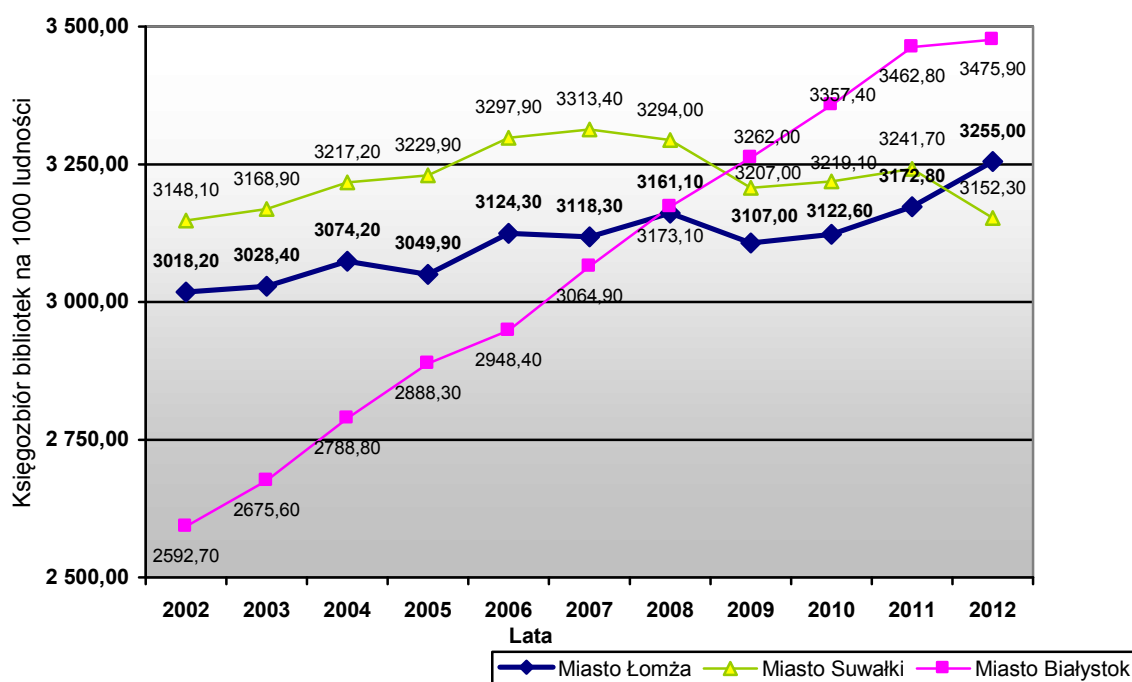
2000 roku na mocy porozumienia między Starostwem Powiatowym oraz Prezydentem Miasta Łomży pełni funkcję biblioteki powiatowej. W skład sieci bibliotecznej miasta wchodzi również 5 filii bibliotecznych.

Wskaźniki dotyczące działalności bibliotek na terenie miasta są zbliżone zarówno do średnich w miastach województwa jak i w województwie. Wskaźnik wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach w 2012r. wynosił 22,7, podczas gdy średnia w województwie to 20,4 woluminów. Na 1 placówkę biblioteczną w 2012r. w mieście przypadło 7852 osób (województwo – 4105). Wskaźniki dotyczące czytelników oraz księgozbioru w przeliczeniu na 1000 mieszkańców na tle Białegostoku i Suwałk są również zbliżone.

Wykres 22. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2002-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2012.

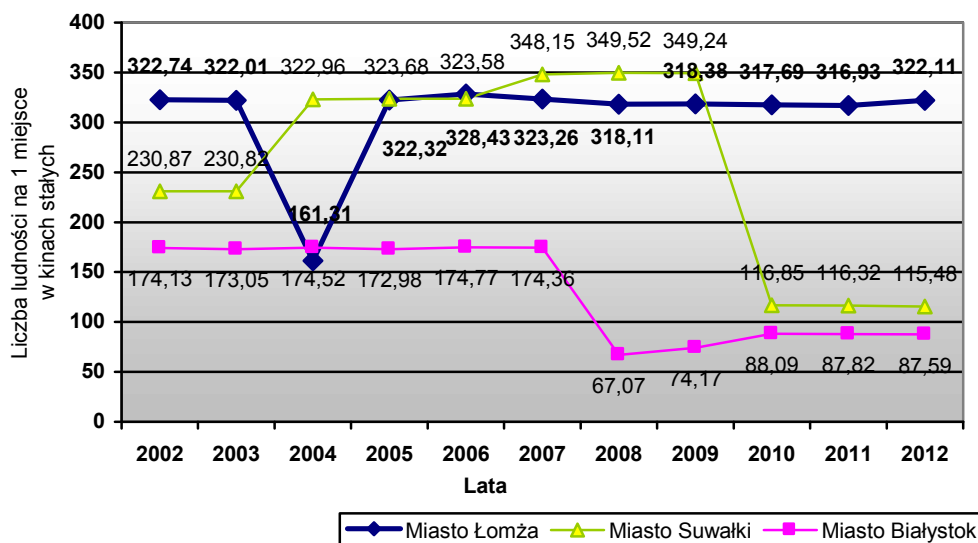
**Wykres 23. Księgozbiór bibliotek (w woluminach) na 1000 ludności
w latach 2002-2012**

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Na terenie miasta funkcjonuje jedno kino Millenium. Biorąc pod uwagę wskaźnik dot. liczby ludności przypadającej na 1 miejsce w kinach Łomża znacznie odbiega w porównaniu do średniej województwa, gdzie wskaźnik ten wynosi 198 osób. Wskaźnik liczby ludności na 1 miejsce w kinach stałych w latach ubiegłych na tle miast na prawach powiatu ilustruje poniższy wykres. Powodem tego jest brak multiplexu, które działają już zarówno w Białymstoku i Suwałkach.

Wykres 24. Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych w latach 2002-2012

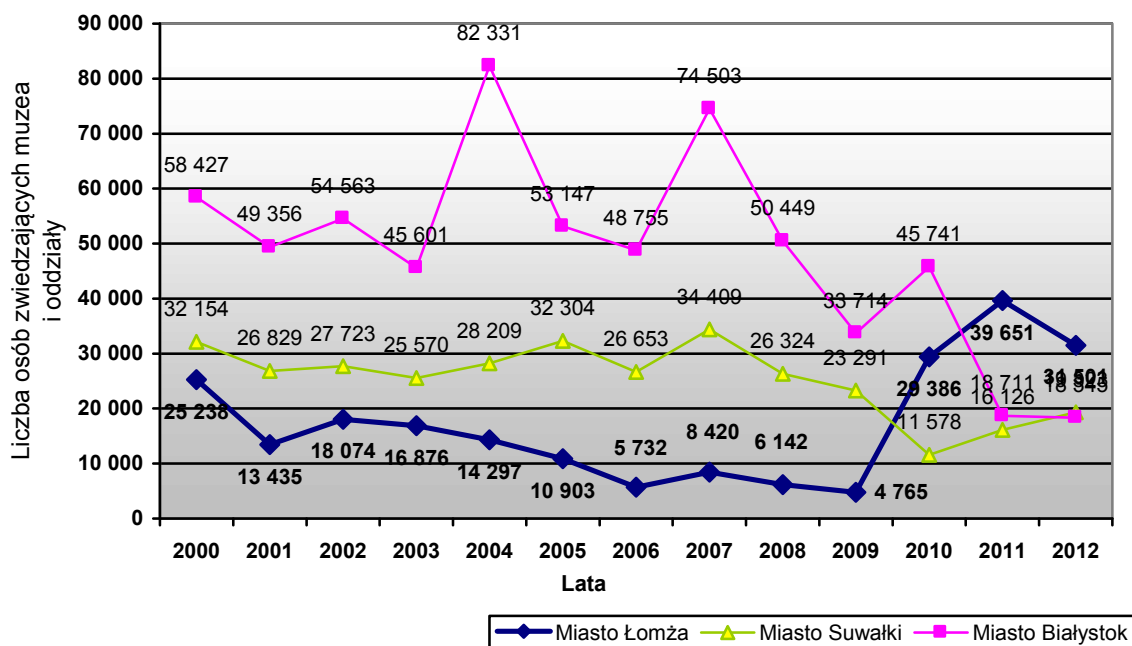

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Na terenie miasta funkcjonuje Muzeum Północno-Mazowieckie. W ostatnim okresie zanotowano drastyczny spadek liczby zwiedzających z 25 tys. w 2000r. do ok. 5 tys. w 2009r. W roku 2010 nastąpił jednak gwałtowny wzrost odwiedzin do poziomu 30 000, co jest zapewne efektem przeprowadzonego remontu. Od tego czasu liczba odwiedzających muzea jest mniej więcej stała i osiąga dużo wyższe poziomy w porównaniu do innych miast regionu. Informacje na temat ilości zwiedzających na tle miast na prawach powiatu przedstawia wykres.

Wykres 25. Zwiedzający muzea i oddziały w latach 2000-2012

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Miasto posiada dobrze rozwiniętą infrastrukturę sportową, która reprezentowana jest przede wszystkim przez zmodernizowany stadion miejski (piłkarsko – lekkoatletyczny), 2 kompleksy basenów pływackich z dostępną częścią rekreacyjną, halę widowiskowo – sportową. W mieście istnieją ponadto osiedlowe centra sportowe, w tym skateparki (os. Konstytucji, os. Mazowieckie) oraz nowoczesne boiska przyszkolne, korty tenisowe i lodowisko. Zarządcą obiektów sportowych na terenie miasta jest Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji. W pobliżu Łomży znajduje się stacja narciarska Rybno. Nad brzegiem Narwi w rejonie mostu „Hubala” zlokalizowane jest kąpielisko miejskie, a wzdłuż bulwarów przystań, która będzie przygotowana do obsługi pasażerskiego ruchu turystycznego (prom, kajaki, gondole).

Infrastruktura turystyczna Łomży jest rozwinięta w średnim stopniu. Miasto posiada znaczny potencjał turystyczny związany z wysokimi walorami przyrodniczymi doliny Narwi i położonymi w okolicy obszarami chronionymi: Biebrzańskiego i Narwiańskiego Parku Narodowego jak również obiektami o wartościach historycznych w mieście i okolicy. Baza wodna (w ramach projektu Bulwary Nadnarwiańskie) oraz plaża nad Narwią są obecnie rewaloryzowane, dzięki czemu potencjał miasta pod względem dostępności turystycznie ulegnie poprawie. Przez miasto przebiega turystyczny szlak

rowerowy Euro Velo R-11 (Szlak Europy Wschodniej) łączący Skandynawię z Grecją. W mieście działa centrum informacji turystycznej.

W mieście działają obiekty noclegowe, w tym kilka hoteli, pensjonatów i kwater prywatnych.

6.5 Struktura podmiotów gospodarczych

W 2012r. funkcjonowało na terenie miasta Łomża 6188 podmiotów gospodarczych*, tj. o 3,7 % mniej niż w rekordowym 2008r. (w porównaniu z 2000r. wzrost o 10,0%; województwo - wzrost o 7%). Wśród nich zdecydowaną większość, bo aż 97,8%, stanowiły podmioty sektora prywatnego (dane za 2010r.). W ramach tego sektora przeważały osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Ich liczba kształtowała się na poziomie 5035, stanowiąc 83,3% ogólnej liczby zarejestrowanych podmiotów. Od 2008r. (rekordowego) nastąpił spadek tej formy działalności o 5,6%. Na terenie miasta działa kilkanaście przedsiębiorstw (prywatnych i publicznych) zatrudniających ponad 100 osób. Największym pracodawcą w mieście jest Szpital Wojewódzki zatrudniający ponad 1000 osób (źródło: materiały prasowe). Do pozostałych dużych pracodawców należą:

- „BROWAR ŁOMŻA” S.A.,
- Przedsiębiorstwo Przemysłu Spożywczego „PEPEES” S.A.,
- Łomżyńska Fabryka Mebli Sp. z o.o.,
- „PURZECZKO” – Grupa Securitas Sp. z o.o.,
- Przedsiębiorstwo Zaopatrzenia Aptek Multi Pharme S.A.,
- MPEC w Łomży Sp z o.o.;
- MPWiK Sp. z o.o.;
- PKS w Łomży;
- Polska Grupa Farmaceutyczna Łomża Sp z o.o.;
- TMT Sp z o.o..

Znaczącymi pracodawcami są również instytucje i placówki administracji (Urząd Miasta), oświaty i kultury (szkoły publiczne, uczelnie wyższe) oraz obsługi technicznej miasta.

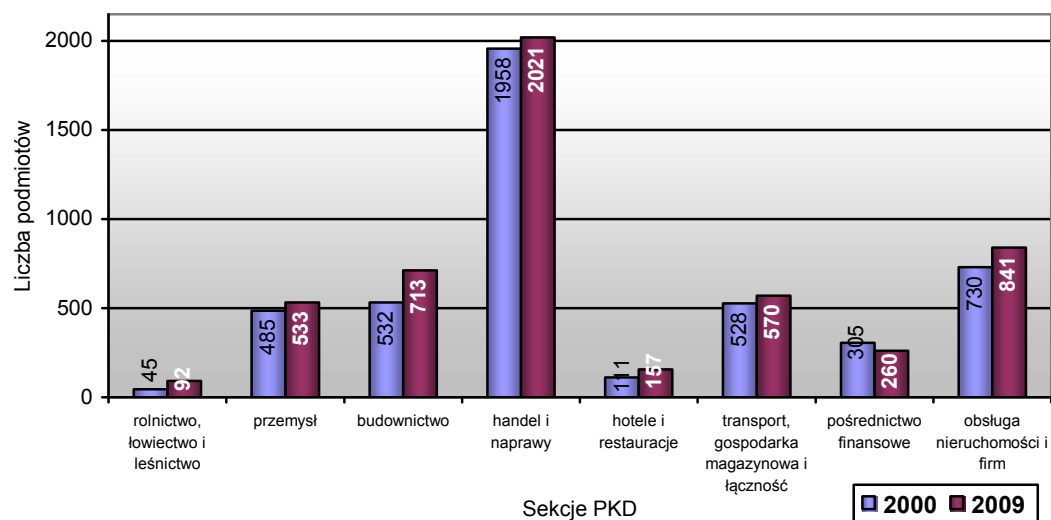
---

* bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.

Istotne znaczenie w strukturze gospodarczej miasta mają również działające na terenie firmy produkujące stolarkę okienną.

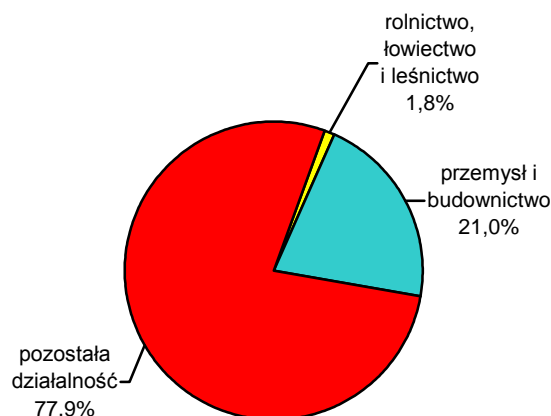
Wykres 26. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD 2004 w latach 2000-2009

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

W końcu grudnia 2009r. najwięcej zarejestrowanych jednostek zaobserwowano w sekcjach: handel i naprawy – 2021 (o 3,2% więcej w porównaniu z 2000r.), obsługa nieruchomości i firm – 841 (wzrost o 15,2%) oraz budownictwo – 713 (wzrost o 34%).

Wykres 27. Podmioty gospodarcze według rodzajów działalności zarejestrowane w REGON w 2012r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2013.

Wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców w 2012 r. (wynoszący w Łomży 98,5) był porównywalny do Suwałk (100), natomiast niższy niż w Białymstoku (110), natomiast znacznie wyższy w porównaniu do województwa (79 podmiotów). Niepokojącym zjawiskiem w sferze działalności gospodarczych w Łomży był spadek liczby podmiotów na przestrzeni ostatnich trzech lat (o 2,8% w stosunku do 2008r.), czego nie stwierdzono w Białymstoku (wzrost o 5%), a w Suwałkach spadek był porównywalny do Łomży.

Na terenie miasta prowadzona jest również gospodarka rolna. Według powszechnego spisu rolnego z 2010r., w mieście były 793 gospodarstwa rolne, z czego 49% miało powierzchnię do 1ha. Sady w gospodarstwach zajmowały nieznaczną powierzchnię, natomiast największy udział w strukturze posiadały łąki.

6.6 Struktura budżetu miasta

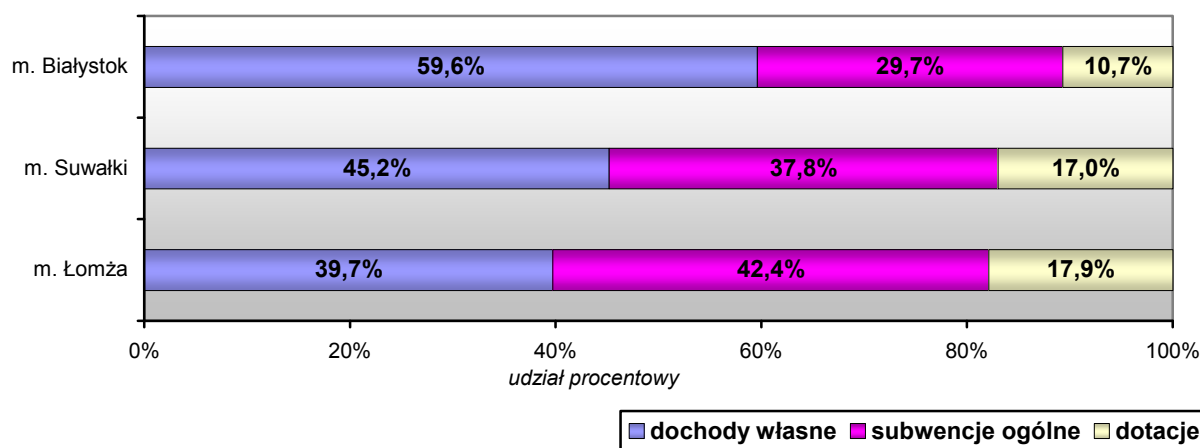
Budżet gminy samorządowej należy do bardzo ważnych instrumentów kreowania jej polityki rozwoju, ponieważ jest głównym źródłem finansowania usług publicznych oraz inwestycji infrastrukturalnych, należących do ustawowych zadań własnych gminy. Są to bowiem działania tworzące warunki do inwestowania dla podmiotów gospodarczych i funkcji wytwórczych w gminie oraz poprawiające standardy obsługi ludności. Dlatego analiza strukturalna budżetu w istotny sposób dopełnia analitykę struktury gospodarczej w Łomży.

Łomża jako miasto na prawach powiatu realizuje jednocześnie zadania z zakresu działania gminy oraz powiatu i sporządza jeden budżet, w którym określone są poszczególne dochody z uwzględnieniem źródeł dochodów gminy i powiatu oraz wydatki realizowane łącznie przez gminę i powiat.

Dochody budżetowe stanowią główne źródło finansowania wydatków, a co za tym idzie, wyznaczają możliwości realizowania przyjmowanych zadań. Dochody pochodzą z wielu źródeł. Podzielić je można na: dochody własne (w tym: podatki i opłaty lokalne, udziały w podatku dochodowym od osób prawnych i fizycznych), subwencje i dotacje. Starania władz miasta zmierzają do uzyskania przez budżet miasta możliwie jak najwyższych dochodów.

Wykres 28. Struktura dochodów budżetowych miast na prawach powiatu w 2010r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

Na podstawie przedstawionych na wykresie danych za 2010r. można stwierdzić, iż w porównaniu z miastami na prawach powiatu województwa podlaskiego:

- w strukturze dochodów budżetowych miasta udział składników bezpośrednio związanych z aktywnością gospodarczą w jej obszarze (dochody własne) kształtował się na poziomie 39,7% struktury budżetowej, tj. znacznie poniżej w porównaniu z Białymstokiem i Suwałkami, gdzie udział ten wyniósł odpowiednio 59,6% i 45,2%.

W 2010 r. udział w podatkach wpływających do budżetu państwa (PIT i CIT) w Łomży wynosił 16,4% i był nieznacznie wyższy w porównaniu z Suwałkami (14,0%), i nieznacznie niższy w porównaniu z Białymstokiem (19,0%). Jednak w porównaniu do 2000 r. udział ten wzrósł aż dwukrotnie (o 206%).

- udział w strukturze dochodowej budżetu miasta środków pochodzących z mechanizmu redystrybucji dochodowej (subwencja ogólna) stanowił 42,4% dochodów budżetowych i był wyższy zarówno w porównaniu do Białegostoku (29,7%) jak i do Suwałk (37,8%);
- udział w strukturze dochodowej budżetu miasta środków stanowiących formę interwencjonizmu państwowego (dotacje celowe) wynosił 17,9% (Białystok - 10,7%; Suwałki - 17,0%).

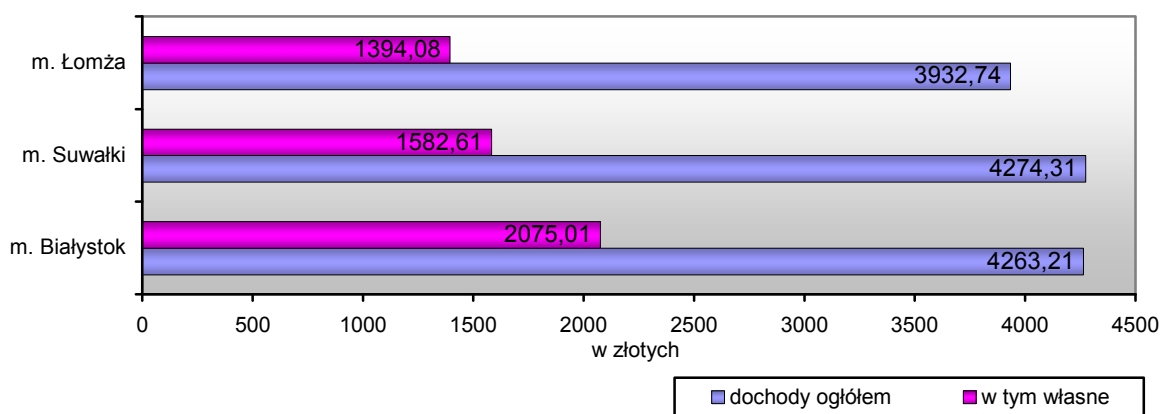
Dokonana analiza wskazuje, iż aktywność gospodarcza Łomży kształtuje się na poziomie niższym w porównaniu z miastami na prawach powiatu woj. podlaskiego. Jednak

w porównaniu z 2000r. znacznie się podwyższyła (udział składników zw. z aktywnością gospodarczą w 2000r.- 29,1%). Sytuacja taka powoduje, iż Łomża stale uzależniona jest od większego wpływu środków pochodzących z budżetu państwa (subwencje i dotacje) na kształtowanie możliwości rozwojowych.

Poziom dochodów budżetowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca ilustruje poniższy wykres. Wynika z niego, że miasto posiada znacznie niższe dochody niż Suwałki i Białystok, szczególnie w zakresie dochodów własnych.

Wykres 29. Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2010r.

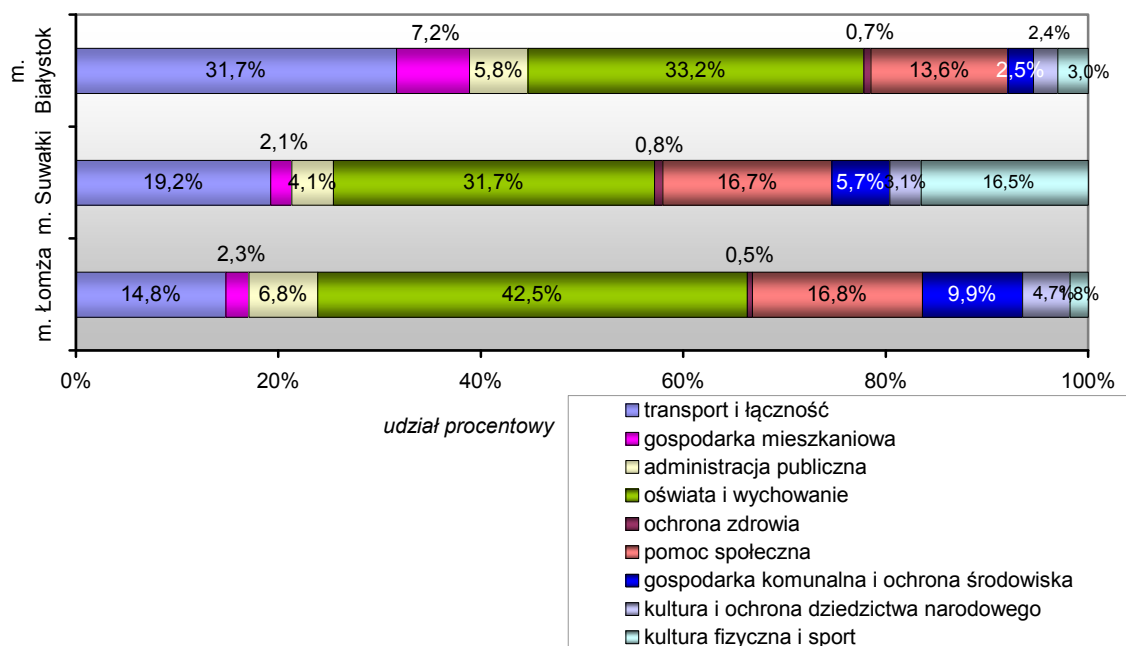

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych)

Wysokość wydatków określana jest w pierwszym rzędzie przez uzyskiwane dochody. Dodatkowy wzrost wydatków możliwy jest do sfinansowania z uzyskanych dotacji, pożyczek i kredytów. Wielkość wydatków oraz ich podział pomiędzy różne cele wyznacza z jednej strony poziom zaspokajania bieżących potrzeb miasta, z drugiej zaś tempo i kierunki jego rozwoju.

Wykres 30. Struktura wydatków budżetowych miast na prawach powiatu w 2010r. w przekroju działowym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

Na podstawie przedstawionych na wykresie danych za 2010r. można stwierdzić, iż:

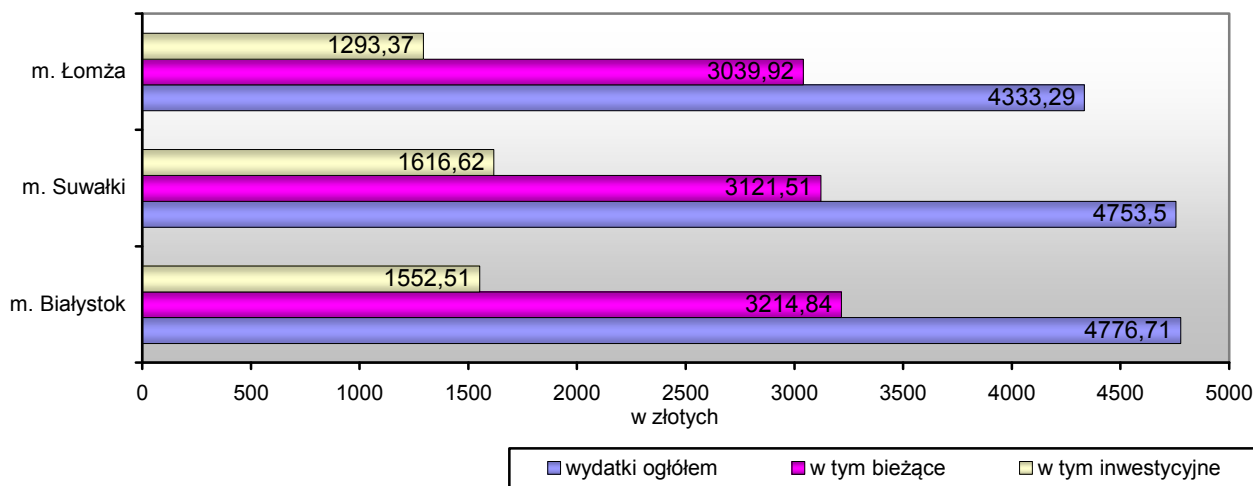
- w strukturze wydatków budżetowych Łomży najwięcej środków przeznaczono na oświatę i wychowanie (42,5%), tj. znacznie powyżej w porównaniu z Białymstokiem i Suwałkami, gdzie udział ten wynosił odpowiednio 33,2% i 31,7%;
- udział środków przeznaczonych na pomoc społeczną (16,8%) jest zbliżony do Suwałk (16,7%) i wyższy w porównaniu do Białegostoku (13,6%);
- najmniej środków przeznaczono na ochronę zdrowia, tj. zaledwie 0,5% (Białystok 0,7%, Suwałki 0,8%);
- środki przeznaczane na kulturę fizyczną i sport są najniższe w Łomży i stanowią 1,8% wszystkich wydatków budżetowych (Suwałki 16,5%, Białystok 3,0%);
- znaczący odsetek wydatków budżetowych w Łomży stanowi gospodarka komunalna i ochrona środowiska (9,9%), przy znacząco mniejszym odsetku w Suwałkach (5,7%) i Białymstoku (2,5%).

Biorąc również pod uwagę wydatki budżetowe w przekroju rzeczowym należy nadmienić, iż nie odbiegają zasadniczo w porównaniu do Białegostoku i Suwałk.

Poziom wydatków budżetowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca ilustruje poniższy wykres. Na uwagę zasługuje wyrównany poziom wydatków bieżących oraz nieco niższe wydatki inwestycyjne.

Wykres 31. Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2010r.

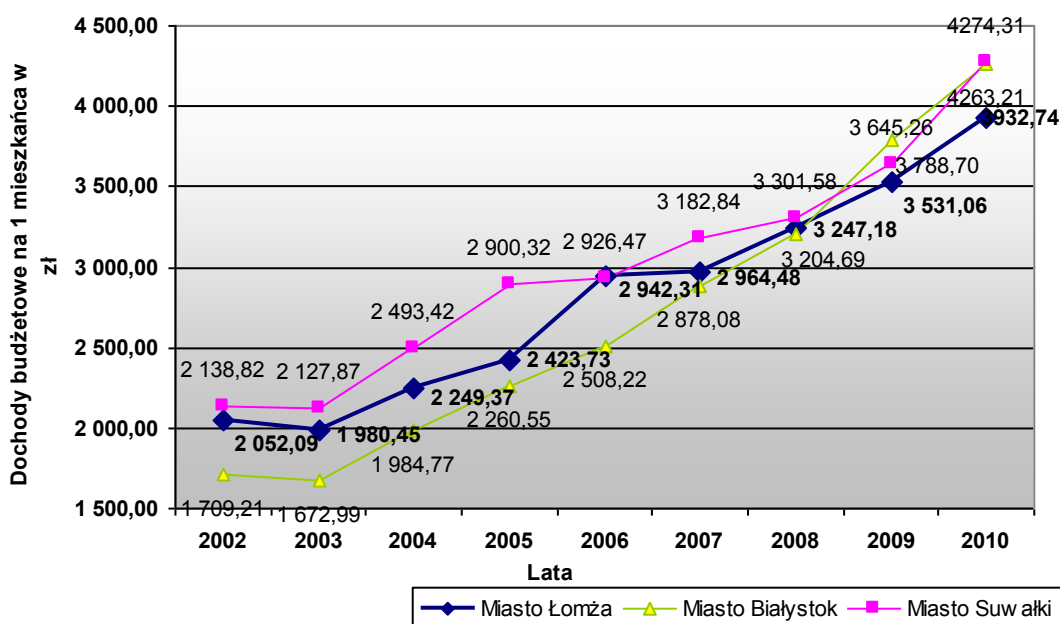

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

W celu lepszego zilustrowania zmian zachodzących w latach 2002-2010 poniżej przedstawiono dochody i wydatki budżetowe w przeliczeniu na jednego mieszkańca na tle miast na prawach powiatu, które w ostatnich latach różniły się dość istotnie, jednak w 2008 - 2009 wielkości te były bardzo zbliżone. W roku 2010 ponownie zauważalne były różnice.

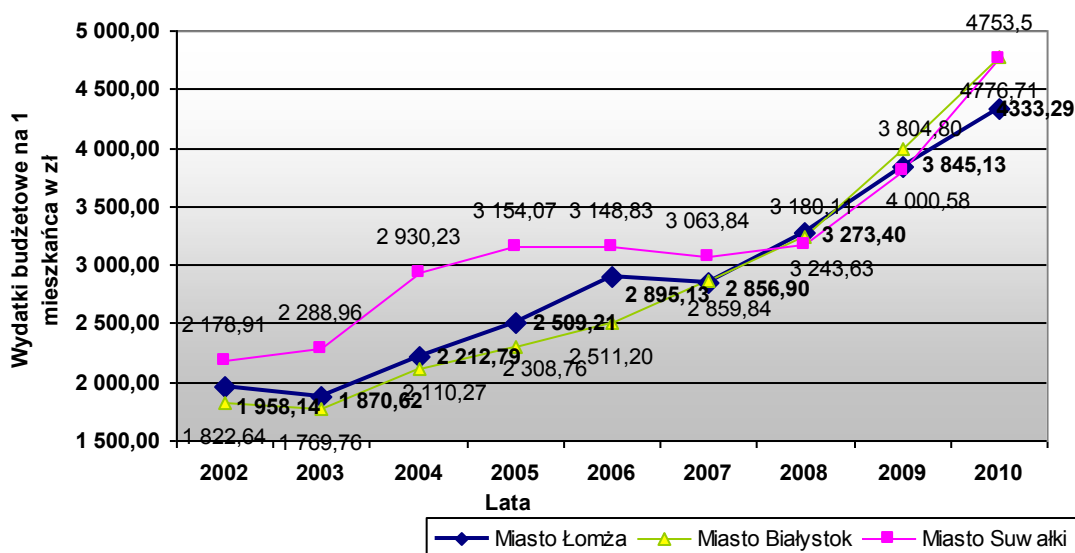

Wykres 32. Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 2002-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

Wykres 33. Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 2002-2010

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011 (brak nowszych danych).

6.7 Potencjał społeczno – gospodarczy Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych

Analizę porównawczą Łomży, Suwałk, Ostrołęki i Siedlec przeprowadzono w celu ukazania potencjału społeczno-demograficznego, gospodarczego tych miast oraz ukazaniu Łomży na tle miast o podobnej klasie i wielkości. Wszystkie analizowane miasta mają porównywalną liczbę mieszkańców. Wszystkie cztery miasta są jednostkami osadniczymi mającymi od 60 do 80 tys. mieszkańców oraz posiadającymi powierzchnię ok. 25 - 70 km². Wszystkie charakteryzowane jednostki są siedzibami powiatów oraz subregionalnymi ośrodkami równoważenia rozwoju. Dla uzyskania porównywalnych wyników posłużono się danymi GUS z roku 2010 (w niektórych kategoriach nowsze dane nie są dostępne dla wszystkich analizowanych miast).

Tabela 14. Sytuacja demograficzna miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.

Miasto	Ludność	Powierzchnia (w km ²)	Gęstość zaludnienia (w os. km ²)	Współczynnik feminizacji	Przyrost naturalny (w ‰)*	Migracje (w ‰)*
Łomża	63221	33,00	1 915,79	108	2,8	-4,92
Suwałki	69527	66,00	1 053,44	109	4,2	-3,78
Ostrołęka	53710	29,00	1 852,07	108	3,7	-6,01
Siedlce	77392	32,00	2 418,50	111	4,4	-3,39

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011

Łomża, wśród charakteryzowanych miast, wyróżnia się wysokim wskaźnikiem gęstości zaludnienia. Jedynie ustępuje pod tym względem Siedlcom. Wszystkie analizowane miasta cechują się wysokim współczynnikiem feminizacji (108 – 111 kobiet na 100 mężczyzn). Jest to zjawisko typowe dla miast liczących powyżej 50 tysięcy mieszkańców. Miasto Łomża charakteryzuje się najniższym wśród analizowanych miast wskaźnikiem przyrostu naturalnego. W roku 2010 wyniósł on 2,8‰. Wszystkie analizowane miasta w 2010 roku miały ujemne saldo migracji. Wszystkie miasta ujęte w analizie cechowały się odpływem mieszkańców. Wśród analizowanych miast Łomża (obok Ostrołęki) miała najbardziej niekorzystny wskaźnik salda migracji, który w 2010 roku wyniósł -4,92‰ (Ostrołęka - -6,01‰).

Tabela 15. Sytuacja mieszkaniowa miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2009r.

Miasto	Mieszkania	Lud. przypadająca na 1 mieszkanie	Izby	Pow. użytkowa mieszkań	Średnia powierzchnia mieszkania*	Powierzchnia mieszkania przypadająca na 1 mieszk.*
Łomża	21976	2,88	85201	1436415	65,36	22,69
Suwałki	23916	2,91	89705	1505396	62,95	21,63
Ostrołęka	18243	2,95	73961	1275105	69,90	23,69
Siedlce	28647	2,70	104543	1773237	61,90	22,93

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011

Sytuacja mieszkaniowa analizowanych miast jest zbliżona. Na jedno mieszkanie przypada od 2,70 do 2,95 osób, co jest wskaźnikiem stosunkowo korzystnym. Największą średnią powierzchnią użytkową mieszkań cechują się miasta takie jak Ostrołęka i Łomża. W obu tych miastach średnia powierzchnia oscyluje w przedziale 65 – 70 m². Pozostałe miasta charakteryzują się porównywalną średnią powierzchnią mieszkania, która waha się od 61 do 63m². Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku powierzchni mieszkania przypadającej na 1 mieszkańca miasta. Najwyższy wskaźnik jest w Ostrołęce, a na drugiej pozycji plasują się Siedlce. Te dane zdecydowanie potwierdzają dysponowanie większym zasobem mieszkaniowym porównywanych miast w stosunku do Łomży.

Tabela 16. Infrastruktura komunalna miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych 2009r.

Miasto	sieć wodociągowa		sieć kanalizacyjna		sieć gazowa	
	na 100 km ²	Ludność korzystająca (w %)*	na 100 km ²	Ludność korzystająca (w %)*	na 100 km ²	Ludność korzystająca (w %)*
Łomża	337,9	97,0	292,6	93,2	148,5	16,8
Suwałki	178,6	96,1	141,7	93,3	0	22,5
Ostrołęka	496,0	93,9	415,6	90,3	378,7	81,1
Siedlce	464,5	95,4	491,8	91,4	439,2	80,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011

Charakteryzując w/w miasta pod względem wyposażenia w infrastrukturę techniczną, Łomża posiada najwyższe wskaźniki i ustępuje analizowanym miastom jedynie

w zakresie sieci gazowych. Najlepiej rozwiniętą sieć gazową mają Ostrołęka i Siedlce (ponad 80 % ludności korzysta z sieci). W przypadku sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, stopień wyposażenia w urządzenia tejże infrastruktury wynosi powyżej 90% we wszystkich miastach.

Tabela 17. Dochody budżetowe miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.

Miasto	Dochody na 1 mieszkańca*	Wydatki ogółem na 1 mieszkańca*	Wydatki inwestycyjne na 1 mieszkańca *
Łomża	3 932,74	4 333,29	1 293,37
Suwałki	4 274,31	4 753,50	1 616,62
Ostrołęka	3 870,60	4 745,64	1 086,64
Siedlce	4 175,57	4 731,70	1 238,48

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011

Analizując budżety miast zauważalne są zbliżone do siebie wskaźniki dochodów w przeliczeniu na 1 mieszkańca – różnica jest na poziomie 400 zł. Najlepiej w klasyfikacji wypadają Suwałki – dochód na 1 mieszkańca wynosił w 2010r. 4 274,31 zł.. W zakresie wydatków budżetowych ogółem na 1 mieszkańca różnica pomiędzy badanymi miastami również wynosi ok. 400 zł. Suwałki, Siedlce i Ostrołęka charakteryzowały się niemal takim samym wskaźnikiem, Łomża odbiegała od tych miast. W tym przypadku dysproporcja jest już znacząca. Największa różnica między analizowanymi miastami wystąpiła w przypadku oceny wydatków inwestycyjnych na 1 mieszkańca. Wynosiła ona ok. 600 zł. Najwyższe wydatki odnotowano w Suwałkach, najniższe zaś w Ostrołęce.

Tabela 18. Rynek pracy miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.

Miasto	Ludność	Pracujący	Pracujący na 100 mieszk.*	Stopa bezrobocia (sierpień 2011).*
Łomża	63 221	14 438	22,75	15,2
Suwałki	69 527	18 426	24,63	11,5
Ostrołęka	53 710	16 789	29,71	15,3
Siedlce	77 392	25 334	31,87	9,6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS,2011.

Analizując wskaźnik dotyczący liczby osób pracujących w przeliczeniu na 100 mieszkańców najkorzystniej wypadły Siedlce, zaś Łomża zaś ma najniższy wskaźnik. Największą stopę bezrobocia w sierpniu 2011r. miała Ostrołęka – 15,3%. Niewiele mniejszy wskaźnik odnotowano w Łomży.

Tabela 19. Podmioty gospodarcze miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.

Miasto	Liczba podmiotów gospodarczych	Ludność	Podmioty gospodarcze na 1000 mieszkańców*
Łomża	6 181	63 221	97,8
Suwałki	6 992	69 527	100,6
Ostrołęka	5 851	53 710	108,9
Siedlce	8 426	77 392	108,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011.

Miastem, które w 2010 roku posiadało największą liczbę przedsiębiorstw przypadających na 1000 mieszkańców była Ostrołęka i Siedlce – po 108,9. Najmniej podmiotów gospodarczych przypadło w Łomży – 97,8.

Tabela 20. Zakłady opieki zdrowotnej miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.

Miasto	ZOZ ogółem	Liczba osób na 1 ZOZ*	Apteki	Liczba osób na 1 aptekę*
Łomża	41	1542	29	2180
Suwałki	23	3023	24	2897
Ostrołęka	51	1053	24	2238
Siedlce	48	1612	32	2419

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, 2011

Najwięcej zakładów opieki zdrowotnej jest w Ostrołęce – 51, zaś najmniej w Suwałkach – 23 obiekty. Największa liczba osób przypadająca na 1 zakład opieki zdrowotnej dotyczy Suwałk (3 023 osoby), najmniej zaś - Ostrołęki (1053). Najwięcej aptek znajduje się w Siedlcach (32 obiekty), zaś najmniej w Ostrołęce i Suwałkach – po 24.

Najwięcej osób na 1 aptekę przypada w Suwałkach – 2 897, najmniej zaś w Łomży – 2 180. Reasumując Łomża na tle analizowanych ośrodków wypada dobrze.

Tabela 21. Podsumowanie miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych

Miasto	Demografia	Mieszkalnictwo	Infrastruktura komunalna	Budżet	Rynek pracy	Podmioty gospodarcze	Służba zdrowia	Razem
Łomża	3	5	9	4	2	1	8	32
Suwałki	8	2	8	9	4	2	2	35
Ostrołęka	4	8	6	9	5	4	8	44
Siedlce	8	4	8	10	8	4	6	48

Zródło: Opracowanie własne.

Przyjęto uproszczoną punktację metodą punktacji ważonej /stopniowanie kryteriów oceny na podstawie wybranych preferencji/ (najlepszy wskaźnik w danej kategorii 4 punkty ważne, najgorszy – 1 punkt ważony), przy założeniu uwzględnienia w badaniu tylko cech porównywalnych i miarodajnych – oznaczone są w powyższych tabelach symbolem „*” Maksymalnie miasto mogło otrzymać 60 punktów ważonych. Łomża z wynikiem 32 punkty w ogólnej klasyfikacji badanych miast zajęła 4, ostatnie miejsce plasując się za Siedlcami, które zdobyło największą ilość punktów (48 pkt), Ostrołęką (44 pkt) i Suwałkami (35 pkt). Na podstawie powyższej tabeli widać, że miasto zdecydowanie wygrywa z ośrodkami konkurencyjnymi w zakresie infrastruktury komunalnej i służby zdrowia. Najgorzej jest w przypadku liczby podmiotów gospodarczych, budżetu i demografii..

Dwa pierwsze miasta w uproszczonym rankingu, tzn. Siedlce i Ostrołęka przodują dość zdecydowanie i w związku z tym posiadają relatywnie największy potencjał społeczno – gospodarczy.

7. Uwarunkowania wynikające ze stanu systemu komunikacji i infrastruktury technicznej

7.1 Transport drogowy

7.1.1 Sieć drogowa

Teren miasta obsługują ulice zaliczane do kategorii dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

Drogi krajowe:

- odcinek drogi krajowej nr 61 (klasa techniczna GP) relacji Warszawa – Jabłonna – Legionowo – Serock – Różan – Ostrołęka – Łomża – Grajewo – Augustów, przez teren miasta przebiega ulicami Wojska Polskiego, Pl. Kościuszki i Zjazd;
- odcinek drogi krajowej nr 63 (klasa techniczna GP i G) relacji granica państwa – Węgorzewo – Giżycko – Pisz – Kisielnica – Łomża – Zambrów – Ceranów – Sokółów Podlaski – Siedlce – Łuków – Radzyń Podlaski – Wisznice – Sławatycze – granica państwa, przez teren miasta przebiega ulicami: Szosa Zambrowska (klasa techniczna G), Sikorskiego, Wojska Polskiego, Pl. Kościuszki i Zjazd.

Łączna długość dróg krajowych w granicach miasta wynosi ok. 10,5 km.

Drogi wojewódzkie:

- odcinek drogi wojewódzkiej nr 645 (klasa techniczna G) relacji Myszyniec – Łyse – Nowogród – Łomża, przez teren miasta przebiega ulicami: Nowogrodzką i Sikorskiego;
- odcinek drogi wojewódzkiej nr 677 (klasa techniczna G) relacji Łomża – Ostrów Mazowiecki, przez teren miasta przebiega aleją Legionów;
- odcinek drogi wojewódzkiej nr 679 (klasa techniczna G) relacji Łomża – Podgórze – Gać – Mężenin, przez teren miasta przebiega ulicą Szosa do Mężenina.

Łączna długość dróg wojewódzkich w granicach miasta wynosi prawie 9 km.

Drogi powiatowe:

- odcinek drogi powiatowej nr 1904B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega ulicami: Zamiejską, Nadnarwiańską i Groblą Jednaczewską;
- odcinek drogi powiatowej nr 1937B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega ulicami Rybaki i Zdrojową;
- odcinek drogi powiatowej nr 2598B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega aleją Piłsudskiego;
- odcinek drogi powiatowej nr 2599B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega ulicami Gielczyńską i Stary Rynek;
- odcinek drogi powiatowej nr 2600B (klasa techniczna Z), przez teren miasta przebiega ulicą Sikorskiego;
- odcinek drogi powiatowej nr 2601B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega ulicą Dworną;
- odcinek drogi powiatowej nr 2602B (klasa techniczna Z), przez teren miasta przebiega przez część ulicy Nowogrodzkiej;
- odcinek drogi powiatowej nr 2603B (klasa techniczna Z), przez teren miasta przebiega ulicą Piękną;
- odcinek drogi powiatowej nr 2604B (klasa techniczna Z), przez teren miasta przebiega ulicami Polową i Szosą Zambrowską;
- odcinek drogi powiatowej nr 2605B (klasa techniczna G), przez teren miasta przebiega ulicą Poznańską;
- odcinek drogi powiatowej nr 2606B (klasa techniczna L), przez teren miasta przebiega ulicą Rządową;
- odcinek drogi powiatowej nr 2607B (klasa techniczna Z), przez teren miasta przebiega ulicą Spokojną;
- odcinek drogi powiatowej nr 2608B (klasa techniczna L i G), przez teren miasta przebiega ulicą Zawadzką.

Łączna długość dróg i ulic powiatowych w granicach miasta wynosi ok. 22km.

Ponadto na system komunikacyjny miasta Łomża składają się drogi gminne (w klasie technicznej D – dojazdowe) oznaczone na rysunkach studium, których łączna

długość przekracza 64 km (drogi o nawierzchni asfaltowej stanowią ok. 55%). Przebieg dróg w granicach miasta obrazuje rysunek nr U2.

7.1.2 Sieć kolejowa

Obecnie do Łomży nie są realizowane przewozy pasażerskie. Ruch kolejowy na trasie Śniadowo – Łomża zawieszono w 1993r. Na tej trasie kursują trzy pociągi towarowe tygodniowo. Trwają próby przywrócenia ruchu pasażerskiego do Łomży, co wymaga współpracy samorządowej i dużych nakładów finansowych.

7.1.3 Ścieżki rowerowe

Sieć ścieżek rowerowych na terenie miasta jest słabo rozwinięta. Istnieją pojedyncze odcinki (np. Grobla Jednaczewska, ul. Poznańska, ul. Piłsudskiego Szosa Zambrowska), które nie tworzą jeszcze pełnego, jednolitego systemu. Koniecznym jest budowa systemu ścieżek rowerowych na terenie miasta, które połączą najważniejsze miejsca pracy, wypoczynku., nauki z terenami mieszkaniowymi. Ich realizacja będzie wiązała się najczęściej z przebudowami i remontami dróg i ulic w mieście. Istniejący przebieg ścieżek rowerowych przedstawia rysunek nr U2. W granicach miasta wyznaczony jest szlak rowerowy o randze międzynarodowej R-11, oznaczony na załączniku graficznym nr 1a.

7.2 Zaopatrzenie w wodę

Łomża zasilana jest w wodę pitną z ujęć zlokalizowanych na terenie miasta oraz gminy wiejskiej Łomża. Długość sieci wodociągowej magistralnej na terenie miasta wynosiła w 2009r. 20,6 km, rozdzielczej 110,9 km, zaś przyłącza mają długość ok. 84 km. Gospodarka wodna miasta jest dobrze rozwinięta. Procent zwodociągowania miasta wynosi 99 %. Stan techniczny sieci wodociągowej jest bardzo zróżnicowany, głównie ze względu na wiek.

Zużycie wody na 1 mieszkańca jest od kilku lat na stałym poziomie i wynosi średnio 27,6 m³ (dana GUS, z lat 2004 – 2009) – co jest wynikiem niższym niż średnia dla

województwa podlaskiego. Dane nie obejmują zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej, które wynosiło w tym czasie ok. 21 000 m³.

Na terenie miasta zlokalizowane są następujące ujęcia wody:

- ujęcie i stacja uzdatniania wody „Rybaki” o wydajności 400 m³/h. zlokalizowane w granicach miasta przy ul. Rybaki.

Woda ujmowana ze studni głębinowych, przy pomocy pomp głębinowych rurociągami tłocznymi kierowana jest do stacji uzdatniania wody „Rybaki”, gdzie poddawana jest procesowi aeracji i filtracji oraz ewentualnej dezynfekcji poprzez chlorowanie. Następnie kierowana jest do zbiorników magazynowych i przesyłana do sieci wodociągowej grawitacyjnie lub ciśnieniowo. Poza granicami administracyjnymi miasta zlokalizowane jest również ujęcie i stacja uzdatniania wody „Podgórze” o wydajności 800 m³/godz. zlokalizowane 7 km od miasta w pobliżu wsi Podgórze.

W celu usunięcia ponadnormatywnych zawartości żelaza i manganu wody zastosowano technologie uzdatniania wody polegającą na napowietrzaniu wody w aeratorach otwartych połączonych ze zbiornikami reakcji i filtracji. Woda po filtrach dopływa do zbiorników zapasowych wody uzdatnionej o pojemności 2 100 m³. Ze zbiorników woda jest czerpana pompami i tłoczona do miasta.

Na osiedlu Jantar znajduje się nieczynne ujęcie „Jantar”, które było eksploatowane do 1999r. Rezygnacja z jego eksploatacji podyktowana była spadkiem wydajności i zapieszczeniem studni. Nominalne zasoby eksploatacyjne studni wynoszą (na podstawie decyzji z 1984r.) 138m³/h.

Dodatkowo na terenie miasta zlokalizowanych jest kilkanaście ujęć wody użytkowanych przez pozostałe podmioty. Swoje ujęcia wody posiadają m.in.: browar, szpital wojewódzki, rozlewnia gazu i inne. Wydajność tych ujęć waha się od 4 do 100 m³/h.

7.3 Odprowadzanie ścieków komunalnych i wód opadowych

7.3.1 Odprowadzanie ścieków komunalnych

Długość sieci kanalizacyjnej sanitarnej wynosi 88,0 km, ogólnospławnej 7,6 km, zaś przyłącza mają długość 43,9 km. Poziom skanalizowania miasta Łomża wynosi 95 %.

Stan istniejących kanałów jest oceniany jako dobry. Liczba przyłączy w ciągu ostatnich 5 lat (2005 – 2009) zwiększyła się o 8%. Do istniejącego systemu kanalizacji sanitarnej podłączone są głównie budynki mieszkaniowe i wielorodzinne oraz zakłady produkcyjne i instytucje. 94% mieszkańców miasta korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej. Cały system pracuje w oparciu o dwa kolektory sanitarne:

- kolektor A odprowadzający ścieki z południowej i zachodniej części miasta z zabudową jednorodzinną, wielorodzinną i terenami przemysłowymi;
- kolektor B odprowadzający ścieki z północno – wschodniej części miasta obejmującej stare centrum miasta i starsze osiedla budownictwa jedno i wielorodzinnego.

Zdecydowana większość terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej posiada kanalizację sanitarną. Do sieci miejskiej podłączona jest także sieć kanalizacyjna wsi Stare Kupiski, Nowe Kupiski, Konarzyce, miejscowości gm. Piątница. W rejonach, na których nie ma sieci, ścieki bytowe odprowadzane są do przydomowych szamb i wywożone wozami asenizacyjnymi do punktu zlewnego miejskiej oczyszczalni ścieków.

Ścieki z terenu trafiają do oczyszczalni MPWiK (Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji) w Łomży przy ul. Zjazd, ok. 500 m od Narwi, która jednocześnie stanowi odbiornik ścieków. Jest to jedna z najnowocześniejszych mechaniczno – biologicznych oczyszczalni w kraju z podwyższonym usuwaniem biogenów. Oczyszczalnia posiada przepustowość 20 000 m³/dobę, a średnia ilość ścieków trafiających do niej wynosi ok. 11 000 m³/dobę.

Rozporządzeniem nr 34/05 Wojewody Podlaskiego z dnia 31 marca 2005r powołano aglomerację ściekową Łomża o równoważnej liczbie mieszkańców 95 000, dla której odbiornikiem ścieków jest oczyszczalnia w Łomży. Aglomeracja obejmuje prawie całe miasto w granicach administracyjnych (z pominięciem części południowo – wschodniej oraz terenów nadnarwiańskich – wyłączonych spod zabudowy) oraz miejscowości sąsiednie, w tym: Jednaczewo, Stare i Nowe Kupiski, Chojny, Boguszyce, Gielczyn, Podgórze, Starą Łomże, Piątnicę i Jeziorko.

Na terenie miasta funkcjonuje ponadto oczyszczalnia ścieków Przedsiębiorstwa Przemysłu Spożywczego „PEPEES S.A.”. Wydajność tego urządzenia wynosi 200 m³/d.

7.3.2 Wody opadowe

Wody opadowe z terenu miasta odprowadzane są przez dwa systemy kanalizacji. Stare Miasto obsługuje system ogólnospławny, zaś pozostałe tereny kanalizacja deszczowa. Ścieki z kanalizacji deszczowej wpadają 22 wylotami do rowów melioracyjnych, stanowiących dopływy Łomżyczki. Wody z północno – wschodniej części miasta odprowadzane są bezpośrednio do Narwi (4 wyloty). Wody opadowe odprowadzają we własnym zakresie niektóre zakłady produkcyjne, np. browar, zakłady przemysłu spożywczego.

7.4 Gospodarka odpadami

7.4.1 Gospodarka odpadami komunalnymi

W 2007 roku na terenie miasta zebrano ok. 17 760 Mg odpadów komunalnych, z czego ponad 88% stanowiły odpady niesegregowane. Głównym źródłem powstawania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe, które stanowiły około 72 % wszystkich odpadów. Na terenie Łomży 100 % wszystkich mieszkańców objętych jest zorganizowaną zbiórką odpadów. Wśród odpadów zbieranych selektywnie należy wyróżnić: tworzywa sztuczne, papier i szkło.

Firmy świadczące usługi w zakresie odbierania odpadów komunalnych obowiązane są decyzjami Prezydenta do realizacji zbiórki z uwzględnieniem selekcji i segregacji surowców wtórnych i przekazywanie ich do dalszego zagospodarowania.

Odpady komunalne składowane są na funkcjonującym od 1991 r. składowisku odpadów (z wydzieloną komorą na odpady zawierające azbest o pojemności 800 m³) oraz kompostownią, które stanowią regionalną instalację przetwarzania odpadów komunalnych (RIPOK) zachodniego rejonu gospodarki odpadami. RIPOK zlokalizowany jest w gminie Miastkowo w miejscowości Czartoria.

7.4.2 Gospodarka odpadami z sektora przemysłowego i różnego pochodzenia odpadami niebezpiecznymi

Odpady niebezpieczne wytwarzane są przez działalność przemysłową i usługową. Powstają również w gospodarstwach domowych, służbie zdrowia, szkolnictwie oraz w dziedzinie obronności. Do tego rodzaju odpadów należy zaliczyć między innymi: odpady zawierające PCB, oleje odpadowe, zużyte baterie i akumulatory, odpady medyczne i weterynaryjne, pojazdy wycofane z eksploatacji, odpady zawierające azbest, odpady z budowy i remontów.

Na terenie miasta Łomża odpady niebezpieczne są odbierane przez specjalistyczne firmy i przekazywane do unieszkodliwienia lub wykorzystania poza granice jednostki administracyjnej objętej planem. Na terenie miasta podobnie jak w województwie podlaskim w obiektach użyteczności publicznej (obiekty oświatowe, obiekty handlowe) lub przez wyspecjalizowane firmy, w tym służby miejskie prowadzona jest kompleksowa zbiórka odpadów niebezpiecznych. Odpady medyczne i weterynaryjne są unieszkodliwiane w Samodzielnym Niepublicznym ZOZ w Łomży.

7.5 Elektroenergetyka

Łomża zasilana jest w energię elektryczną z trzech Głównych Punktów Zasilania 110/15kV:

- GPZ I przy al. Legionów,
- GPZ II przy ul. Woj. Polskiego
- GPZ III na os. "Południe".

Odbiorcy na terenie miasta zasilani w energię z sieci 15 kV oraz 0,4 kV (w formie napowietrznej i kablowej) poprzez stacje transformatorowe 15/0,4 kV słupowe, wieżowe i parterowe. Na terenie miasta znajduje się ok. 250 stacji transformatorowych 15/0,4 kV. Aktualnie moc transformatorów jest wystarczająca w stosunku do potrzeb istniejących odbiorców. Zużycie energii elektrycznej w Łomży wzrasta. W ciągu lat 2005 – 2009 zwiększyło się o 6% do poziomu 624,8 KWh na 1 mieszkańca (dane GUS).

7.6 Gazownictwo

Obecnie, zaopatrzenie miasta w gaz następuje poprzez wybudowaną w 1996 roku, stację redukcyjno - pomiarową I-go stopnia, o wydajności 9 - 12 tys. m³/d. Stacja redukcyjna, do której dociera gazociąg wysokiego ciśnienia DN200 od strony Zambrowa zlokalizowana jest przy granicy Łomży, przy drodze krajowej nr 63.

Rozpoczęcie gazyfikacji miasta (głównie dla zabudowy wielorodzinnej) nastąpiło w 1989 roku sieciami niskiego ciśnienia. Gaz rozprowadzany jest poprzez stację redukcyjno - pomiarową II⁰ stopnia o wydajności 1500 m³/h. Gaz przewodowy dostarczany do budownictwa jednorodzinnego rozprowadzany jest siecią gazową średniego ciśnienia. System gazowniczy miasta, uwzględniając wiek sieci i jej stan należy uznać za bardzo dobry, praktycznie bezawaryjny.

Długość sieci gazowej na terenie miasta wynosiła w 2009r. 48 km (dane GUS). 10 676 mieszkańców korzystało z gazu, co stanowiło ok.17% mieszkańców miasta (wobec 14% w 2005r.), przy zużyciu na poziomie 2734,4m³/rok.. Długość sieci gazowej na 100km² wzrosła w tym czasie ze 116 km do ponad 147 km.

Miasto posiada opracowaną w 1995 roku „Koncepcję gazyfikacji”, wykonaną przez Przedsiębiorstwo Projektowania i Realizacji Inwestycji Komunalnych w Białymstoku, która przewiduje rozbudowę sieci gazowej w oparciu o dwie stacje redukcyjno-pomiarowe I-go stopnia i dwie stacje redukcyjno-pomiarowe II⁰ stopnia. Lokalizacja drugiej stacji redukcyjno-pomiarowej I⁰ stopnia przewidziana jest w dzielnicy przemysłowej, przy ul. Wojska Polskiego. Przewidziane jest spięcie jej z istniejącą siecią gazową średniego ciśnienia. Zasilenie budownictwa wielorodzinnego w gaz przewodowy oparte jest na istniejącej i projektowanej stacji redukcyjno-pomiarowej II⁰ stopnia. Istniejąca stacja zlokalizowana jest przy ul. Zawadzkiej, druga o takiej samej wydajności przewidywana jest w rejonie ul. Długiej, w celu zasilania w gaz budownictwa wielorodzinnego w starej części miasta. Rozprowadzenie gazu na terenie miasta odbywa się będzie siecią gazową średniego ciśnienia dla budownictwa jednorodzinnego poprzez dwie stacje redukcyjno – pomiarowe I⁰ stopnia oraz siecią gazową niskiego ciśnienia dla budownictwa wielorodzinnego z dwóch stacji redukcyjno – pomiarowych II⁰ stopnia z wykorzystaniem istniejących urządzeń gazowych.

7.7 System ciepłowniczy

Dostawcą ciepła jest MPEC (Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej) w Łomży, posiadające ciepłownię miejską o mocy znamionowej 133 MW (moc zainstalowana 179MW). Wyposażona jest w wysokoparametrowe kotły ciepła. Współczynnik sprawności kotłów wynosi około 91 %. Ze względu na sposób spalania, jakim jest w tym przypadku miał węglowy, wymogi związane z odpylaniem są wyższe. Ciepłownia spełnia warunki dotyczące ochrony środowiska, posiada stację uzdatniania wody, która obejmuje zmiękczenie, odżelazianie i odgazowywanie wody.

Całkowita długość sieci ciepłej (wg GUS) wynosiła w 2009r. ok. 88 km, z czego ponad 25 km to połączenia prowadzące do budynków i innych obiektów. W latach 2005 – 2009 nastąpił wzrost długości sieci o ponad 40%, przy 7% wzroście powierzchni ogrzewanej.

Głównym odbiorcą energii ciepłej jest budownictwo wielorodzinne (Spółdzielnia „Perspektywa”, LSM - ok. 66%), MPGKiM (9%), instytucje publiczne (15 %) oraz budownictwo jednorodzinne (osiedle „Medyk”, „Narew”) i przemysł (stanowiący razem ok. 10 %).

Miejski system ciepłowniczy obejmuje generalnie teren miasta pomiędzy Szosą Zambrowską i ul. Spokojną z odgałęzieniem do ul. Poznańskiej oraz centrum miasta od ul. Szkolnej do ul. Pięknej.

Przewiduje się, że w najbliższych latach zapotrzebowanie na energię ciepłą do celów grzewczych będzie ulegało zmniejszeniu. Wpływ na to będą miały modernizacje instalacji w budynkach wielorodzinnych, termomodernizacją budynków. Jednocześnie przyjmuje się, że zapotrzebowanie na ciepłą wodę użytkową pozostanie podobnym poziomie do obecnego.

Oprócz ciepłowni miejskiej, w granicach miasta, znajduje się ponad 100 kotłowni zakładowych i indywidualnych., w tym największa kotłownia zakładowa Zakładów Przemysłu Spożywczego o mocy znamionowej 43,8 MW.

7.8 Urządzenia melioracji wodnych

W obrębie granic administracyjnych miasta Łomża występują śródlądowe wody powierzchniowe lub ich części stanowiące własność publiczną, istotne dla regulacji stosunków wodnych na potrzeby rolnictwa – rzeki Łomżyczka i Struga Lepacka oraz urządzenia melioracji wodnych podstawowych i szczegółowych – rowy i drenowanie. Doliny cieków, w tym zagrożone podtopieniami należy chronić przed zainwestowaniem.

8. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu. Ocena istniejącego zagospodarowania terenu.

Łomża w granicach administracyjnych zajmuje powierzchnię 3 269 ha. Dominującą formę użytkowania gruntów w mieście stanowią użytki rolne (56% powierzchni miasta) oraz tereny zabudowane i zurbanizowane, w tym komunikacji (39% powierzchni miasta). Powierzchnia terenów zurbanizowanych lub przeznaczonych do zabudowy w mieście powiększa się regularnie poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz wydawanie decyzji o warunkach zabudowy. Dalszy rozwój przestrzenny nie zmieni silnie tych proporcji (nastąpi oczywiście wzrost terenów zurbanizowanych i komunikacji, może nastąpić wyrównanie wskaźnika z powierzchnią użytków rolnych), ponieważ ze względów fizjograficznych, w tym występowania form ochrony przyrody presja urbanizacyjna północnej części miasta będzie ograniczona. Teren ten położony jest ponadto w obszarze szczególnego zagrożenia powodziowego.

Struktura przestrzenna miasta jest czytelna. Tereny charakteryzujące się jednolitą pod względem funkcji, wieku i wielkości zabudową tworzą odrębne jednostki urbanistyczne na terenie miasta. Przykładem tego jest dzielnica przemysłowa oraz osiedla mieszkaniowe wielorodzinne i jednorodzinne. W przestrzeni miasta wyraźny jest też podział na tereny zabudowy śródmiejskiej, które są ograniczone od południa przebiegiem drogi krajowej nr 63, stanowiącej jedną z niewykształconych jeszcze w pełni trzech ram komunikacyjnych miasta.

Rozwój przestrzenny Łomży jest i był uwarunkowany bezpośrednim sąsiedztwem doliny Narwi (lokalizacja strategiczna i obronna na wysokiej skarpie, w sąsiedztwie przeprawy

przez Narew o dużym znaczeniu gospodarczym), stanowiącej również północną barierę (granice) rozwoju miasta. Przy brzegu rozwinął się ośrodek miejski, który stał się później centrum miasta, wokół którego rozwinęła się zabudowa mieszkaniowa, usługowa i przemysłowa. Największy wzrost powierzchni zurbanizowanych nastąpił przede wszystkim w okresie powojennym - w kierunku południowym i zachodnim (gwałtowny wzrost mieszkańców, lokacja funkcji przemysłowych, administracyjnych) co jednoznacznie określiło charakter zabudowy i jej intensywność. Niekorzystnym dla struktury przestrzennej miasta i możliwości jej dalszego rozwoju była lokalizacja strefy przemysłowej i produkcyjnej w zachodniej części Łomży. Zlokalizowana ona została stosunkowo blisko terenów zabudowy o odmiennych funkcjach, co ogranicza w pewnym stopniu rozbudowę miasta w kierunku zachodnim. W ramach struktury miasta istnieją ponadto struktury stanowiące wcześniej odrębne miejscowości, które już w niewielkim stopniu zachowały swój pierwotny układ ruralistyczny (Kraska, Zawady). Taki schemat występuje na obszarach peryferyjnych miasta. Układ tych jednostek jest typowy dla tzw. ulicówek. Są one jednak stopniowo urbanizowane i zatracają swój pierwotny charakter.

W wyniku analizy obecnego zagospodarowania terenu, alokacji poszczególnych funkcji, w tym usług publicznych o znaczeniu ponadlokalnym, wartości środowiska przyrodniczego, dostępności komunikacyjnej wyróżniono strefy użytkowania i zagospodarowania terenu charakteryzujące się zbliżonymi uwarunkowaniami. Strefy zostały określone na rysunku nr U4.

Wyszczególniono następujące strefy:

- tereny dominacji zabudowy wielofunkcyjnej, oznaczone symbolem I;
- tereny dominacji zabudowy mieszkaniowej jako wiodącej, oznaczone symbolem II;
- tereny dominacji zabudowy produkcyjnej, usługowej i składowej, oznaczone symbolem III;
- tereny dominacji zabudowy usługowej, oznaczone symbolem IV;
- tereny chronione, oznaczone symbolem V;
- pozostałe tereny, w tym zabudowy ekstensywnej i rolnicze.

Tereny zabudowy wielofunkcyjnej charakteryzują się zwartą zabudową, przede wszystkim historyczną, istotną dla tożsamości miasta, pełniącą funkcję nie tylko mieszkaniową, ale i usługową. Zajmuje ok. 5% powierzchni miasta (w granicach administracyjnych)

i stanowi punkt ciężenia miasta, w którym zbiegają się główne ciągi komunikacji drogowej i publicznej. Poza tym jest to obszar przestrzeni publicznych (o funkcji historycznej, kulturotwórczej, administracyjnej, turystycznej), ograniczeń w sposobie zagospodarowania terenu (wytyczne konserwatorskie, utrudniona dostępność komunikacyjna).

Tereny zabudowy mieszkaniowej (symbol II) zostały podzielone na cztery podstrefy (IIA, IIB, IIC i IID). Łącznie zajmują ok. 35% powierzchni miasta. Pierwsza z nich położona, na wschód od Starego Miasta, charakteryzuje się zabudową mieszkaniową jednorodzinną, uzupełniona zabudową usług o znaczeniu lokalnym. Lokalizacja tego obszaru predestynuje go do pełnienia roli zaplecza strefy śródmiejskiej – wielofunkcyjnej, a co za tym idzie do przekształceń i uzupełnień zabudowy. Strefa IIB obejmuje kompleks zabudowy wielorodzinnej z usługami, którego granice wyznaczają szlaki komunikacyjne o ważnym znaczeniu dla miasta. Strefę IIC charakteryzuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, jest najslabiej skomunikowana z miastem, położona na południowych jego obrzeżach. Jest to niewielka podstrefa ograniczona z jednej strony doliną Łomżyczki, zaś z drugiej drogą wojewódzką. Strefa IID, największa pod względem powierzchni, to położone na zachód od Starego Miasta tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej powstałe głównie po II wojnie światowej. Obszar zabudowy mieszkaniowej uzupełniony jest zabudową usługową oraz historyczną zabudową predykcijną. Od północy ograniczony terenami objętymi formami ochrony przyrody, a od południa terenami produkcyjnymi i usługowymi.

Strefa III to tereny zabudowy produkcyjno – usługowo - składowej, zajmujące ok. 9% powierzchni miasta. Zlokalizowana jest tam zdecydowana większość zakładów produkcyjnych i usługowych. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się pojedyncze zespoły zabudowy mieszkaniowej byłej wsi Łomżycza.

Strefa IV zlokalizowana między al. Legionów a torami kolejowymi i centrum miasta a skrzyżowaniem z Szosą do Mężenina. Zajmuje ok. 5,5% miasta. Charakteryzuje się procesami przekształceń zabudowy mieszkaniowej i usługowej, w tym usług publicznych i o znaczeniu ponadlokalnym. W tym obszarze zlokalizowany jest również główny węzeł komunikacyjny miasta (dworzec, skrzyżowanie dwóch dróg krajowych).

Strefa V obejmuje Dolinę Narwi, w tym tereny szczególnego zagrożenia powodziowego (prawdopodobieństwo wystąpienia wielkiej wody 1%) oraz objęte formami ochrony

przyrody. Stanowi ponad 28% powierzchni miasta. Tereny nie są wskazane do zabudowy, ze względu na uwarunkowania fizjograficzne.

Pozostałe obszary w granicach administracyjnych miasta zajmują ponad 20% jego powierzchni. Obejmują wschodnią i południową część miasta, która charakteryzuje się dynamicznym krajobrazem, niewielkim udziałem zabudowy mieszkaniowej (Zawady – Przedmieście) i rolniczym wykorzystaniem terenu oraz część zachodnią, która ma podobny charakter, jednak ukształtowanie terenu jest bardziej dogodne do rozwoju zabudowy. Oba te kierunki mogą stanowić ofertę inwestycyjną terenów mieszkaniowych i usługowych z uwzględnieniem specyfiki warunków fizjograficznych.

Dalszy rozwój przestrzenny miasta powinien być kontynuacją dotychczasowych kierunków ekspansji zabudowy, z dominacją funkcji mieszkaniowych i usługowych uzupełnionych zabudową przemysłową i produkcyjno - usługową. Naturalnym kierunkiem rozwoju miasta będzie kierunek południowy i zachodni, którego urbanizację powinien determinować projektowany przebieg obwodnicy miasta. Istotnym aspektem powinno stać się również racjonalne wykorzystanie istniejących terenów zabudowanych w celu poprawy ich jakości i dążenia do osiągnięcia wysokich standardów przestrzeni oraz uzupełnianie istniejących rezerw terenowych w granicach już wykształconych struktur w celu zapobiegania rozlewania się miasta na tereny sąsiednie (ograniczenie tzw. „urban sprawl”).

Analizując obszar miasta należy stwierdzić, że obszarami rozwoju nowej zabudowy o różnych funkcjach będą tereny położone peryferyjnie do istniejącej tkanki miejskiej. Dodatkowo takim terenem powinien być atrakcyjnie zlokalizowany w strukturze miasta obszar przekształceń zabudowy, ograniczony al. Legionów i ul. Spokojną.

Przy określaniu szczegółowej lokalizacji stref rozwoju przestrzennego miasta powinno uwzględniać się również etapowanie i hierarchię kolejności zainwestowania. Te działania będą poprzedzone analizą warunków fizjograficznych, dostępności komunikacyjnej, możliwości obsługi w infrastrukturę techniczną oraz rozpoznaniem atrakcyjności poszczególnych lokalizacji, w tym presji inwestycyjnej.

Istotnym czynnikiem determinującym rozwój przestrzenny miasta będzie realizacja obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 63. Urbanizacja wzdłuż tej trasy będzie skupiła się

głównie na zabudowie usługowej i składowo – produkcyjnej, jako najbardziej atrakcyjnej lokalizacji w sąsiedztwie tego rodzaju tras tranzytowych. Dotyczyć to będzie przede wszystkim terenów położonych w zachodniej części Łomży, jako sąsiadujących z już istniejącymi terenami aktywności gospodarczych.

Studium wskazuje tereny o najlepszych warunkach do lokalizacji zabudowy, na gruntach dotąd nie zainwestowanych i niewskazanych w innych opracowaniach planistycznych do urbanizacji, których powierzchnia wynosi ok. 2,9 km². Stanowi to wzrost o ok. 10% w stosunku do terenów zurbanizowanych miasta. Ponadto wskazuje się konieczność uzupełniania zabudowy w strukturach zainwestowanych i podnoszenia ich jakości, w celu ograniczenia procesów dezurbanizacji i rozlewania się miasta.

9. Uwarunkowania wynikające z potrzeb i możliwości rozwoju miasta

9.1 Mocne strony

- korzystne położenie miasta na głównym szlaku transportowym (tranzytowym) o znaczeniu międzynarodowym Warszawa – Augustów i dalej na Litwę oraz na szlaku turystycznym w kierunku Suwalszczyzny i Mazur;
- położenie miasta w obszarze Zielonych Płuc Polski, bliskość cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego, terenów turystycznych – Łomżyński Park Krajobrazowy Dolina Narwi, Narwiański Park Narodowy, Biebrzański Park Narodowy, historyczne forty w Piątnicy, Skansen Kurpiowski w Nowogrodzie i Puszcza Kurpiowska;
- otrzymanie przez miasto certyfikatu Gmina Fair Play (2006) – Certyfikowana Lokalizacja Inwestycji, za zaangażowanie w tworzenie jak najlepszych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej oraz aktywność w przyciąganiu nowych inwestorów;
- stosowanie przez władze miasta instrumentów zarządzania strategicznego, takich jak: strategia rozwoju, wieloletnie plany inwestycyjne i finansowe, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowe plany zagospodarowania

- przestrzennego, program rewitalizacji, strategia promocji gospodarczej, zintegrowany program gospodarki transportowej;
- korzystna rzeźba terenu na zdecydowanej większości obszaru miasta (część południowa i zachodnia) dla różnych form zainwestowania miejskiego;
  - występowanie powierzchniowych wód płynących (Narew, Łomżyczka, Struga Lepacka) wraz z przyległymi do nich dolinami, które wpływają korzystnie na mikroklimat miasta oraz higienę atmosfery, jak również (dotyczy doliny Narwi) pozwalają na wykorzystanie ich do celów rekreacyjno – turystycznych;
  - wielowiekowa historia miasta – najstarsze miasto w województwie podlaskim, w mieście znajdują się liczne zabytki architektury użyteczności publicznej i sakralnej, duża liczba obiektów zabytkowych i kulturowych objętych ochroną konserwatorską, decydujących o wizerunku miasta;
  - funkcja miasta jako ośrodka diecezjalnego z siedzibą diecezji, wyższego seminarium i zakonów;
  - walory krajobrazowe nad rzeką Narew, z licznymi pięknymi widokami na panoramę miasta;
  - historyczny układ przestrzenny miasta jako zabytek urbanistyki (pozostający nadal centrum miasta o wyraźnych granicach i cechach zabudowy miejskiej stanowiący kościec zabudowy śródmiejskiej i infrastruktury przestrzeni publicznych);
  - funkcjonowanie szkolnictwa wyższego w Łomży;
  - występowanie na terenie miasta placówek z zakresu kultury i sztuki o znaczeniu ponadregionalnym;
  - przebieg przez miasto międzynarodowej trasy rowerowej Euro Velo R11;
  - rozwijająca się nowoczesna i wielofunkcyjna baza sportowa miasta;
  - dobre warunki w zakresie lecznictwa specjalistycznego i zamkniętego;
  - bardzo dobrze rozwinięte tzw. otoczenie biznesu;
  - powstająca strefa ekonomiczna;
  - nowoczesne ujęcia wody wraz z systemem monitoringu sieci wodociągowej;
  - dobrze rozwinięty system zbiorowego zaopatrzenia w wodę;
  - nowoczesna miejska oczyszczalnia spełniająca wymogi Unii Europejskiej;
  - prawidłowo wykształcony układ komunikacyjny miasta;
  - dostępność do krajowego systemu elektroenergetycznego i gazowego.

9.2 Słabe strony

- utrata statusu miasta wojewódzkiego;
- zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego i nadmierny hałas spowodowany ruchem tranzytowym;
- degradacja zabudowy historycznej (np. ul. 3 Maja) i znaczenia historycznego strefy śródmiejskiej;
- osłabienie funkcji centrum (śródmieścia) w zakresie usług handlu na rzecz centrów handlowych (powolna likwidacja tzw. ulic handlowych – np. ul. Długa, ul. Farna);
- mały udział zieleni miejskiej urządzonej w ogólnej powierzchni miasta i jej nierównomierne rozmieszczenie w strukturze zabudowy;
- słaba jakość urządzenia ulic i placów miejskich (jako przestrzeni publicznych) - brak spójności wizerunkowej;
- niekorzystna sytuacja demograficzna miasta;
- starzenie się strefy śródmiejskiej pod względem demograficznym;
- niedostatecznie rozwinięta baza hotelowa i noclegowa;
- brak rozwiniętej strefy technologicznej i parku technologicznego na terenie miasta stanowiącego kompletną ofertę inwestycyjną (obecnie projekt w fazie realizacji);
- urbanizacja terenów rolnych bez pełnego przygotowania inwestycyjnego (np. w zakresie komunikacji, infrastruktury technicznej, bez opracowanych planów miejscowych), w tym obszarów o wysokich walorach ekologicznych i krajobrazowych (na skutek presji inwestorów);
- podział obszaru miasta pomiędzy drogami krajowymi 61, 63 i drogą wojewódzką 677 o bardzo dużym natężeniu ruchu samochodowego, konsekwencją którego jest duża emisja spalin i hałasu obniżająca znacznie warunki życia mieszkańców miasta;
- transport materiałów niebezpiecznych głównymi ulicami miasta, co powoduje wzrost zagrożenia życia i zdrowia mieszkańców i zdrowia mieszkańców miasta;
- niewystarczająca ilość miejsc parkingowych w centrum miasta i na poszczególnych osiedlach;
- ruch tranzytowy przez centrum miasta – brak obwodnicy;
- brak połączenia kolejowego – osobowego z resztą kraju;

- brak pełnego systemu powiązań ciągów rowerowych (nieciągłość ścieżek rowerowych, brak połączenia ze szlakami poza miastem);
- wymagające modernizacji sieci i urządzenia ponadregionalnych systemów elektroenergetycznych.

9.3 Szanse

- członkostwo Polski w Unii Europejskiej, co pozwala na wykorzystanie funduszy strukturalnych, Funduszu Spójności oraz specjalnych środków dla Polski Wschodniej;
- ekologiczne podejście w zarządzaniu procesami rozwoju kraju tj. powszechne i wzajemnie uwzględnienie uwarunkowań przyrodniczych w sterowaniu procesami rozwoju społeczno – gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzeni – praktyczna realizacja zasady zrównoważonego rozwoju;
- zawodowe kształcenie na poziomie uczelni wyższych – wykwalifikowana kadra;
- rozwój usług i produktów turystycznych na skalę regionalną i krajową;
- rozwój współpracy sektora publicznego z organizacjami pozarządowymi;
- stały wzrost zainteresowania turystycznego Polską;
- przygraniczne położenie województwa podlaskiego;
- rozwojowe przetwórstwo rolno – spożywcze;
- przebieg I Paneuropejskiego Korytarza Transportowego (VIA BALTICA, RAIL BALTICA);
- realizacja rządowego programu budowy i modernizacji dróg;
- wzrastający poziom wykształcenia mieszkańców.

9.4 Zagrożenia

- skomplikowane procedury ubiegania się przez gminy o środki pomocowe Unii Europejskiej;
- niskie tempo wzrostu gospodarczego;
- tendencje do ograniczenia roli samorządu terytorialnego do decydowania o swoich sprawach;
- wzrost zjawiska ubóstwa ekonomicznego w polskim społeczeństwie;

- zbyt małe środki z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie pomocy społecznej;
- zmniejszenie liczby miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych;
- niski poziom statusu ekonomicznego i niski poziom inwestycyjny województwa podlaskiego, mała konkurencyjność gospodarki województwa;
- wyłączenie województwa podlaskiego z przestrzeni europejskiej i krajowej ze względu niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę transportową (drogi kołowe, kolej, lotniska), skutkujące w efekcie peryferyzacją województwa podlaskiego.

Analiza powyższych punktów, w zakresie analizy SWOT miasta pozwala stwierdzić, że miasto boryka się z problemami zbliżonymi do innych jednostek o podobnej funkcji administracyjnej, zbliżonej liczbie mieszkańców. Najbardziej niekorzystnym czynnikiem wpływającym na osłabienie wewnętrzne miasta (ale również stanowiąca istotne zagrożenie) jest znacząca migracja ludności, szczególnie młodych, dla których oferta gospodarcza i naukowa miasta nie jest optymalna. Brak dużych zakładów pracy, szczególnie w zakresie usług i nowych technologii jest jednym z czynników, które hamują rozwój gospodarczy, a co za tym idzie również rozwój przestrzenny i poprawę jakości i komfortu życia mieszkańców. Drugim ważnym elementem jest brak szybkich i sprawnych powiązań komunikacyjnych z innymi częściami kraju. Poza tym, Łomża posiada dogodne warunki do rozwoju – jest miastem atrakcyjnym pod względem kulturowym i historycznym, jak również zapewnia obsługę mieszkańców i regionu na poziomie kształtującego się ośrodka ponadregionalnego. Walory przyrodnicze i krajobrazowe są również nieodłącznym elementem komfortu życia i funkcjonowania.

10. Uwarunkowania wynikające ze stanu zagospodarowania i ładu przestrzennego oraz wymogów jego ochrony

Miasto posiada generalnie przejrzystą i czytelną strukturę zabudowy. W związku z rozwojem przestrzennym miasta w okresie powojennym wykształciły się charakterystyczne jednostki funkcjonalne. Układ terenów zainwestowanych tworzy pasma rozłożone promieniście wokół historycznego centrum. W układzie przestrzennym Łomży czytelne są strefy o dominujących funkcjach:

- tereny północnej części miasta o dominującej funkcji ekologicznej, w której zlokalizowane są obszary Natura 2000, Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny Dolnej Narwi, wzdłuż rzeki Narew (od mostu na Piątnicę w południowym kierunku biegu Narwi) przebiega granica Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi;
- śródmiejska część miasta, w której zlokalizowana tzw. zabudowa wielofunkcyjna, czyli głównie funkcja mieszkaniowo – usługowa, administracyjna oraz tereny zieleni urządzonej. W strefie występują prawne formy ochrony zabytków;
- w zachodniej i południowo – zachodniej części miasta dominuje zabudowa jednorodzinna z niewielkim udziałem usług (poza powstającym wielkopowierzchniowym obiektem handlowym w rejonie ul. Ciepłej i Wojska Polskiego);
- w południowej części miasta dominuje zabudowa wielorodzinna uzupełniona usługami podstawowej obsługi mieszkańców oraz obiektami użyteczności publicznej o znaczeniu regionalnym (np. szpital) i wielkopowierzchniowymi obiektami handlowymi (wzdłuż ul. Zawadzkiej);
- tereny przemysłowo – produkcyjno – składowe zlokalizowane są w południowo – zachodniej części miasta;
- tereny położone na zachodnich i południowych obrzeżach miasta są wykorzystywane rolniczo lub pozostają niezainwestowane.

Elementami, które delimitują wskazane wyżej struktury przestrzenne są między innymi: układ drogowy, tereny (pasma) zieleni nieurządzonej i urządzonej (w tym areal użytków rolnych ogrody działkowe), ukształtowanie terenu (w tym doliny cieków), a także linie elektroenergetyczne wysokich napięć.

Zasady kształtowania ład przestrzennego określają przede wszystkim miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego tworzone dla poszczególnych jednostek miasta. Obecnie, ok. 40% powierzchni terenów zurbanizowanych miasta posiada obowiązujące plany miejscowe.

W granicach administracyjnych miasta na dzień 30.06.2015r. obowiązuje 26 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, obejmujące przede wszystkim centralną część miasta, w tym w szczególności tereny położone w ciągu ul. Sikorskiego.

W trakcie opracowania są 4 plany miejscowe, w tym dla Śródmieścia i osiedli mieszkaniowych południowej części miasta.

Wykaz obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego:

1. zmiana planu - tereny położone w narożniku Al. Legionów i Przykoszarowej, uchwała Nr 210/XXXVIII/96 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 19.12.1996 r.,
2. zmiana planu - ul. Poznańska, uchwała Nr 241/XLIV/97 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 28.05.1997 r.,
3. zmiana planu - ul. Nowogrodzka (stacja paliw), uchwała Nr 242/XLIV/97 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 28.05.1997 r.,
4. zmiana planu - Rybaki, uchwała Nr 120/XIX/99 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 24.11.1999 r.,
5. zmiana planu - Żabia, uchwała Nr 152/XXV/00 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 23.03.2000 r.,
6. mpzp terenów cmentarza, uchwała Nr 272/LII/01 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 20.06.2001 r.,
7. mpzp terenów w narożniku ul. Ks. Anny i Szosy Zambrowskiej - obszar P5a, uchwała Nr 412/LXXV/02 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 9.10.2002 r.,
8. mpzp terenów położonych pomiędzy ulicami: Zawadzka, Sikorskiego, Szosą Zambrowską i terenami zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej - obszar P5, uchwała Nr 53/XVI/03 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 18.06.2003 r.,
9. mpzp terenów położonych przy ul. Poznańskiej (obejmujących działki nr 30710, 30711, 30712, 30713) stanowiących część obszaru P14, uchwała Nr 75/XVIII/03 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 03.07.2003 r.,
10. mpzp terenów położonych pomiędzy ulicami: Al. Legionów, Sikorskiego, Wyszyńskiego i Mickiewicza - obszar P2, uchwała Nr 167/XXVIII/04 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 17.03.2004 r.,
11. mpzp terenów położonych w rejonie ulic Polnej i Łukasiewicza - obszar P8, uchwała Nr 215/XXXIII/04 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 23.06.2004 r.,
12. mpzp terenów położonych w rejonie Szosy do Mężenina w sąsiedztwie ogrodów działkowych, uchwała Nr 264/XXXIX/04 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 10.11.2004r.,

13. mpzp miasta Łomża (obszar położony pomiędzy ulicami: Stacha Konwy, Nowogrodzka, Wiejską i Nadnarwiańską), uchwała Nr 388/LX/06 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 18.01.2006 r.,
14. mpzp terenów byłej rezerwy pod kolej - obszar P9A - od ul. Sikorskiego do ul. Wojska Polskiego, uchwała Nr 399/LXIII/06 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 29.03.2006 r.,
15. mpzp terenów rezerwy pod kolej - obszar P9B - od ul. Wojska Polskiego do ul. Nowogrodzkiej, uchwała Nr 419/LXIV/06 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 26.04.2006r.,
16. mpzp miasta Łomża terenów byłej rezerwy pod kolej - od ul. Nowogrodzkiej do Lasku Jednaczewskiego) - obszar P9C, uchwała Nr 175/XXVII/08 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 23.04.2008 r.,
17. mpzp miasta Łomża (rejon ulic: Wojska Polskiego, Poznańskiej i projektowanej ulicy stanowiącej przedłużenie ulicy Meblowej), uchwała Nr 332/XLVI/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 24.06.2009 r.,
18. mpzp miasta Łomża (rejon ulic: Kard. S. Wyszyńskiego, Gen. W. Sikorskiego i Zawadzkiej), uchwała Nr 333/XLVI/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 24.06.2009 r.,
19. mpzp miasta Łomża - tereny przy ul. Zdrojowej, uchwała Nr 346/XLVIII/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 26.08.2009 r.,
20. mpzp miasta Łomża terenów os. "Wschód" położonych w rejonie ul. Wąskiej - obszar P11, uchwała Nr 353/XLIX/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 30.09.2009 r.,
21. mpzp miasta Łomża - tereny położone w sąsiedztwie ulic: Poznańska i Kraska - obszar P16, uchwała Nr 361/L/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 28.10.2009 r.,
22. mpzp miasta Łomża terenów Osiedla Łomżycza położonych pomiędzy ulicami: Spokojną, Wojska Polskiego i rzeczką Łomżyczką - obszar P7, uchwała Nr 23/VI/11 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 16.02.2011 r.,
23. mpzp miasta Łomża terenów położonych przy ul. Nowogrodzkiej - rejon byłej Targowicy Miejskiej, uchwała Nr 45/IX/11 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 27.04.2011r.,
24. mpzp miasta Łomża – rejonu „Zawady Przedmieście – ulica Przykoszarowa”, uchwała Nr 146/XIX/11 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 28.12.2011r.,
25. mpzp miasta Łomża terenów położonych przy ul. Nowogrodzkiej – obszar P10, uchwała Nr 164/XXI/12 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 29.02.2012r.,

26. zmiana mpzp miasta Łomża terenów położonych w rejonie ulic: Wojska Polskiego, Polnej i Łukasińskiego – obszar P8, uchwała Nr 251/XXX/12 Rady Miejskiej w Łomży z dnia 28.11.2012 r.

Dwa miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego przewidują lokalizację wielkopowierzchniowych obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży pow. 2000m² i są to plany oznaczone wyżej numerami: 17 (rejon ul. Meblowej – obiekt w trakcie realizacji) i 18 (rejon ul. Zawadzkiej – obiekt istniejący).

Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego będących w opracowaniu lub dla których podjęto uchwały o przystąpieniu do sporządzenia:

1. mpzp miasta Łomża - teren Śródmieścia - obszar P1, uchwała Nr 45/IX/07 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 25.04.2007 r.,
2. mpzp miasta Łomża dla terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej położonych w obrębie ulic: Szosa Zambrowska, Al. Legionów i Przykoszarowa, uchwała Nr 292/XLIII/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 29.04.2009 r.,
3. mpzp południowo - wschodniej części miasta Łomża, uchwała Nr 405/LV/09 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 28.12.2009 r.,
4. zmiana mpzp części miasta Łomża rejon ulic: Wojska Polskiego, Poznańskiej i projektowanej ulicy stanowiącej przedłużenie ul. Meblowej, uchwała Nr 220/XXVII/12 Rady Miejskiej w Łomży z dn. 29.08.2012 r.

Zakres przestrzenny obowiązujących i będących w opracowaniu planów miejscowych określa rysunek K3.

Obowiązujące plany lub opracowania będące w trakcie opracowania obejmują niektóre obszary o istotnym znaczeniu strategicznym dla miasta – np. Stare Miasto wraz z przyległym terenami (śródmieściem). Obowiązujący stan planistyczny miasta nie odpowiada jednak w pełni zachodzącym obecnie zmianom struktury przestrzennej miasta: np. obszaru położonego na Narwią – istotnego ze względu na rozwój turystyki, rekreacji, ponadlokalnych inwestycji celu publicznego (np. centrum komunikacyjne) oraz obszaru kształtującej się strefy ekonomicznej wraz z zapleczem naukowym w rejonie ul.

Akademickiej i Pileckiego. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla tych fragmentów miasta powinny być priorytetowymi w najbliższym czasie.

Część opracowanych dokumentów jest aktualizacją obowiązujących już wcześniej planów – dla terenów dzielnicy przemysłowej, rozwoju zabudowy na Zawadach – Przedmieściu, czy wzdłuż ul. Nowogrodzkiej. Powstające instrumenty polityki przestrzennej miasta miały na celu dwa główne zadania: porządkujące (na terenach zainwestowanych) – uzupełnianie zabudowy, zmiana funkcji poszczególnych terenów, dostosowanie planów do zmieniających się uwarunkowań i potrzeb inwestycyjnych i programujące (na terenach dotąd niezainwestowanych lub na których rozwój odbywał się na podstawie decyzji o warunkach zabudowy). Do tych pierwszych, należą m.in.: mpzp osiedla Łomżyca, mpzp terenów przy ul. Nowogrodzkiej. W drugiej grupie znajdują się m.in.: mpzp osiedla „Wschód” w rejonie ul. Wąskiej, mpzp rejonu Zawady – Przedmieście. W okresie perspektywicznym dla studium proponuje się dążenie do opracowania w pierwszej kolejności planów miejscowych dla terenów, które będą urbanizowane (plany aktywizująco – inwestycyjne), a w dalszej kolejności lub w razie potrzeby porządkowania i ochrony istniejącej struktury dla terenów już zainwestowanych o ukształtowanej strukturze użytkowania.

Ważnym i prawidłowym z punktu widzenia struktury przestrzennej miasta jest przystąpienie do opracowania planu miejscowego (o charakterze ochronnym) na tereny położone na wschodnich krańcach miasta, które znajdują się pod presją inwestycyjną, a nie posiadają korzystnych uwarunkowań do rozwoju. Próba zablokowania inwestycji do czasu sprecyzowania kierunków zagospodarowania w powiązaniu z innymi obszarami miasta jest świadomym i korzystnym dla miasta działaniem.

Analiza zagospodarowania przestrzennego miasta Łomży (2012) wykazała nasilające się tendencje w zakresie rozwoju zabudowy na terenach nie posiadających planów miejscowych, nie przygotowanych pod względem wyposażenia w infrastrukturę techniczną i pozbawione obsługi komunikacyjnej. Dodatkowo, tereny te mają niekorzystny do lokalizacji zabudowy podział geodezyjny, który wyklucza zachowanie zasad ładu przestrzennego. Proces ten jest jednak często trudny do zahamowania, ponieważ nie istnieją przesłanki do wydawania odmownych decyzji o warunkach zabudowy.

Jednocześnie analiza wykazała, że w przeważającej większości obowiązujące plany miejscowe są aktualne i nie wymagają znaczących zmian w odniesieniu do składanych wniosków przez inwestorów.

Mając na uwadze powyższe, wskazuje się delimitację terenów o największych problemach urbanizacyjnych, które będą wymagały opracowania planów miejscowych w pierwszej kolejności. Pozwoli to ograniczyć niekontrolowane procesy eksurbanizacji („tzw. urban sprawl) - rozlewania się zabudowy na tereny do tego nie przygotowane lub nie predestynowane ze względu na inne uwarunkowania. Dodatkowo należy wskazać tereny opracowania planów miejscowych dla obszarów o wysokim priorytecie dla kształtowania nowych funkcji miejskich, służących lokalnym i ponadlokalnym celom publicznym, a także dla obszarów przewidzianych pod aktywizację gospodarczą, obejmujących funkcje przemysłowe, produkcyjne i usługowe.

11. Uwarunkowania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Uwarunkowania dotyczące zagospodarowania terenów wynikających z realizacji ponadlokalnych celów publicznych na poziomie województwa i kraju określają między innymi Koncepcja Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju oraz Plan Zagospodarowania Województwa Podlaskiego. Wśród uwarunkowań zawartych w w/w dokumentach, odnoszących się bezpośrednio do miasta, wyróżniono:

- Łomża jako regionalny ośrodek zrównoważonego rozwoju (w hierarchii sieci osadniczej województwa podlaskiego);
- położenie miasta w ciągu kluczowych dla krajowego układu komunikacyjnego ciągów drogowych w skali kraju (przez Łomżę przebiega trasa międzynarodowa Warszawa – Augustów i dalej na Litwę);
- położenie na szlaku turystycznym z centralnej Polski na Pojezierze Mazurskie i Suwalskie;
- dostępność do towarowej sieci kolejowej;
- bardzo dobry dostęp do krajowej sieci elektroenergetycznej;
- dostęp do sieci gazowej wysokiego ciśnienia.

Ponadto w ww. dokumentach wskazano najważniejsze zadania wynikające z ponadlokalnych celów publicznych:

- przebudowa drogi krajowej nr 61 (Jabłonna k. Warszawy – Legionowo – Ostrołęka – granica województwa – Łomża – Grajewo – Augustów) z dostosowaniem do parametrów klasy GP. Docelowo podniesienie funkcji drogi na odcinku Łomża – Augustów do parametrów drogi ekspresowej S;
- budowa obwodnicy miasta;
- przebudowa i modernizacja układu komunikacyjnego w Łomży:
  - ul. Wojska Polskiego, Plac Kościuszki, Zjazd w ciągu drogi krajowej Nr 61;
  - ul. Poznańskiej jako docelowego obejścia miasta w ciągu drogi Nr 61;
  - Szosa Zambrowska w ciągu drogi krajowej nr 63;
  - ul. Nowogrodzkiej i Sikorskiego w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 645;
  - Aleja Legionów w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 677;
  - Szosy do Mężenina w ciągu drogi wojewódzkiej Nr 679;
- budowa napowietrznych linii WN 110 kV RPZ Piątница - GPZ 1 Łomża;
- budowa napowietrznych linii WN 110 kV GPZ Łomża 1 - RPZ Śniadowo;
- modernizacja istniejących napowietrznych linii WN 110 kV GPZ Ostrołęka (przez Nowogród) -RPZ Łomża 2 - GPZ Łomża 1;
- budowa gazociągów wysokiego ciśnienia DN500 Zambrów - Łomża - Stawiski - Szczuczyn - Prostki - Raczki;
- budowa gazociągów wysokiego ciśnienia wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi pierwszego stopnia:
  - Łomża 1 - Łomża 2 DN150;
  - Łomża - Śniadowo DN150, DN100;
  - Łomża - Nowogród DN150, DN100 z odgałęzieniem w kierunku Miastkowa DN100.

12. Uwarunkowania wynikające z zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia, w tym wymagań dotyczących ochrony przeciwpowodziowej i występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych

Klimat akustyczny

Czynnikami, mającymi największy wpływ na klimat akustyczny miasta są komunikacja drogowa (zwłaszcza udział transportu ciężkiego) oraz hałas przemysłowy. Najbardziej narażone na jego emisję są obszary położone w bezpośrednim sąsiedztwie dróg krajowych, wojewódzkich czy zakładów przemysłowych.

Na podstawie badań prowadzonych przez WIOŚ, w 2006r. i 2010r. hałas drogowy na badanych ulicach miasta przekraczał dopuszczalne normy (60dB): Wojska Polskiego, Zjazd, Al. Legionów i odcinka ul. Sikorskiego (od Szosy Zambrowskiej do Zawadzkiej), gdzie poziom hałasu przekraczał w porze dziennej 70dB oraz ulice: Piłsudskiego (od Szosy Zambrowskiej do Al. Legionów i ul. Sikorskiego (od ul. Wojska Polskiego do ul. Nowogrodzkiej), na których hałas przekraczał w porze dziennej 65dB. Hałas również został przekroczony w porze nocnej (dopuszczalne 50dB) na al. Piłsudskiego, al. Legionów i ul. Zjazd, na której zanotowano najwyższy poziom – 70dB.

Na podstawie badań stwierdzono ponadto, że ul. Zjazd i ul. Wojska Polskiego (przy PTTK) zaliczone zostały do kategorii zagrożonych hałasem (na podstawie właściwych przepisów o ochronie środowiska).

Pozostałe elementy miejskiej infrastruktury nie były źródłem poważnych zagrożeń w zakresie hałasu.

Ochrona przeciwpowodziowa

Zagrożenie powodziowe na terenie miasta występuje głównie w miesiącach wiosennych i związane jest z szybkim topnieniem śniegu. Masy wody powstałe w wyniku szybkiego topnienia śniegu spływają do zlewni rzeki Narwi oraz Łomżyczki. Zagrożenia lokalnymi podtopieniami występują również w okresie nagłych i obfitych opadów deszczu, dotyczy to głównie sąsiedztwa rzeki Łomżyczki (obszary zalewu

powodziowego). Obszarem narażonym na niebezpieczeństwo powodzi jest teren w bezpośrednim sąsiedztwie koryt rzek oraz tereny stanowiące część zlewni ww. rzek. Przy korycie rzeki Narwi występują naturalne niezagospodarowane tereny systematycznie zalewane w okresie wiosny (nie opracowywano dla miasta danych określających powierzchnie zalewowe i powierzchnie polderów – ich wielkość, pojemność; typowe poldery na terenie miasta nie występują). Stanowią one obszary szczególnego zagrożenia powodziowego, dla których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi raz na 100 lat – Q1%. Obszary te, zgodnie z mapami zagrożenia powodziowego (2015r.) zostały wskazane na załącznikach graficznych do studium. Dla rzeki Łomżyczki wyznaczono natomiast obszar zagrożony – zalewu powodziowego, którego granice wyznaczone są na podstawie granicy zasięgu zalewu powodziowego z 1996r.

Promieniowanie elektromagnetyczne

W granicach miasta zlokalizowane są obiekty i urządzenia, które wytwarzają promieniowanie elektromagnetyczne. Do źródeł promieniowania zaliczyć należy linie elektroenergetyczne i stacje bazowe telefonii komórkowej. W celu ochrony przed promieniowaniem dla linii elektroenergetycznych wyznacza się strefy ochronne, które oznaczone zostały na rysunkach studium. W przypadku wież telefonii komórkowej ich oddziaływanie jest mniejsze, a lokalizacja tego typu obiektów ogranicza negatywny wpływ na zdrowie ludzi i jakość środowiska przyrodniczego. Na podstawie badań WIOŚ w Łomży, promieniowanie wspomnianych stacji nie przekracza dopuszczalnych norm

Zagrożenia pożarowe

Zagrożeniem pożarowym objęte są lasy i grunty leśne położone w mieście oraz zabudowa, w szczególności na terenach przemysłowych, zdegradowanych oraz zabudowa drewniana. Tylko część lasów jest monitorowana - dotyczy to lasów państwowych, które stanowią ok. 30% wszystkich lasów. Pozostałe lasy (prywatne), stanowią duże zagrożenie. Zabudowa jest objęta miejskim systemem monitoringu przeciwpożarowego.

Zagrożenie występowania osuwisk

Na terenie miasta, głównie w rejonie skarpy miejskiej, pomiędzy terenami zabudowy a doliną Narwi występuje ryzyko osuwania się mas ziemnych. Tereny te zostały oznaczone odpowiednio na rysunkach studium. Potencjalne występowanie osuwisk zlokalizowane jest w pasie od ul. Rybaki do wschodniej granicy miasta wzdłuż ul. Zdrojowej. Duże deniwelacje terenu w tym miejscu ograniczają zainwestowanie i nie powinny stanowić rezerw terenowych pod zabudowę.

Poważne awarie przemysłowe

Awarie zagrażające środowisku, mogą wystąpić w obiektach przemysłowych jak również w wyniku wypadków drogowych, rozszczelnień rurociągów oraz awarii stacji paliw.

Na terenie miasta, zgodnie z rejestrem potencjalnych sprawców poważnych awarii, zlokalizowany jest jeden zakład – rozlewnia gazu, w której składowane są gazy płynne i alkohol metylowy. Na podstawie właściwych przepisów zakład został zakwalifikowany jako ZDR (zakład o dużym ryzyku). Obiekt jest wyposażony w urządzenia zabezpieczające i włączony w system miejskiego monitoringu przeciwpożarowego.

Innym zakładem o potencjalnym zagrożeniu awarią jest browar, w którym składowany jest amoniak, dwutlenek węgla, wodorotlenek sodu i kwas solny. Zakład posiada możliwości neutralizacji awarii.

Na terenie miasta nie stwierdza się występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych.

13. Diagnoza stanu istniejącego – podsumowanie

Analiza uwarunkowań dotyczących rozwoju i zagospodarowania przestrzennego miasta Łomża przyniosła następujące wnioski, w najważniejszych niżej wskazanych aspektach:

Tabela 22. Diagnoza stanu istniejącego

L.p.	ANALIZA W ZAKRESIE UWARUNKOWAŃ	PRZEŁOŻENIE NA WSKAZANE KIERUNKI POLITYKI PRZESTRZENNEJ
1.	Zasoby przyrodnicze oraz ich ochrona	
1.1.	<p>W granicach miasta powołano trzy obszary Natura 2000:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Przełomowa Dolina Narwi” (PLC 200003 – obszar specjalnej ochrony siedlisk), - „Dolina Dolnej Narwi ”(PLB 140014 – obszar specjalnej ochrony ptaków). <p>Ponadto w mieście znajdują się jeszcze inne formy ochrony przyrody, dla których istnieją pewne ograniczenia i wskazania dotyczące ich zachowania w jak najmniejszej zmienionej formie</p>	<p>Istnienie wskazanych form ochrony przyrody, których zasady ochrony wskazują właściwe przepisy odrębne determinują rozwój niektórych obszarów, głównie północnej części miasta. W studium należy wskazać ograniczenie zabudowy na tych terenach przy jednoczesnym umożliwieniu ich rekreacyjnego wykorzystania.</p>
1.2.	<p>W granicach miasta, dla terenów potencjalnie wskazanych pod rozwój postuluje się urządzenie terenów zieleni stanowiących lokalne miejsca wypoczynku i sportu oraz dla celów zachowania równowagi ekologicznej</p>	<p>Studium, na obszarach wskazanych pod zabudowę i zainwestowanie powinno określać miejsca lokalizacji terenów zieleni urządzonej w taki sposób, aby były jednocześnie dostępne dla wielu mieszkańców, ale również obejmowały te fragmenty, które charakteryzują się wysokimi walorami przyrodniczymi, są nieatrakcyjne dla lokalizacji zabudowy oraz stanowią element systemu przyrodniczego miasta powiązanego ze sobą przestrzennie i funkcjonalnie.</p>
2.	Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów odrębnych	
2.1.	<p>Na terenie miasta istnieją dwa obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi – dla Narwi i Łomżyczki</p>	<p>Studium powinno wprowadzać zapisy dotyczące ochrony przeciwpowodziowej i wskazać obszary, które z tego względu nie powinny ulegać przekształceniom, co jest zgodne z przepisami odrębnymi. Dotyczy to głównie Narwi, której obszar zalewowy został wyznaczony przez</p>

		RZGW (zasięg wody 1% - stuletniej). Łomżyczka, w efekcie przebudowy jej koryta stanie już mniej niebezpiecznym ciekim, ale ze względów ochronnych, a także mając na uwadze kształtowanie systemu zieleni miejskiej wzdłuż tej rzeki studium powinno wskazać utworzenie ciągów rowerowych i pieszych powiązanych z innymi częściami miasta. W studium należy uwzględnić również ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla terenów, które znajdują się częściowo w granicach obszarów zagrożenia powodziowego.
2.2.	W granicach miasta wskazane zostały obszary narażone potencjalnie na niebezpieczeństwo osuwania się mas ziemnych.	Studium powinno ograniczać zabudowę na tych terenach, uwzględniając jednocześnie ustalenia obowiązujących planów miejscowych dla tych obszarów.
3.	Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków, dobra kultury współczesnej	
3.1	Wskazuje się wszystkie istniejące obiekty zabytkowe, zabytki archeologiczne oraz ustalone strefy ochrony konserwatorskiej.	W zagospodarowaniu obiektów i obszarów objętych ochroną na podstawie przepisów odrębnych dotyczących ochrony zabytków należy uwzględnić wytyczne konserwatorskie, w tym zaproponować w razie potrzeby wyznaczenie nowych stref ochrony konserwatorskiej lub korektę granic stref istniejących, jak również wskazać obiekty i obszary, które powinny zostać objęte ochroną prawną. Ochrona zabytków nie powinna przy tym oznaczać podejścia zachowawczego lecz może być elementem podejścia inwestycyjnego.
4.	Warunki i jakość życia mieszkańców	
4.1	Miasto Łomża charakteryzuje się w ostatnim dziesięcioleciu względnie stałą liczbą ludności. W zależności od poszczególnych lat waha się ona w przedziale 1.5%. Problemem miasta jest znaczące saldo migracji, które porównywalne jest z innymi miastami podobnej wielkości, ale w konsekwencji prowadzi do niekorzystnych zmian demograficznych.	Studium realizując przestrzenny aspekt wizji rozwoju społeczno – gospodarczego miasta powinno zapewnić wzrost komfortu i jakości życia mieszkańców poprzez wskazanie nie tylko nowych terenów inwestycyjnych ale również sposobów poprawy atrakcyjności, estetyki i funkcjonalności przestrzeni zainwestowanych z naciskiem na substancję zabytkową i monostruktury osiedli mieszkaniowych. Dodatkowo należy wskazać możliwości rozwoju funkcji usługowych o charakterze

		regionalnym, które będą determinowały rozwój miasta również w innych dziedzinach.
4.2	W celu zwiększenia jakości i komfortu życia mieszkańców miasta potrzebne jest zwiększenie średniej powierzchni mieszkania oraz ilości osób przypadających na 1 mieszkanie. Te wskaźniki są niższe niż średnie dla miast województwa podlaskiego. Ponadto widoczny jest wzrost liczby oddawanych do użytku mieszkań na terenie miasta przy jednoczesnym braku terenów rozwojowych wynikających z obowiązujących dokumentów planistycznych.	W studium należy zapewnić tereny rozwoju zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej, które uzupełnione zostaną terenami usług. Dzięki temu zwiększony zostanie zasób mieszkaniowy miasta i podwyższeniu ulegną wskaźniki dotyczące jakości życia.
4.3	Miasto charakteryzuje się niższym niż podobne miasta tej części Polski liczbą podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców oraz niższym odsetkiem pracujących na 1000 mieszkańców.	Działania pozaplanistyczne służą przede wszystkim zapobieganiu tym tendencjom. Studium powinno jednak przedstawić ofertę przestrzenną dla potencjalnych inwestorów. Wzmocnienie obsługi komunikacyjnej, dostęp do infrastruktury technicznej wpłynie niewątpliwie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej miasta. Dodatkowym atutem będzie wzmocnienie znaczenia ośrodków naukowych i badawczych, które będą kreowały myśl technologiczną oraz gwarantowały przepływ wiedzy między podmiotami gospodarki zapewniając miejsca pracy dla wykwalifikowanych pracowników.
4.4	Miasto w porównaniu do innych ośrodków miejskich województwa charakteryzuje się słabszym wyposażeniem w usługi społeczne, kultury i oświaty. Z danych statystycznych wynika, że liczba osób przypadających na 1 placówkę różnego rodzaju tego typu usług jest niższa.	Studium powinno wskazać przestrzenne możliwości rozwoju usług społecznych dla mieszkańców miasta. Istotnym jest wzmocnienie istniejących terenów zabudowy mieszkaniowej w usługi podstawowe oraz wykreowanie przestrzeni dla lokalizacji usług o znaczeniu regionalnym.
5.	Układ komunikacyjny i infrastruktura techniczna	
5.1	Zewnętrzne powiązania komunikacyjne opierają się o system dróg krajowych i wojewódzkich, z czego największe znaczenie mają drogi krajowe nr 61	Układ powiązań zewnętrznych Łomży będzie opierał się głównie o obwodnicę w ciągu drogi krajowej nr 61. Studium powinno wskazać warianty przebiegu obwodnicy miasta wraz z systemem jej

	i nr 63. Plan zagospodarowania województwa przewiduje przeprowadzenie obwodnicy miasta w ciągu drogi krajowej nr 61 po wschodniej stronie Łomży.	powiązań z istniejącym układem komunikacyjnym miasta.
5.2	Sieć drogowa miasta wymaga dopelnienia, rozbudowy niektórych połączeń w celu uzupełnienia wykształconego w części promienisto – obwodowego układu drogowego z oznaczonymi „ramami komunikacyjnymi”.	Należy wskazać konieczność realizacji nowych odcinków dróg na terenie miasta, które będą obsługiwały nowe tereny inwestycyjne, a jednocześnie uzupełnią już istniejący, niepełny układ „ram komunikacyjnych”, głównie w zachodniej i południowej części miasta.
5.3	Łomża jest obecnie odcięta od powiązań komunikacyjnych w ruchu kolejowym.	Zasadnym będzie wskazanie w studium możliwości reaktywacji połączeń kolejowych i stworzenie węzła przesiadkowego w tym rejonie. W przypadku braku możliwości takiego zagospodarowania tego fragmenty miasta należy zaproponować rozwiązania alternatywne.
5.4	Obsługa miasta odbywa się z jednego komunalnego ujęcia wody oraz kilkunastu użytkowanych przez prywatne podmioty. Miasto zwodociągowanie jest w 99%.	Przy założeniu braku konieczności budowy nowego ujęcia wody dla miasta, polityka w zakresie zaopatrzenia w wodę powinna skupiać się na rozbudowie sieci magistralnych i przyłączy dla nowych mieszkańców oraz na stałej poprawie jakości dostarczanej wody.
5.5	Miasto posiada nowoczesną oczyszczalnię ścieków, która ma rezerwy wydajności. Stopień skanalizowania miasta wynosi 95%. Zadania oraz wskaźniki rzeczowe i czasowe realizacji gospodarki ściekowej na terenie miasta uwzględniają rozporządzenie Wojewody Podlaskiego dotyczące aglomeracji ściekowej Łomża.	Gospodarka ściekowa terenie miasta będzie funkcjonowała w oparciu o dotychczasowy system, który nie jest w pełni wykorzystany i posiada rezerwy przepustowe. Studium powinno wskazać ponadto zmianę granic aglomeracji ściekowej, ze względu na ujęcie w planach rozwoju terenów, które dotąd były wyłączone z jej granic. Docelowo miasto powinno zostać skanalizowane w 100%, co będzie miało wpływ na poprawę stanu środowiska przyrodniczego oraz zwiększy komfort zamieszkania.
5.6	W zakresie gospodarki odpadami miasto posiada pełną obsługę. Odpady komunalne trafiają na składowisko odpadów w gm. Miastkowo.	W studium, w ustaleniach dotyczących odpadów należy uwzględnić plany gospodarki odpadami dla miasta Łomży. Docelowym składowiskiem odpadów będzie obecnie użytkowane w gm. Miastkowo, które będzie również

		stanowiło jedno z 9 rejonów funkcjonalnych gospodarki odpadami w województwie.
5.7	Zapotrzebowanie miasta w energię elektryczną z istniejących źródeł jest wystarczające, mimo stałego wzrostu zużycia prądu przez mieszkańców i podmioty gospodarcze.	Aby zapewnić prawidłowe działanie systemu zaopatrzenia miasta w energię elektryczną należy wskazać konieczność wykonania inwestycji z zakresu rozbudowy sieci elektroenergetycznej, w tym sieci rozdzielczej oraz w okresie perspektywicznym realizowania polityki zabezpieczenia miasta przed ewentualnymi przerwami w dostawach prądu.
5.8	Łomża zaopatrywana jest w gaz ziemny ze stacji redukcyjnej I ^o położonej w sąsiedztwie południowo – wschodniej granicy miasta. Stopień gazyfikacji miasta był niski i wynosił w 2009r. 17%.	Studium powinno przewidywać dalszy wzrost zaopatrzenia mieszkańców Łomży w gaz ziemny. Niezbędne będą inwestycje w tym zakresie polegające nie tylko na budowie nowych sieci rozdzielczych, ale również nowych stacji redukcyjnych i gazociągów przesyłowych.
6.	Pozostałe elementy kształtowania przestrzeni	
6.1	Określenie celów strategicznych wynikających z dokumentów planistycznych i strategicznych na poziomie gminy, powiatu, województwa i kraju.	Wskazanie w studium zadań z zakresu inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym, mających przełożenie na rozwój przestrzenny miasta.
6.2	Na terenie miasta występują obszary wymagające rehabilitacji. Należą do nich nie tylko obiekty poprzemysłowe, ale głównie tereny zabudowy mieszkaniowej w centrum miasta oraz osiedla mieszkaniowe, które ze względu na niską opłacalność ekonomiczną ewentualnych przekształceń wymagają interwencji samorządu lokalnego.	Ujęcie w studium założeń wynikających z Uproszczonego Programu Rewitalizacji Łomży. Uwzględnienie i wskazanie terenów wymagających przekształceń i rehabilitacji. Z naciskiem na osiedla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wymagające tzw. humanizacji i wzrostu aktywności lokalnej społeczności.
6.3	Miasto Łomża pokryta jest obowiązującymi planami miejscowymi w 15%. Większość z nich obejmuje tereny zabudowane lub przeznaczone pod zabudowę.	Studium wskazuje tereny, dla których proponuje się sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Dotyczy to głównie nowych, perspektywicznych obszarów zabudowy, jak również już zainwestowanych, w celu poprawy ładu przestrzennego, zwiększenia atrakcyjności terenu, konieczności przeprowadzenia zmian funkcjonalno – przestrzennych lub ograniczenia niekorzystnych działań

	przestrzennych.
--	-----------------

W celu prawidłowego określenia kierunków rozwoju miasta, wobec wniosków wynikających z przeprowadzonej analizy uwarunkowań zostały przyjęte dwa podstawowe warianty schematu zmian w strukturze przestrzennej miasta – inwestycyjny i zachowawczy. Poniższa tabela obrazuje analizę SWOT dla obu tych wariantów.

Tabela 23. Analiza SWOT dla wariantu zachowawczego rozwoju przestrzennego miasta

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – rezerwy terenów zurbanizowanych niezabudowanych w sąsiedztwie centrum miasta – potencjalne tereny inwestycyjne; – możliwość „dogęszczania” zabudowy (nierozpraszanie terenów inwestycyjnych); – relatywnie niższe koszty realizacji infrastruktury technicznej ze względu na koncentrację zabudowy; – pokrycie znacznej części miasta obowiązującymi planami miejscowymi, w tym w szczególności dla terenów zabudowanych, co umożliwia szybszą realizację inwestycji oraz ogranicza dowolne (często ingerujące w ład przestrzenny) zagospodarowanie wolnych działek budowlanych w istniejącej strukturze zabudowy; – uwolnienie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych w rejonie śródmieścia; – zachowanie istniejącego promienistego układu przestrzennego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> – czasochłonny okres uwalniania terenów ze względu na niekorzystną strukturę władania i użytkowania – potrzeba przeprowadzenia scalania i podziału gruntów; – przebieg projektowanej obwodnicy miasta w oddaleniu od granic Łomży (poza granicami administracyjnymi); – brak realizacji programów rewitalizacji miasta; – niedostateczna obsługa terenów zurbanizowanych pod względem komunikacyjnym i infrastrukturalnym; – niespełniająca oczekiwań oferta inwestycyjna w rejonie śródmieścia; – ograniczenia konserwatorskie w centrum miasta utrudniające proces inwestycyjny; – trudne i kosztowne procedury planistyczne związane z wprowadzeniem ograniczenia zabudowy na terenach niewskazanych do zabudowy (aspekt społeczny i ekonomiczny - odszkodowania); – ograniczone rezerwy pod rozwój zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – ograniczenie kosztów związanych z uzbrojeniem terenów na obrzeżach miasta; – zwiększenie wydatków miasta na usługi społeczne poprawiające komfort życia mieszkańców; – zwolnienie pod nowe inwestycje terenów o funkcjach nieadekwatnych do pełnienia roli śródmieścia; – konieczność przeprowadzenia restrukturyzacji miasta, rewitalizacji społeczno – gospodarczej co w efekcie 	<ul style="list-style-type: none"> – mniejsza kontrola procesu inwestycyjnego (w aspekcie przestrzennym i infrastrukturalnym); – wykształcenie się klasy średniej, dla której oferta inwestycyjna w mieście jest niewystarczająca; – obniżenie atrakcyjności inwestycyjnej miasta przez nadmierne regramentowanie przestrzenne terenów inwestycyjnych; – wzrost cen nieruchomości poprzez ograniczenie podaży gruntów

<p>przyniesie wzrost poziomu życia mieszkańców;</p> <ul style="list-style-type: none"> – przestrzenna poprawa obszaru śródmieścia; – poprawa warunków życia mieszkańców i ograniczenie odpływu ludności. 	<p>inwestycyjnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyprowadzenie strefy rozwojowej w okolice planowanej obwodnicy miasta – poza granice miasta; – spadek dochodów miasta – udział w podatku PIT i CIT; – brak kontroli nad ładem przestrzennym na terenach o wysokiej presji urbanizacyjnej - prowadzenie polityki przestrzennej z pominięciem planów miejscowych (na podstawie warunków zabudowy); – w przypadku wprowadzenia planów z zakazem zabudowy społeczne napięcia i ewentualne roszczenia odszkodowawcze; – relatywnie wysokie koszty modernizacji infrastruktury i układów komunikacyjnych w śródmieściu (jako obszaru z ograniczeniami technicznymi, własnościowymi, prawnymi); – ucieczka mieszkańców na tereny podmiejskie – jako obecny trend społeczny; – konieczność utrzymania usług publicznych (oświata, kultura, sport) dla mieszkańców, gmin sąsiednich pracujących w Łomży; – powstawanie zabudowy o niskiej jakości estetycznej, na terenach o niedostatecznej obsłudze w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną, jako efekt braku prowadzenia właściwej polityki przestrzennej na terenach nie wskazanych w studium pod zabudowę, bez określonych wskaźników kształtowania zabudowy i bez uwzględnienia kontekstu istniejącej struktury przestrzennej i uwarunkowań; – wysokie koszty (finansowe, organizacyjne, społeczne) przeprowadzenia restrukturyzacji miasta; – utrata możliwości kreowania przestrzeni publicznych na terenach o dużej presji urbanistycznej, dla których nie obowiązują plany miejscowe (tereny nie przewidziane do zagospodarowania w studium, na których trwa urbanizacja za pomocą innych instrumentów planistycznych, np. decyzje o warunkach zabudowy).
--	--

Tabela 24. Analiza SWOT dla wariantu inwestycyjnego rozwoju przestrzennego miasta

Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – wysoki poziom liczby zawieranych małżeństw, czego efektem może być zwiększony popyt na mieszkania i tereny budowlane dla nowych rodzin; – zatrzymanie odpływu ludności i inwestorów poprzez stworzenie oferty inwestycyjnej; – korzystne warunki fizjograficzne dla rozwoju przestrzennego; – względnie nieskomplikowana struktura władania i użytkowania gruntów – uporządkowanie procesów przestrzennych funkcjonujących w oparciu o decyzje o warunkach zabudowy; – ukształtowana baza usług społecznych i publicznych, w tym szkolnictwa wyższego, bazy sportowej i rekreacyjnej; – atrakcyjność przyrodnicza i krajobrazowa miasta i najbliższej okolicy zwiększająca atrakcyjność zamieszkania. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozdrobnienie własnościowe i powierzchniowe działek w mieście – brak bodźców do przekształcenia struktury własnościowej i użytkowej; – wysokie saldo migracji wewnętrznych; – brak udziału dużych prywatnych pracodawców w strukturze zatrudnienia; – niekorzystna struktura budżetu miasta (niskie wydatki inwestycyjne w porównaniu z innymi miastami tej części kraju); – niski poziom liczby podmiotów gospodarczych na tle innych miast.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – stworzenie oferty inwestycyjnej dla klasy średniej, które ma nowe potrzeby i aspiracje w zakresie standardu zamieszkania; – kontrola nad rozwojem układów komunikacyjnych i sieci uzbrojenia terenu; – uniknięcie zabudowy terenów cennych i wskazanych do ochrony, w tym o niekorzystnych warunkach fizjograficznych; – stworzenie różnorodnej oferty inwestycyjnej (alternatywy) dla mieszkańców i inwestorów – zatrzymanie odpływu mieszkańców i inwestorów; – dostosowanie oferty inwestycyjnej do zróżnicowanych upodobań i potrzeb społeczno-gospodarczych; – wzrost podatków od nieruchomości PIT i CIT; – rozwój strefy ekonomicznej, parku technologicznego przy współpracy z uczelniami wyższymi; – nowe miejsca pracy; – spadek cen nieruchomości wynikający z rozszerzenia inwestycyjnej miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> – przebieg projektowanej obwodnicy miasta w oddaleniu od granic Łomży – osłabienie znaczenia terenów inwestycyjnych Łomży; – konieczność przeprowadzenia scaleń i podziałów na terenach przeznaczonych pod zainwestowanie co wiąże się z dużymi kosztami ekonomicznymi i społecznymi; – wysokie koszty wyposażenia terenów w infrastrukturę techniczną i komunikacyjną; – zwiększone wydatki miasta na procedury planistyczne związane z określeniem funkcji nowych terenów; – pomimo poniesienia nakładów na przygotowanie terenów inwestycyjnych dalszy odpływ mieszkańców – nieuzasadnione wydatkowanie budżetu; – osłabienie znaczenia śródmieścia w tym ograniczenie procesów reurbanizacji śródmieścia; – dalszy odpływ ludności i inwestorów pomimo zróżnicowanej oferty inwestycyjnej.

Identyfikacja i różnice pomiędzy przedstawionymi wyżej wariantami polegają generalnie na dwóch różnych podejściach do rozwoju przestrzennego miasta. Wariant zachowawczy charakteryzuje się intensyfikacją istniejącej struktury miasta oraz zachowania jego obecnego kształtu bez ingerowania w nowe tereny położone na obrzeżach. Wariant inwestycyjny natomiast wskazuje na zainwestowanie nowych obszarów, przy czym również nie przekreśla potrzeby intensyfikacji zabudowy w istniejącej tkance miejskiej.

Wybór konkretnego, jednego z wyżej wymienionych wariantów faktycznie nie jest możliwy. Zakłada się, że przyjęte kierunki zagospodarowania przestrzennego będą kompilacją najbardziej pożądaných elementów struktury przestrzennej miasta wykazanych w powyższych tabelach.

Odniesienie uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego miasta na kierunki zagospodarowania przestrzennego, znalazło odzwierciedlenie w części B zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łomża, stanowiącej załącznik nr 2 wraz z rysunkiem (załącznik nr 2a, rysunki K1 – K4).

Spis tabel:

Tabela 1. Wykaz pomników przyrody na terenie miasta Łomża.....	14
Tabela 2. Struktura własnościowa gruntów miasta Łomża.....	19
Tabela 3. Wykaz zabytków (stanowisk) archeologicznych na terenie miasta Łomża.....	33
Tabela 4. Stan, ruch naturalny i migracje ludności w latach 2000-2010.....	35
Tabela 5. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w 2000 i 2012r.....	41
Tabela 6. Struktura płci w 2012r.....	44
Tabela 7. Poziom wykształcenia ludności w 2002r.....	46
Tabela 8. Pracujący wg rodzaju działalności w 2005 i 2009r.....	48
Tabela 9. Zasoby mieszkaniowe w 2000 i 2009r.....	53
Tabela 10. Mieszkania oddane do użytku w 2008r.....	54
Tabela 11. Wychowanie przedszkolne w 2000 i 2011r.....	56
Tabela 12. Szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w 2000 i 2011r.....	57
Tabela 13. Gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych w 2000 i 2011r.....	58
Tabela 14. Sytuacja demograficzna miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r. ...	75
Tabela 15. Sytuacja mieszkaniowa miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2009r.....	76
Tabela 16. Infrastruktura komunalna miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych 2009r. ...	76
Tabela 17. Dochody budżetowe miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.....	77
Tabela 18. Rynek pracy miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.....	77
Tabela 19. Podmioty gospodarcze miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.....	78
Tabela 20. Zakłady opieki zdrowotnej miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych w 2010r.....	78
Tabela 21. Podsumowanie miasta Łomży na tle ośrodków konkurencyjnych.....	79
Tabela 22. Diagnoza stanu istniejącego.....	107
Tabela 23. Analiza SWOT dla wariantu zachowawczego rozwoju przestrzennego miasta.....	112
Tabela 24. Analiza SWOT dla wariantu inwestycyjnego rozwoju przestrzennego miasta.....	114

Spis wykresów:

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów miasta Łomża.....	19
Wykres 2. Liczba ludności Łomży w latach 2000-2012.....	36
Wykres 3. Przyrost naturalny na 1000 ludności 2000 - 2012.....	37
Wykres 4. Saldo migracji na 1000 ludności w latach 2000 - 2012.....	38
Wykres 5. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych w mieście Łomża w latach 2000 - 2012.....	39
Wykres 6. Prognoza liczby ludności Łomży w latach 2011 - 2035.....	40
Wykres 7. Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2012r.....	42
Wykres 8. Struktura wiekowa ludności w 2012r.....	43
Wykres 9. Struktura wieku i płci w 2012r.....	45
Wykres 10. Liczba pracujących w Łomży wg sektorów ekonomicznych w latach 2005-2009.....	49
Wykres 11. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2000-2012.....	50
Wykres 12. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych w 2010r.....	51
Wykres 13. Stopa bezrobocia w latach 2004 - 2012.....	52
Wykres 14. Zasoby mieszkaniowe Łomży wg form własności w 2007r.....	54
Wykres 15. Mieszkania oddane do użytku w latach 2002-2008.....	55
Wykres 16. Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 zawartych małżeństw w latach 2002-2008.....	55
Wykres 17. Mieszkania oddane do użytkowania na 10 tys. ludności w latach 2002-2008.....	56

Wykres 18. Uczniowie szkół podstawowych (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010	59
Wykres 19. Uczniowie gimnazjów (bez specjalnych) przypadający na 1 komputer przeznaczony do użytku uczniów z dostępem do Internetu w latach 2003-2010	59
Wykres 20. Liczba porad udzielonych w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w latach 2003 - 2010	61
Wykres 21. Liczba ludności na 1 aptekę ogólnodostępną w latach 2002 - 2012	62
Wykres 22. Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności w latach 2002-2012	63
Wykres 23. Księgozbiór bibliotek (w woluminach) na 1000 ludności w latach 2002-2012	64
Wykres 24. Liczba ludności na 1 miejsce w kinach stałych w latach 2002-2012	65
Wykres 25. Zwiedzający muzea i oddziały w latach 2000-2012	66
Wykres 26. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON według wybranych sekcji PKD 2004 w latach 2000-2009	68
Wykres 27. Podmioty gospodarcze według rodzajów działalności zarejestrowane w REGON w 2012r.	68
Wykres 28. Struktura dochodów budżetowych miast na prawach powiatu w 2010r.	70
Wykres 29. Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2010r.	71
Wykres 30. Struktura wydatków budżetowych miast na prawach powiatu w 2010r. w przekroju działowym	72
Wykres 31. Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w 2010r.	73
Wykres 32. Dochody budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 2002-2010	74
Wykres 33. Wydatki budżetów miast na prawach powiatu na 1 mieszkańca w latach 2002-2010	74

Spis rysunków:

Rysunek U1. Środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe.

Rysunek U2. Infrastruktura techniczna i komunikacja.

Rysunek U3. Struktura użytkowania i waloryzacja terenów potencjalnego rozwoju.

Rysunek U4. Synteza uwarunkowań.